

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ, ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΩΝ & ΚΡΙΣΕΩΝ

POST GRADUATE PROGRAM
ENVIRONMENTAL, DISASTER & CRISES MANAGEMENT STRATEGIES

Μεταπτυχιακή Διατριβή Ειδίκευσης
Master Thesis

Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας της Ευρωπαϊκής Ένωσης : Η περίπτωση των πολιτικών και στρατιωτικών επιχειρήσεων

Common Security and Defense Policy of EU : Case study of political and military missions

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΛΥΜΠΕΡΑΚΗΣ / GEORGIOS LYMPERAKIS

A.M. / R.N. : 18114

Ειδικές Εκδόσεις / Special Publications:

No. 2020053

Αθήνα, Ιανουάριος 2020
Athens, January 2020

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ, ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΩΝ & ΚΡΙΣΕΩΝ
POST GRADUATE PROGRAM
ENVIRONMENTAL, DISASTER & CRISES MANAGEMENT STRATEGIES

Μεταπτυχιακή Διατριβή Ειδίκευσης
Master Thesis

Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας της Ευρωπαϊκής Ένωσης : Η περίπτωση των πολιτικών και στρατιωτικών επιχειρήσεων

Common Security and Defense Policy of EU : Case study of political and military missions

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΛΥΜΠΕΡΑΚΗΣ / GEORGIOS LYMPERAKIS

A.M. / R.N. : 18114

Τριμελής Εξεταστική Επιτροπή:

Δρ. Σ. Μπλαβούκος,
Αναπλ. Καθηγ. ΟΠΑ

Δρ. Ε. Σκούρτσος,
Επικ. Καθηγ. ΕΚΠΑ

Δρ. Σ. Λόζιος,
Επικ. Καθηγ. ΕΚΠΑ

«Ειδική_Επ_Καθοδήγηση»

Β. Μαρτζάκης
M.Sc. Αξιωματικός Πυροσβεστικού Σώματος,
Πτυχιούχος Δημόσιας Διοίκησης Παντείου
Πανεπιστημίου, Expert E.U. Civil Protection
Mechanism

Πρόλογος

Η παρούσα Μεταπτυχιακή διατριβή Ειδίκευσης (ΜΔΕ) εκπονήθηκε στα πλαίσια ολοκλήρωσης του ΜΠΣ «Στρατηγικές Διαχείρισης Περιβάλλοντος, Καταστροφών & Κρίσεων» του ΕΚΠΑ. Σκοπός της είναι παρουσιαστεί η αιτία, η δημιουργία, η διαδρομή στο πέρασμα των χρόνων, η σημερινή κατάστασή της, το νομοτελειακό και θεσμοθετημένο πλαίσιο, το έργο της, τα εξαχθέντα συμπεράσματα και η πρόβλεψη για το μέλλον της Κοινής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας (ΚΠΑΑ) - Common Security and Defense Policy (CSDP), μέσα από τις πολιτικο-στρατιωτικές επιχειρήσεις. Σαν επιμέρους αντικειμενικοί σκοποί είναι η προσωπική εμπάθунση στα ζητήματα που απορρέουν αλλά και οδηγούν τις εξελίξεις της ΚΠΑΑ, λόγω παρόμοιων επαγγελματικών καθηκόντων και προσωπικού ενδιαφέροντος. Η εργασία χωρίζεται σε τέσσερα μέρη ώστε να παρατεθούν από την αρχή όλες οι απαραίτητες πληροφορίες για την όσο το δυνατόν πληρέστερη εικόνα και του 'οικοδομήματος' της ΚΠΑΑ, αλλά και τη καλύτερη κατανόησή της.

Στο σημείο αυτό θεωρώ απαραίτητο να δώσω τις θερμές ευχαριστίες μου στο σύνολο του διδακτικού προσωπικού του Μεταπτυχιακού προγράμματος που μέσω των μαθημάτων που παρακολούθησα μου δόθηκε η ευκαιρία να εμβαθύνω στο αντικείμενο της Διαχείρισης Κρίσεων και Φυσικών Καταστροφών.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω ιδιαίτερω τον υποψήφιο διδάκτορα κύριο Βασίλειο Μαρτζάκη, Αξιωματικό του Πυροσβεστικού Σώματος, για την εξειδικευμένη επιστημονική καθοδήγηση καθ' όλη τη διάρκεια της συγγραφής. Θα ήθελα επίσης να ευχαριστήσω θερμά τους κυρίους Καθηγητές Δρ. Σ. Μπλαβούκο, Δρ. Ε. Σκούρτσο και Δρ. Σ. Λόζιο, μέλη της Εξεταστικής Επιτροπής, για το χρόνο που διέθεσαν και τη συμμετοχή τους στην αξιολόγηση της υπόψη εργασίας.

Περίληψη

Το τέλος του ψυχρού πολέμου είχε σημαντικές επιπτώσεις στο γνωστικό αντικείμενο των Διεθνών Σχέσεων. Κατά συνέπεια, η διεθνής κοινότητα βρέθηκε αντιμέτωπη με μια σειρά διλημάτων πολιτικής, ηθικής και νομικής φύσης. Οι αλλαγές αυτές και τα γεγονότα που τις προκάλεσαν οδήγησαν στη διαμόρφωση ενός νέου κώδικα αξιών και τάσεων που προσδιόρισε την συμπεριφορά των κρατών απέναντι στις προκλήσεις που χτυπάγανε τη πόρτα τους. Η δημιουργία ενός νέου συστήματος Διεθνών Σχέσεων έχει σημασία από πρακτική αλλά και από θεωρητική σκοπιά εφόσον εμπεριέχει αρχές και αξίες που επηρεάζουν τη λήψη αποφάσεων εξωτερικής πολιτικής.

«Έχουμε εισέλθει σε μια μεταβατική εποχή, ... όπου αναφύονται νέες σφοδρές διεκδικήσεις, εθνικιστικού και κυριαρχικού χαρακτήρα με αποτέλεσμα η συνοχή των κρατών να απειλείται από έντονες εθνικιστικές, θρησκευτικές, κοινωνικές, πολιτιστικές και γλωσσικές διαμάχες.» B.B. Ghali.

Εν μέσω μεταπολεμικής περιόδου διατυπώνεται η ιδέα της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και ενότητας. Η ανάγκη υλοποίησης της γίνεται ολοένα και μεγαλύτερη μέσα από την εξεύρεση τρόπου αντιμετώπισης ενός φάσματος δυσεπίλυτων προβλημάτων και προκλήσεων, όπως ο οικονομικός όλεθρος, το «γερμανικό πρόβλημα», η αυγή της πρωτοκαθεδρίας των ΗΠΑ με τη ταυτόχρονη διάλυση της ΕΣΣΔ και οι εσωτερικές διαμάχες. Μέσα από διαβουλεύσεις και σωρεία συσκέψεων και διαπραγματεύσεων αρχίζει να διαφαίνεται η ευρωπαϊκή πολιτική ενοποίηση, ιδιαίτερα μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου.

Στη διαδικασία αυτή –της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης– που χαρακτηρίστηκε από την έντονη διαμάχη μεταξύ των υποστηρικτών της φεντεραλιστικής προσέγγισης και εκείνων του λειτουργισμού, σαφώς εμπεριέχονται και τα πεδία της εξωτερικής πολιτικής, άμυνας και ασφάλειας, με την έννοια του συγκερασμού των διπλωματικών, στρατηγικών και αμυντικών συμφερόντων των κρατών-μελών ενός υπερεθνικού οργανισμού, η οποία ωστόσο συνάντησε και εξακολουθεί να συναντά αρκετές δυσχέρειες και αντιστάσεις για να περάσει από το πεδίο της διακυβερνητικής συνεργασίας σ' εκείνο της πολιτικής, υπερεθνικής ενοποίησης.

Η θέσπιση, μέσα σε αυτό το πλαίσιο, της ΚΕΠΠΑ και κατεπέκταση της ΚΠΑΑ (ως βραχίονάς της, που αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της), είναι ίσως το σημαντικότερο βήμα για την ιδέα της κοινής άμυνας και ασφάλειας. Είναι σημαντικός πυλώνας της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε μια χρονική περίοδο που διανύουμε στην οποία οι παγκόσμιες εξελίξεις επιτάσσουν περισσότερο από ποτέ την ανάγκη μιας 'δυνατής' σε πολλά επίπεδα Ένωσης. Το κοινό όραμα κρατών και προσώπων παίρνει σάρκα και οστά μετά από αρκετά χρόνια λόγω της δυσκολίας των διαδικασιών που την αποτελούν, τη δημιουργία των καταλλήλων κέντρων Διοικήσεως και Ελέγχου καθώς και των θεσμικών οργάνων που θα ασκούν την οποιαδήποτε εξουσία που απορρέει από τις νομικές επιτάξεις. Με κέντρο τη Συνθήκη της Λισσαβόνας οι ΕΕ αλλάζει και οι επιχειρήσεις που απορρέουν από αυτή, χαρακτηρίζονται από μεγαλύτερη επίτευξη στόχων και η αποκόμιση της εμπειρίας συνδράμει στην εξέλιξη της ΚΠΑΑ.

Λέξεις κλειδιά: Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας, πολιτικές επιχειρήσεις, στρατιωτικές επιχειρήσεις, Συνθήκη Λισσαβόνας.

Abstract

The end of the Cold War had a major impact on the field of International Relations. As a result, the international community has faced a number of political, moral and legal dilemmas. These changes and the events that led to them have led to the development of a new code of values and trends that defined the behavior of states towards the challenges that hit their door. Creating a new system of international relations is both practical and theoretical in that it contains principles and values that influence foreign policy-making.

“We have entered a transitional period,... where new vigorous claims of a nationalist and sovereign nature arise, with the result that states' cohesion is threatened by intense nationalist, religious, social, cultural and linguistic conflicts.” *B.B. Ghali*.

The idea of European integration and unity was formulated during the post-war period. The need to implement it is becoming more and more evident by finding ways to deal with a range of unsolvable problems and challenges, such as economic collapse, the "German problem", the dawn of US primacy with the simultaneous dissolution of the USSR, and internal conflicts. European political unification is beginning to emerge through consultations and a host of meetings and negotiations, especially after the end of the Cold War.

This process - of European integration - marked by the fierce conflict between supporters of the federalist approach and those of the functionary, clearly encompasses the fields of foreign policy, defense and security, in the sense of a combination of diplomatic, strategic and defense interests. Member States of a transnational organization, which has nevertheless encountered and continues to encounter many difficulties and obstacles to move beyond the field of intergovernmental cooperation at that policy, supranational integration.

The adoption, within this framework, of the CFSP and by extension of the CSDP (as its arm, which forms an integral part of it), is perhaps the most important step for the idea of common defence and security. It is an important pillar of the European Union at a time when world developments are more than ever in need of a 'strong' multi-level Union. The common vision of states and persons is flesh and bone after many years because of the difficulty of the procedures that constitute it, the creation of appropriate Command and Control Centers, and the institutions exercising any power arising from legal requirements. At the heart of the Lisbon Treaty, the EU is changing, and the resulting operations are characterized by greater achievement of objectives and the experience gained contributes to the development of the CSDP.

Key words: Common Security and Defence Policy, political operations, military operations, Treaty of Lisbon.

*Στη σύζυγο μου Μαρία,
για την υποστήριξη, κατανόηση και αγάπη της σε κάθε μου προσπάθεια.*

Περιεχόμενα

Πρόλογος	iii
Περιεχόμενα	vii
Κατάλογος Πινάκων	ix
Κατάλογος Εικόνων	x
Κεφάλαιο 1: Ιστορική Αναδρομή.....	1
1.1 Εισαγωγή.....	1
1.2 Οι Κυριότεροι Σταθμοί και η Εξελικτική Διαμόρφωση της ΚΠΑΑ.1	
1.2.1 Μετά το τέλος του 2 ^{ου} Παγκοσμίου Πολέμου	1
1.2.2 Η Περίοδος του Ψυχρού Πολέμου	2
1.2.3 Η Συνθήκη του Μάαστριχτ και η Ανάπτυξη της ΚΕΠΠΑ	4
1.2.4 Η Διακήρυξη και οι Αποστολές Πέτερσπεργκ (Petersberg)	5
1.2.5 Η Διαδρομή από το St Malo μέχρι τη Λισσαβώνα	6
1.2.6 Η Συνθήκη της Λισαβόνας	11
1.2.7 Ο Σχεδιασμός της ΚΠΑΑ έως το σήμερα.....	17
Κεφάλαιο 2: Δομή και πλαίσιο Λειτουργίας της ΚΠΑΑ.....	21
2.1 Θεσμικά Όργανα	21
2.1.1 Το Ευρωπαϊκό συμβούλιο (ΕΣ)	21
2.1.2 Η Στρατιωτική Επιτροπή	22
2.1.3 Το Στρατιωτικό Επιτελείο.....	23
2.1.4 Ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Άμυνας (ΕΟΑ)	23
2.1.5 Ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου	23
2.1.6 Χρηματοδότηση και Ειδική Επιτροπή Μηχανισμού «ΑΘΗΝΑ»	25
2.2 Παγκόσμια Στρατηγική της ΕΕ	27
2.2.1 Σχέδιο Εφαρμογής για την Άμυνα και την Ασφάλεια (Implementation Plan on Security and Defence).....	28

2.2.1.1	Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία (ΜΔΣ ή PESCO – Permanent Structured Cooperation)	28
2.2.1.2	Συντονισμένη Ετήσια Επισκόπηση για την Άμυνα (ΣΕΕΑ ή Coordinated Annual Review on Defence CARD).....	29
2.2.1.3	Στρατιωτική Δυνατότητα Σχεδίασης και Διεξαγωγής Επιχειρήσεων (ΣΔΣΔΕ ή Military Planning and Conduct Capability – MPCC)	30
2.2.2	Ευρωπαϊκό Σχέδιο Δράσης στον Τομέα της Άμυνας (European Defence Action Plan EDAP)	30
2.2.3	NATO και ΕΕ	32
Κεφάλαιο 3: Επιχειρήσεις στο Πλαίσιο της ΚΠΑΑ		34
3.1	Διαδικασίες Λήψης Απόφασης.....	34
3.2	Στόχοι των αποστολών και επιχειρήσεων.....	39
3.2.1	Στόχοι των μη στρατιωτικών Αποστολών της ΚΠΑΑ	39
3.2.2	Στόχοι των στρατιωτικών Αποστολών της ΚΠΑΑ.....	39
3.3	Το Ύψος των Αποστολών της ΚΠΑΑ	41
3.4	Απεικόνιση των Αποστολών και Επιχειρήσεων	41
3.5	Η Προοπτική της Ελληνικής Ευρωπαϊκής Πολιτικής στη ΚΠΑΑ ..	48
Κεφάλαιο 4: Συμπεράσματα – Προοπτικές		51
Βιβλιογραφία		54

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 1. Ολοκληρωμένες αποστολές και επιχειρήσεις της ΕΕ (ΕΕΑΣ, 2020)..... 44

Πίνακας 2. Τρέχουσες αποστολές και επιχειρήσεις της ΕΕ (ΕΕΑΣ, 2020) 46

Κατάλογος Εικόνων

Εικόνα 1. Flow chart ΕΕΑΣ	14
Εικόνα 2. Σύσταση της δομής του CPCC	30
Εικόνα 3. Σύσταση του European Defence Fund.....	31
Εικόνα 4. Πόροι και δαπάνες του European Defence Fund	31
Εικόνα 5. Πολιτικές Δομές της ΚΕΠΠΑ	35
Εικόνα 6. Διαδικασία Λήψης Αποφάσεων για αποστολές ΚΠΑΑ	36
Εικόνα 7. Διαδικασία επεξεργασίας και ανάλυση μιας κρίσης (CRPP).....	37
Εικόνα 8 : Λήψη απόφασης και συντονισμού για έγκριση CMC για ΚΠΑΑ.....	38
Εικόνα 9 . Συνοπτική απεικόνιση ολοκληρωμένων αποστολών και επιχειρήσεων της ΕΕ.....	44
Εικόνα 10 . Συνοπτική εικόνα τρεχουσών αποστολών και επιχειρήσεων της ΕΕ	47
Εικόνα 11 . Συνοπτική απεικόνιση των τρεχουσών αποστολών της ΕΕ.....	47

Κεφάλαιο 1: Ιστορική Αναδρομή

1.1 Εισαγωγή

Από τον δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα υπήρξαν κάποιοι χαρακτηριστικοί σταθμοί, για τη ζύμωση των συνθηκών δημιουργίας αλλά και της ιστορικής εξέλιξης, της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ), όπου σημαντικός βραχίονας αυτής αποτελεί η Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας (ΚΠΑΑ). Αυτοί είναι το τέλος του 2^{ου} Παγκοσμίου Πολέμου (Β΄ΠΠ) και το τέλος του Ψυχρού Πολέμου μεταξύ των Μεγάλων Δυνάμεων της εποχής, των ΗΠΑ και ΕΣΣΔ. Η Ευρώπη, ανάμεσα σε αυτούς τους σταθμούς αλλά και μετέπειτα, δείχνει να ψάχνει να βρει μια πολιτική όπου θα καθορίσει τη στρατηγική απέναντι στις απειλές, καθορίζοντας τις αξίες και τα συμφέροντά της (Παρίσης, 2013). Η ίδρυση του ΝΑΤΟ καθώς και οι εν δυνάμει αποτυχημένες προσπάθειες για μια συλλογική και κοινή αντιμετώπιση των απειλών φαίνεται να οδηγούν σε μια αδράνεια αρκετών χρόνων. Η ανάγκη για εύρεση τρόπου αντιμετώπισης των προκλήσεων, τόσο των γειτονικών όσο και των παγκόσμιων, οδήγησε στο δρόμο της κοινής πορείας και συνεργασίας στον ευρύτερο τομέα της ασφάλειας και της άμυνας. Διαφαίνεται πως μετά τη μεγάλη απόφαση της ενώσεως, το μόνο που υπήρχε ως εμπόδιο ήταν η εύρεση εκείνων των διαδικασιών που θα έφερναν το αποδοτικότερο και ποιοτικότερο αποτέλεσμα.

1.2 Οι Κυριότεροι Σταθμοί και η Εξελικτική Διαμόρφωση της ΚΠΑΑ

1.2.1 Μετά το τέλος του 2^{ου} Παγκοσμίου Πολέμου

Η μεταπολεμική πορεία της Ευρώπης, μετά τη παράδοση της Γερμανίας, ήταν στην ουσία χαραγμένη πάνω σε αχαρτογράφητα εδάφη. Η Διάσκεψη του Ποτσδαμ (Αύγουστος 1945) προσδιόρισε μόνο την ικανοποίηση των Συμμάχων και της προερχόμενης από θρίαμβο, παίζοντας ταυτόχρονα καίριο ρόλο στη νίκη επί του Συμμαχικού Άξονα, ΕΣΣΔ. Αυτό είχε ως συνέπεια να μη μελετηθούν σε βάθος οι επιπτώσεις της παράλυσης της Γερμανίας, κυρίως σε τομείς αναπτυξιακούς όπως η βαριά βιομηχανία. Ένα άλλο χαρακτηριστικό της εποχής είναι ο αγώνας δρόμου των κρατών να ανασυγκροτηθούν από τον καταστροφικότερο πόλεμο στην καταγεγραμμένη ιστορία του ανθρώπου. Επίσης η άμεση σύνδεση μεταξύ εξωτερικών μακροπρόθεσμων συμφερόντων και εσωτερικής ανάπτυξης αποδεικνύεται μέσα

από τα αποτελέσματα των δράσεων κρατών, που σήμερα ανήκουν στις μεγαλύτερες οικονομικές δυνάμεις (Κωνσταντίνα Ε. Μπότσιου, 2013).

Με την αυγή της αποβιομηχανοποίησης του Συμμαχικού Άξονα και κυρίως της Γερμανίας, με πλήγματα σε όλη την Ευρώπη, τις διαφωνίες και την έναρξη ενός πρωτόγνωρου "πολέμου" των δύο υπερδυνάμεων, όπου μέσα στις διαφωνίες των εμπλεκόμενων ήταν και τα ζητήματα ασφαλείας, κυρίως των Ανατολικών κρατών καθώς και των ασθενέστερων εντός Ευρώπης, παρατηρείται μια μεγάλη προθυμία για παροχή ασφάλειας σε αυτά τα κράτη. Επίσης διαφαίνεται μια προτεραιοποίηση, με τον οικονομικό και κοινωνικό έλεγχο να κατέχουν υψηλή θέση ανάμεσα στους στόχους και της προθέσεις των ΗΠΑ και ΕΣΣΔ για την ανασυγκρότηση της Ευρώπης. Συναφώς με την ίδρυση του ΝΑΤΟ έχουμε και την ανάθεση, σε αυτόν, την ασφάλεια της Δυτικής Ευρώπης. Χαρακτηριστικό γνώρισμα των κρατών είναι ο εφησυχασμός, καθώς η παρουσία του ΝΑΤΟ έκανε τα κράτη να επαναπαύονται θέτοντας τα θέματα ασφαλείας και άμυνας σε συνάρτηση με τη συνεργασία-παρουσία των ΗΠΑ, επιδιώκοντας η θωράκιση της άμυνας να γίνεται κατόπιν συνομιλιών και διαπραγματεύσεων με τις ΗΠΑ.

1.2.2 Η Περίοδος του Ψυχρού Πολέμου

Τα γεγονότα φέρνουν τη Συνθήκη Συμμαχίας και Αλληλοβοήθειας της Δουνκέρκης το 1947 (μεταξύ Γαλλίας, Ην. Βασιλείου, Βελγίου, Ολλανδίας και Λουξεμβούργου) και των Βρυξελλών (1948, Brussels Treaty Organization – ΒΤΟ), όπου στην ουσία αποτέλεσε την επέκταση της πρώτης. Οι παραπάνω συνεργασίες μέσα από συμφωνίες δεν καρποφορούν άμεσα με αποτέλεσμα να έχουμε, με πρωτοβουλία της Γαλλίας, την ίδρυση του Συμβουλίου της Ευρώπης και στις 23 Ιουλίου του 1952 τίθεται σε ισχύ για 50 έτη η Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ), μεταξύ της Γαλλίας, Δυτικής Γερμανίας, Ιταλίας, Βελγίου, Ολλανδίας και Λουξεμβούργου¹.

Η Ευρώπη στη πορεία της αναζήτησης για μια Κοινή αντιμετώπιση των εξωγενών παραγόντων-επιπτώσεων, που προκλήθηκαν από το πόλεμο, κάθε κράτους αρχίζει να στηρίζεται στις πράξεις ηγετών με όραμα. Έτσι προτείνεται το Σχέδιο Pleven, παίρνοντας το όνομα από τον Πρωθυπουργό της Γαλλίας Ρενέ Πλεβέν, όπου σηματοδοτούσε τη δημιουργία της Ευρωπαϊκής Αμυντικής Κοινότητας (ΕΑΚ) (Ήφαιστος, Παναγιώτης, «Ευρωπαϊκή άμυνα και ευρωπαϊκή ολοκλήρωση»). Στην ΕΑΚ ανήκαν τα κράτη της Δυτικής Γερμανίας, της Γαλλίας, της Ιταλίας, της Ολλανδίας, και του Λουξεμβούργου. Η Κοινότητα προτάθηκε όχι μόνο ως απάντηση στο αμερικανικό κάλεσμα για τον επανεξοπλισμό της Δυτικής Γερμανίας αλλά και ως εναλλακτικό σχέδιο στην πρόταση προσχώρησης της χώρας στο ΝΑΤΟ. Η πορεία της προσπάθειας για σύσταση του 1^{ου} πανευρωπαϊκού στρατού ανακόπτεται από

¹ Σιούσουρας, Πέτρος, «Η Δυτικοευρωπαϊκή Ένωση», Οι Διεθνείς Οργανισμοί του Ευρωπαϊκού Χώρου, 2011.

γεγονότα και ιδεολογίες² που δεν αφήνουν τον απαραίτητο “χώρο” σε καινούργιες ιδέες να ευδοκιμήσουν, με αποτέλεσμα την απόρριψή του από το Γαλλικό Κοινοβούλιο (1954).

Μετά την αποτυχία του Σχεδίου Pleven και υπό την πίεση του NATO, η Συνθήκη των Βρυξελλών τροποποιήθηκε με τα Πρωτόκολλα των Παρισίων (23 Οκτωβρίου 1954) και δημιουργήθηκε η **Δυτικοευρωπαϊκή Ένωση – ΔΕΕ (Western European Union - WEU)**. Η βασική ιδέα ήταν μια κοινή Ευρωπαϊκή αμυντική πολιτική, προσχωρώντας σε αυτή η Δ. Γερμανία και η Ιταλία. Η ουσία της εν λόγω Συνθήκης αποτελούσε τη συμμαχία σε διάφορους τομείς, όπως οικονομικούς αλλά και πολιτικοστρατιωτικά ζητήματα, κυρίως μεταξύ της Γαλλίας και του Ην. Βασιλείου. Αποτελώντας την βάση για την μετέπειτα ευρύτερη συνεργασία των ευρωπαϊκών χωρών, η ΔΕΕ μέχρι και τα τέλη του '80 διαπραγματευόταν και έθετε ζητήματα όπως (i) την ενότητα της Ευρώπης και η αποτελεσματικότητα ενός τέτοιου εγχειρήματος, (ii) η δημιουργία σταθερού πλαισίου για οικονομική ανάπτυξη κυρίως στη Δ. Ευρώπη και (iii) πρόθεση προσφοράς και στήριξης στα κράτη-μέλη (κ-μ) απέναντι σε εξωγενείς παράγοντες αλλά και απειλές κάθε μορφής. Η ΔΕΕ σταδιακά αποτέλεσε έναν οργανισμό που ασχολείτο αποκλειστικά με τα ευρωπαϊκά αμυντικά ζητήματα³, όμως παρά τα επιτεύγματά της δεν κατάφερε να μείνει στο προσκήνιο⁴. Η ισχύ των κειμένων της αλλά και των υποχρεώσεων των κ-μ υπήρχαν μέχρι και την τελευταία της διάσκεψη τον Ιούνιο του 2011, όπου και όλες οι λειτουργίες της ενσωματώθηκαν στην ΕΕ.

Η περίοδος μέχρι το τέλος του Ψυχρού Πολέμου περιλαμβάνει σημαντικούς σταθμούς, όπως τη Διάσκεψη Κορυφής των Έξι στη Χάγη (Δεκέμβριος 1969) με την απόφαση η ΕΟΚ να κινηθεί στο πλαίσιο «ολοκλήρωση - εμβάθυνση – διεύρυνση», ενώ τον επόμενο χρόνο οι Εταίροι υιοθετούν ένα διακυβερνητικό μηχανισμό συνεργασίας που έγινε γνωστός ως **Ευρωπαϊκή Πολιτική Συνεργασία - ΕΠΣ (European Political Cooperation - EPC)**, με στόχο το συντονισμό των εξωτερικών πολιτικών των κ-μ της Κοινότητας. Η κατάρρευση του διπολικού συστήματος (των δύο υπερδυνάμεων) και το ασταθές διεθνές σύστημα που εμφανίστηκε δημιούργησε την ανάγκη επαναπροσδιορισμού της ΔΕΕ και τις ισχύοντες Ενώσεις, δίνοντας σαφήνεια στην αναγκαιότητα του καθορισμού της μορφής αλλά και υπόστασης στην ταυτότητα της Ευρωπαϊκής άμυνας.

Τον Ιούνιο του 1987 προσδιορίζεται η νομική βάση της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Συνεργασίας - ΕΠΣ (European Political Cooperation – EPC, 1970), με την τότε αναθεώρηση και προκύπτει η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη (ΕΕΠ). Το ενδιαφέρον αυτό των ευρωπαϊκών

² Υπήρξαν εξελίξεις οι οποίες έπαιξαν καταλυτικό ρόλο στην απόρριψη του. Οι δύο σημαντικότερες ήταν ο θάνατος του Στάλιν και το τέλος του πολέμου της Κορέας και είχαν ως αποτέλεσμα την υποχώρηση της ανησυχίας που υπήρχε για μια νέα σύρραξη στην Ευρώπη. Επιπρόσθετα εντός της Γαλλίας υπήρχαν οι φόβοι πως μια τέτοιου είδους Κοινότητα θα αποδυνάμωνε την εθνική της κυριαρχία αλλά και ότι δημιουργούνταν δεσμοί μεταξύ της χώρας και της καπιταλιστικής Αμερικής (Μελάς, 2015).

³ Σιούσουρας, Πέτρος, «Η Δυτικοευρωπαϊκή Ένωση», Οι Διεθνείς Οργανισμοί του Ευρωπαϊκού Χώρου, 2011.

⁴ Η επιτυχής ενσωμάτωση της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας στην Ατλαντική Συμμαχία αλλά και η είσοδος του Ηνωμένου Βασιλείου στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα (πρώην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα) το 1973 ήταν μερικά από τα αποτελέσματα των διαβουλεύσεων της Ενώσεως. Από το 1973 και μετά όμως οι δραστηριότητες της ΔΕΕ ως διακυβερνητικός οργανισμός επιβραδύνθηκαν αισθητά. Οι δυτικοευρωπαϊκές δυνάμεις εγκατέλειψαν σταδιακά τις προσπάθειές τους για τη δημιουργία ενός καθαρά Ευρωπαϊκού στρατιωτικού οργανισμού κάτι το οποίο είχε ως αποτέλεσμα την ενσωμάτωση του στρατιωτικού σκέλους της Ένωσης υπό την αιγίδα της Ατλαντικής Συμμαχίας και την δυνατότητα πλέον στην Αμερική να παίξει έναν κυρίαρχο ρόλο (Larrain, 2002)

κρατών για μια αυτόνομη ευρωπαϊκή αμυντική πολιτική οδήγησε στη υιοθέτηση ενός σημαντικού πολιτικού κειμένου από τους Υπουργούς Άμυνας και Εξωτερικών της ΔΕΕ στην Χάγη τον Οκτώβριο του 1987. Το κείμενο ονομάστηκε 'Πλατφόρμα για τα Ευρωπαϊκά Συμφέροντα Ασφαλείας' ενώ είναι περισσότερο γνωστή ως 'Πλατφόρμα της Χάγης' και η οποία προσδιόριζε τους όρους και τα κριτήρια για την ευρωπαϊκή ασφάλεια καθώς και οι ευθύνες των εταίρων της ΔΕΕ. Η ΕΠΣ προέβλεπε τη διαβούλευση μεταξύ των κ-μ στους τομείς που ανάγονται στην εξωτερική πολιτική και υπεράσπιση κοινών θέσεων στο πλαίσιο των διεθνών οργανώσεων.

1.2.3 Η Συνθήκη του Μάαστριχτ και η Ανάπτυξη της ΚΕΠΠΑ

Η πτώση του Τείχους του Βερολίνου, το άνοιγμα των συνόρων, οι πολιτικές και οικονομικές αλλαγές στις χώρες της ανατολικής Ευρώπης, η ενοποίηση της Γερμανίας και η διάλυση της Γιουγκοσλαβίας μετέβαλαν δραματικά τη διεθνή πραγματικότητα, καταδεικνύοντας την αδυναμία της Ευρώπης να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά τέτοιες καταστάσεις στον άμεσο περίγυρό της. Τα ανωτέρω γεγονότα και καταστάσεις οδήγησαν στην ανάγκη μιας νέας στρατηγικής στον τομέα της ασφάλειας και άμυνας. Έτσι στις 7 Φεβρουαρίου 1992 υπεγράφη στο Μάαστριχτ η **Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση – ΣΕΕ (Treaty on European Union - TEU)**, γνωστή ως **Συνθήκη του Μάαστριχτ**, η οποία τέθηκε σε ισχύ την 1 Νοεμβρίου 1993. Η Συνθήκη του Μάαστριχτ θεμελίωσε την ευρωπαϊκή πολιτική ένωση και θέσπισε την εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας, ως δεύτερο πυλώνα της, κάνοντας το πρώτο βήμα για προσδιορισμό σε θεσμικό επίπεδο το ρόλο της Ευρώπης σε θέματα ασφάλειας και άμυνας⁵.

Η ΣΕΕ αποτέλεσε το επιστέγασμα για τη θεσμοθέτηση και δημιουργία της **Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφαλείας (ΚΕΠΠΑ) (Common Foreign and Security Policy - CFSP)**. Σε συγκεκριμένο άρθρο προβλέπονται οι διατάξεις για την ανάπτυξη της ΚΕΠΠΑ, η οποία στην ουσία αντικατέστησε την ΕΠΣ⁶. Περιλαμβάνει το σύνολο των θεμάτων των εξωτερικών σχέσεων και ασφάλειας της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένης της μελλοντικής

⁵ Η υπογραφή της Συνθήκης θα ήταν μια μοναδική στιγμή στην ευρωπαϊκή ιστορία εάν το ξέσπασμα της Γιουγκοσλαβικής κρίσης και η αποτυχία των 12 μελών της ΕΕ να εφαρμόσουν μια συνεπή και κοινή πολιτική για την αντιμετώπιση της κρίσης δεν είχαν προηγηθεί. Ενώ οι εργασίες της Διακυβερνητικής Διάσκεψης βρισκόταν σε εξέλιξη προκειμένου να υιοθετηθεί το τελικό σχέδιο της Συνθήκης, αρχικά εκτιμήθηκε ότι η κρίση στην Γιουγκοσλαβία προσέφερε μια μοναδική ευκαιρία για να αποδείξουν οι ευρωπαίοι εταίροι ότι η ώρα της Ευρώπης είχε έρθει καθώς θα αποδεικνυόταν ικανή να χειριστεί κρίσεις που αποτελούσαν απειλή για την σταθερότητα και την ασφάλειά της. Τα γεγονότα βέβαια όχι μόνο δεν επιβεβαίωσαν αυτές τις προσδοκίες, αλλά αντίθετα απέδειξαν την αδυναμία των ευρωπαϊκών κρατών να συμφωνήσουν σε μια κοινή στρατηγική διαχείρισης της κρίσης και έφεραν στην επιφάνεια την έλλειψη πολιτικής βούλησης για εναρμονισμό των εθνικών επιλογών σε θέματα άμυνας και ασφάλειας. Nicole Gnesotto, *Lessons of Yugoslavia*, Chaillot Papers 14, (Institute for Security Studies WEU, March, 1994).

⁶ Συμβούλιο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, «Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση», Υπηρεσία Επισήμων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Λουξεμβούργο, 1992, Τίτλος V, σελ. 123-129. https://europa.eu/european-union/sites/europaefiles/docs/body/treaty_on_european_union_el.pdf (πρόσβαση 23 Νοεμβρίου 2019).

διαμόρφωσης μιας κοινής αμυντικής πολιτικής, η οποία μπορεί να οδηγήσει σε κοινή άμυνα αλλά και τη παράλληλη δυνατότητα να αναπτύξει το πολιτικό και στρατιωτικό της δυναμικό στους τομείς της διαχείρισης κρίσεων και της πρόληψης των συγκρούσεων σε διεθνές επίπεδο. Η υλοποίηση του στόχου προβλεπόταν να επιτευχθεί σταδιακά μέσω της Δυτικοευρωπαϊκής Ένωσης, ζητώντας από αυτήν να καταρτίσει μια κοινή αμυντική πολιτική και να μεριμνά για την εφαρμογή αυτής σύμφωνα με τις δράσει και τις αποφάσεις της ΕΕ, έτσι πήρε μορφή μέσα από τη συνθήκη του Μάαστριχτ (Πυλιάρος, 2015).

Οι στόχοι της ΚΕΠΠΑ είναι η προώθηση των συμφερόντων της ίδιας ΕΕ, σε θέματα που αφορούν την αναβάθμιση της διεθνούς συνεργασίας, και τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και όλα αυτά με πιστή τήρηση του υφιστάμενου δικαίου. Επίσης στους στόχους της προστέθηκαν αναφορές για τα εξωτερικά σύνορα και την εδαφική ακεραιότητα της ΕΕ και θεσπίστηκε η «κοινή στρατηγική» ως νέο μέσο εξωτερικής πολιτικής⁷, που προστέθηκε στην κοινή δράση και την κοινή θέση. Οι εξουσίες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου αυξήθηκαν και εισάχθηκε η δυνατότητα της ενισχυμένης συνεργασίας μεταξύ των κ-μ. Όμως η ΣΕΕ και ο "βραχίονάς της" ΚΕΠΠΑ δεν ήταν αρκετά ώστε να υπάρξει μια ομογενής συμφωνία να δοθούν επιχειρησιακά μέσα (με κατάλληλο θεσμικό πλαίσιο) για την αντιμετώπιση των εξωγενών παραγόντων που προ αναφερθήκανε, ενώ την ίδια στιγμή ο βαθμός της νατοϊκής εξάρτησης ολοένα και αυξανότανε.

1.2.4 Η Διακήρυξη και οι Αποστολές Πέτερσπεργκ (Petersberg)

Σηματωρός της συμμετοχής και καθορισμό της μορφής αυτής της Διακήρυξης, υπήρξε η διάλυση της πρώην Γιουγκοσλαβίας, όπου τα επιχειρησιακά καθήκοντα της ΕΕ ανατέθηκαν στη ΔΕΕ και εξελίχθηκε σε αμυντικό κλάδο αυτής. Έτσι τον Ιούνιο του 1992, λίγους μόλις μήνες μετά την υπογραφή της Συνθήκης του Μάαστριχ, οι υπουργοί εξωτερικών και άμυνας των χωρών της ΔΕΕ καθόρισαν τις νέες αποστολές που θα αναλάμβανε ο οργανισμός αυτός (Κόππα, 2016). Στη Διακήρυξη του Petersberg (Petersberg Declaration) συμφωνήθηκε η ανάπτυξη των στρατών των κρατών μελών υπό την 'εξουσία' της ΔΕΕ, ενώ συμπεριλήφθηκαν και οι αποστολές που θα ήταν δυνατόν να δοθούν σε αυτές τις στρατιωτικές δυνάμεις. Οι αποστολές Petersberg καλύπτουν ένα μεγάλο εύρος πιθανών αποστολών, από χαμηλής έως υψηλής έντασης και συνοψίζονται στις ακόλουθες τρεις κατηγορίες :

- Ανθρωπιστικές αποστολές και αποστολές διάσωσης

⁷ Ευρωπαϊκές Κοινοότητες, «Συνθήκη του Άμστερνταμ», 1997, Άρθρο 1.3, σελ. 10-11, https://europa.eu/european-union/sites/europa.eu/files/docs/body/treaty_of_amsterdam_el.pdf (πρόσβαση 17 Νοεμβρίου 2019). Αναγράφεται επακριβώς: "1. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο καθορίζει τις αρχές και τους γενικούς προσανατολισμούς της κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας, συμπεριλαμβανομένων των θεμάτων που έχουν συνέπειες στην άμυνα. 2. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αποφασίζει για κοινές στρατηγικές οι οποίες θα εφαρμόζονται από την Ένωση, στους τομείς στους οποίους τα κράτη μέλη έχουν σημαντικά κοινά συμφέροντα". Επομένως, έγινε πλέον αποδεκτό ότι δεν μπορούσε να υπάρξει αξιόπιστη εξωτερική πολιτική χωρίς χάραξη στρατηγικής (Περράκης, Στέλιος & Κοτζιάς, Νικόλαος, «Στόχοι και τακτικές στην διακυβερνητική διάσκεψη της ΕΕ του 1996-97», Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή, 1999).

- Αποστολές διατήρησης της ειρήνης
- Αποστολές των Δυνάμεων Μάχης σε διαχείριση κρίσεων, συμπεριλαμβανομένων και αποστολών αποκατάστασης της ειρήνης (WESTERN EUROPEAN UNION, 1992).

Αυτές αποτυπώνονται στο Άρθρο II.4⁸ της Διακήρυξης, όπως αυτό συμφωνήθηκε, στην συνάντηση στο ομώνυμο ξενοδοχείο, καθορίζοντας τη συμμετοχή της ΔΕΕ σε αποστολές και επιχειρήσεις των τριών ειδών, οι οποίες ονομάστηκαν «αποστολές τύπου Πέτερσμπεργκ» ή Καθήκοντα Πέτερσμπεργκ (Petersberg Tasks). Όμως οι διαφωνίες ως προς το πραγματικό σκοπό των ανωτέρω επιχειρήσεων συνεχιζόντουσαν, με πρόσχημα την ονοματολογία και την ερμηνεία αυτής. Συνεπώς η ΕΕ θεωρούσε τις αποστολές αποκατάστασης της ειρήνης (peacemaking) ως πολεμικές επιχειρήσεις, σε αντίθεση με τις ΗΠΑ που τις θεωρούσαν ως διπλωματικές προσπάθειες. Επίσης προβλήματα προέκυψαν και με τις επιχειρήσεις διατήρησης της ειρήνης (peacekeeping), τις οποίες οι ΗΠΑ χαρακτήριζαν ως επιχειρήσεις ειρήνης (peace operations), το Ην. Βασίλειο ως ευρύτερη διατήρηση της ειρήνης (wider peacekeeping) και το NATO ως επιχειρήσεις υποστήριξης της ειρήνης (peace support operations).

1.2.5 Η Διαδρομή από το St Malo μέχρι τη Λισσαβώνα

Στο τομέα της Ευρωπαϊκής άμυνας αρχίζει να γίνονται σημαντικά βήματα. Ένα τέτοιο παράδειγμα είναι η Διάσκεψη του Σαν Μαλό (Saint Malo Summit) στις 4 Δεκεμβρίου 1998, που αποσκοπούσε στην ενδυνάμωση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης στον τομέα της άμυνας, χωρίς όμως να υπονομεύεται ο παραδοσιακός ρόλος του NATO. Η εν λόγω Διάσκεψη μεταξύ Γαλλίας και Αγγλίας θα δημιουργήσει ένα θετικό προηγούμενο για την αναγκαιότητα να αποκτήσει η Ένωση ένα πλαίσιο που θα της παρείχε τη δυνατότητα αυτόνομης στρατιωτικής δράσης, εντός ή εκτός πλαισίου NATO, για διαχείριση κρίσεων⁹ και μιας

⁸ “ 4. Apart from contributing to the common defence in accordance with Article 5 of the Washington Treaty and Article V of the modified Brussels Treaty respectively, military units of WEU member States, acting under the authority of WEU, could be employed for: humanitarian and rescue tasks; peacekeeping tasks; tasks of combat forces in crisis management, including peacemaking”. Western European Union, Council of Ministers, «Petersberg Declaration», Bonn, 19 June 1992, p. 6, <http://www.weu.int/documents/920619peten.pdf> (πρόσβαση 19 Νοεμβρίου 2019)

⁹ Foreign and Commonwealth Office of the United Kingdom, «Franco–British St. Malo Declaration (4 December 1998)», https://www.cvce.eu/en/obj/franco_british_st_malo_declaration_4_december_1998-enf3cd16fb-fc37-4d52-936f-c8e9bc80f24f.html (πρόσβαση 18 Νοεμβρίου 2019).

Η Δήλωση προσπαθεί να πείσει ότι η ΕΕ δύναται να αναλαμβάνει το οικονομικό κόστος εκτέλεσης επιχειρήσεων/αποστολών, σε μια περίοδο που οι ΗΠΑ δεν έδειχναν διατεθειμένες να συνεχίσουν να

πολιτική που θα έδινε στην Ένωση να δρα παράλληλα με τις δικές της ικανότητες σε θεσμικό και επιχειρησιακό επίπεδο.

Στον απόηχο της «Διακήρυξης του Saint Malo» μεταξύ Γαλλίας και Ην. Βασιλείου διεξάγεται το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στη Σύνοδο Κορυφής στην Κολωνία, στις 3-4 Ιουνίου 1999, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στην ενίσχυση της κοινής ευρωπαϊκής πολιτικής στον τομέα της άμυνας και της ασφάλειας αλλά και στις αποστολές διαχείρισης κρίσεων. Η ΕΕ θα λάβει την απόφαση να ξεκινήσει μία νέα πορεία για την δημιουργία μιας ενισχυμένης κοινής **Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας (ΕΠΑΑ) - ESDP** και με σκοπό να δώσει στην Ευρώπη τα αξιόπιστα μέσα, εργαλεία αλλά και στρατιωτική δύναμη για την διαχείριση περιφερειακών κρίσεων¹⁰. Για τον σκοπό αυτό το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο δήλωσε ότι «η Ένωση πρέπει να έχει την ικανότητα για αυτόνομη δράση, η οποία θα υποστηρίζεται από αξιόπιστες στρατιωτικές δυνάμεις, τα μέσα για να αποφασίσει να τις χρησιμοποιήσει, και μια ετοιμότητα να πράξει έτσι, προκειμένου να ανταποκριθεί στις διεθνείς κρίσεις χωρίς όμως να προκαλέσει βλάβη στο ΝΑΤΟ. Η ΕΕ θα αυξήσει με τον τρόπο αυτό την ικανότητά της να συμβάλλει στη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια σύμφωνα με τις αρχές του χάρτη των Ηνωμένων Εθνών», και ανέθεσε στο Συμβούλιο Γενικών Υποθέσεων να επεξεργαστεί τους απαραίτητους όρους και μέτρα προκειμένου να επιτευχθούν αυτοί οι στόχοι, συμπεριλαμβανομένου του καθορισμού των λεπτομερειών για την ενσωμάτωση στην ΕΕ εκείνων των λειτουργιών της ΔΕΕ¹¹, που είναι απαραίτητες για να εκπληρώσει αυτή τις νέες ευθύνες της στον τομέα των αποστολών τύπου Πέτερσπεργκ.¹²

Στο πλαίσιο δημιουργίας της ΕΠΑΑ, αποδείχτηκε αναγκαία και η συγκρότηση μόνιμων σωμάτων και δομών εντός του Συμβουλίου, όπου η ενδυνάμωση της επιχειρησιακής προοπτικής της ΕΕ, ως αναπόσπαστο κομμάτι της ΚΕΠΠΑ, θα υλοποιούταν. Για το λόγο αυτό στην Σύνοδο Κορυφής που διεξήχθη στο Ελσίνκι (10-11 Δεκεμβρίου 1999) τέθηκε το επιχειρησιακό πλαίσιο για τις μελλοντικές επεμβάσεις της ΕΕ σε περιπτώσεις κρίσεων, υιοθετώντας το Πρωταρχικό Στόχο 2003 (Helsinki Headline Goal 2003).

Η ΕΕ αποφάσισε να δημιουργήσει μέχρι το έτος 2003 μια Δύναμη Ταχείας Αντίδρασης (European Rapid Reaction Forces – ERRF), 60.000-ατόμων που μπορεί να λειτουργήσει μέχρι ένα έτος. Η Δύναμη αυτή θα μπορούσε να αναπτυχθεί και κατόπιν αιτήματος του ΟΑΣΕ και του ΟΗΕ. Επίσης αποφασίστηκε ότι θα πρέπει να συγκροτηθεί ένας μηχανισμός διαχείρισης μη στρατιωτικών κρίσεων. Τέλος, στο Ελσίνκι αναγνωρίστηκε ο κεντρικός ρόλος του ΝΑΤΟ στη συλλογική άμυνα και τη διαχείριση κρίσεων, ενώ διατυπώθηκε ξεκάθαρα ότι η ΕΕ μπορεί να ενεργήσει «όπου η συμμαχία συνολικά δεν επιθυμεί να εμπλακεί»¹³. Παράλληλα, καταγράφηκε πρόβλεψη για τη δημιουργία νέων πολιτικών και στρατιωτικών οντοτήτων και δομών, καθώς και για την καθιέρωση ενός μη

το πράττουν (Κοππά, «Η Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας. Η ιστορία, οι θεσμοί, οι στρατηγικές», σελ. 151).

¹⁰ Κοππά, «Η Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας. Η ιστορία, οι θεσμοί, οι στρατηγικές», 2016.

¹¹ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Κολωνίας / Συμπεράσματα Της Προεδρίας, 1999

¹² European Council Declaration On strengthening the common European Policy on Security and Defence, annexed to the Presidency Conclusions, Cologne European Council, 3 And 4 June 1999. Πηγή: Επίσημη ιστοσελίδα της ΕΕ, www.europa.eu.int

¹³ Presidency Conclusions, Helsinki European Council, 10 and 11 December 1999. Πηγή: Επίσημη ιστοσελίδα της ΕΕ, www.europa.eu.int/

στρατιωτικού μηχανισμού διαχείρισης κρίσεων για επαύξηση της αποτελεσματικότητας των πολιτικών μέσων της ΕΕ.¹⁴

Αναλυτικότερα, πέρα από τις δύο αναφερθείσες συμφωνίες, αναφέρεται ότι βάσει των γενικών κατευθυντήριων γραμμών που καθόρισε το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κολωνίας καθώς και των εκθέσεων της Προεδρίας, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο συμφώνησε και τα εξής :

- Θα καθορισθούν οι λεπτομέρειες για την πλήρη διαβούλευση, συνεργασία και διαφάνεια μεταξύ της ΕΕ και του ΝΑΤΟ, λαμβανομένων υπόψη των αναγκών όλων των κρατών μελών της ΕΕ,
- Θα γίνουν οι κατάλληλες διευθετήσεις που θα επιτρέπουν σε ευρωπαϊκά κράτη μέλη του ΝΑΤΟ που δεν συμμετέχουν στην ΕΕ καθώς και σε άλλα ενδιαφερόμενα κράτη να συμβάλουν στην στρατιωτική διαχείριση κρίσεων από την ΕΕ, τηρουμένης της αυτονομίας της Ένωσης όσον αφορά τη λήψη αποφάσεων,
- Θα δημιουργηθεί ένας μηχανισμός μη στρατιωτικής διαχείρισης των κρίσεων, ώστε να συντονίζονται και να καθίστανται αποτελεσματικότερα τα διάφορα πολιτικά μέσα και οι πόροι, παράλληλα με τους στρατιωτικούς πόρους, που διαθέτουν η Ένωση και τα κράτη μέλη.

Ως εκ τούτου, η ΕΕ χωρίς να έχει ακόμη ένα στρατηγικό πλαίσιο για την εξωτερική της δράση, άρχισε να δημιουργεί και να ενσωματώνει διαδικασίες που αναφέρονται σε στρατιωτικές και μη δυνατότητες, κυρίως για διαχείριση κρίσεων. Αυτές με τη πάροδο των ετών παίρνουν περιεκτική και πολυδιάστατη μορφή, χαρακτηρίζοντας την Ευρωπαϊκή προσέγγιση ολοκληρωμένη. Αξιοσημείωτο είναι να αναφερθεί ότι στα συμπεράσματα του Συμβουλίου στο Ελσίνκι έλαβαν χώρα και οι ενταξιακές διαδικασίες της Τουρκίας, αναγνωρίζοντας το καθεστώς της υποψήφιας χώρας.

Στα πλαίσια των Συνθηκών που ακολουθούν, για την ενίσχυση της συνεργασίας των κ-μ στις δυνατότητες που προσφέρεται από την ΕΠΑΑ, υπογράφεται το 2001 η Συνθήκη της Νίκαιας, όπου με τις τροποποιήσεις της διευκολύνει την καθιέρωση ενισχυμένης συνεργασίας. Πιο συγκεκριμένα, καταργείται το δικαίωμα αρνησικυρίας που είχαν τα κράτη μέλη αναφορικά (με εξαίρεση τον τομέα της εξωτερικής πολιτικής) ενώ ο απαιτούμενος αριθμός κρατών μελών για την εκκίνηση της διαδικασίας τροποποιείται από πλειοψηφία στο σταθερό αριθμό οκτώ και τέλος το πεδίο εφαρμογής διευρύνεται ώστε να συμπεριλάβει την **Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφαλείας (ΚΕΠΠΑ)**. Ταυτόχρονα επιβεβαιώνεται ότι η αμυντική πολιτική της ΕΕ δεν θα θίγει την εθνική πολιτική ασφαλείας και άμυνας των κ-μ της, θα σέβεται τις υποχρεώσεις των κ-μ που είναι και μέλη του ΝΑΤΟ, ενώ τέθηκε θέμα διάθεσης νατοϊκών μέσων σε περίπτωση κρίσης. Επιπλέον, θεσμοθετήθηκε η

¹⁴ Dover, «The EU's Foreign, Security, and Defence Policies».

δυνατότητα της ενισχυμένης συνεργασίας μεταξύ των κ-μ και διευρύνθηκε το πεδίο εφαρμογής της, ώστε να συμπεριλάβει την κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας.

Προς υλοποίηση αυτών που προβλέποντας από τα κείμενα στο Ελσίνκι το Συμβούλιο Γενικών Υποθέσεων της ΕΕ (Βρυξέλλες, 14-15 Φεβρουαρίου 2000, αποφάσισε τη δημιουργία τριών προσωρινών οντοτήτων σχετικών με την ΚΕΠΑΑ/ΕΠΑΑ¹⁵:

- **Επιτροπή Πολιτικής και Ασφάλειας (ΕΠΑ)** στις Βρυξέλλες, απαρτιζόμενη από εθνικούς αντιπροσώπους ανώτατου επιπέδου ή επιπέδου πρέσβων, ασχολείται με όλες τις πτυχές της ΚΕΠΠΑ, συμπεριλαμβανομένης της πολιτικής για την ασφάλεια και την άμυνα [Απόφαση 2001/78]. Σε περίπτωση στρατιωτικής επιχείρησης για τη διαχείριση κρίσης, η ΕΠΑ ασκεί, υπό την εξουσία του Συμβουλίου, τον πολιτικό έλεγχο και τη στρατηγική διεύθυνση της επιχείρησης
- **Στρατιωτική Επιτροπή ΕΕ (ΣΕΕΕ)**, απαρτιζόμενη από τους αρχηγούς των γενικών επιτελείων ή από τους στρατιωτικούς αντιπροσώπους τους και από πρόεδρο που διορίζεται από το Συμβούλιο κατόπιν συστάσεως της επιτροπής, παρέχει στρατιωτικές συμβουλές και υποβάλλει συστάσεις στην ΕΠΑ, δίνει δε επίσης στρατιωτικές κατευθύνσεις στο Στρατιωτικό Επιτελείο [Απόφαση 2001/79]
- **Στρατιωτικό Επιτελείο (ΣΕ)**, αποτελούμενο από αποσπασμένους στρατιωτικούς των κρατών μελών και ενσωματωμένο στη Γενική Γραμματεία του Συμβουλίου, παρέχει στρατιωτικές γνώσεις και υποστήριξη προς την ΚΠΑΑ, ιδίως ως προς την έγκαιρη προειδοποίηση, εκτίμηση της κατάστασης και στρατηγικού προγραμματισμού για τα καθήκοντα του Πέτερσμπεργκ, συμπεριλαμβανομένου του καθορισμού ευρωπαϊκών εθνικών και πολυεθνικών δυνάμεων [Απόφαση 2001/80].

Μεγάλης σημασίας για τις εξελίξεις ήταν το 2003, έτος όπου ξεκίνησε η ανάληψη από την ΕΕ επιχειρήσεων διαχείρισης κρίσεων στο πλαίσιο της ΕΠΑΑ, ενώ εντός του δευτέρου εξαμήνου του ίδιου έτους εγκρίθηκε, στο Συμβούλιο των Βρυξελλών, το κείμενο για την **Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας (ΕΣΑ)** που αποτελεί τη βάση ανάπτυξης της ΚΕΠΠΑ και της ΕΠΑΑ και καθορίζει τις απειλές, τους στρατηγικούς αντικειμενικούς σκοπούς της ΕΕ και τους τρόπους υλοποίησής τους (Παρίσις, 2013). Πέραν της ΕΣΑ, κατά την Ελληνική Προεδρία του 2003 σημειώθηκαν καθοριστικές εξελίξεις της ΕΠΑΑ. Αποφασίστηκε η ανάπτυξη της πρώτης μη στρατιωτικής αποστολής (ασυνόμειυση στη Βοσνία Ερζεγοβίνη, γνωστή ως «Αλθαία – ALTHEA») και της πρώτης στρατιωτικής επιχείρησης (Concordia στη ΠΓΔΜ, νυν Β. Μακεδονία), οριστικοποίηση του θεσμικού πλαισίου για τις σχέσεις ΕΕ – ΝΑΤΟ, ανάπτυξη προγραμμάτων οικειοποίησης με την έννοια και τις δυνατότητες της ΚΠΑΑ

¹⁵ Νίκος Μούσης Ευρωπαϊκή Ένωση : δίκαιο οικονομία πολιτικές, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2011

και πρόοδο στο τομέα της συνεργασίας άμυνας και εξοπλισμών μεταξύ των κ-μ. Αξιοσημείωτο επίσης είναι και η έναρξη επιχειρήσεων εκτός των συνόρων της ΕΕ (Επιχείρηση «ARTEMIS» στη Δημοκρατία του Κονγκό στις 12 Ιουν 2003).

Σειρά γεγονότων , όπως η τρομοκρατική επίθεση στις ΗΠΑ το Σεπτέμβριο του 2001, ο πόλεμος στο Αφγανιστάν, η εισβολή των ΗΠΑ στο Ιράκ συνετέλεσαν στο προσδιορισμό των κυρίων απειλών μέσα σε ένα ασταθές διεθνές περιβάλλον ασφαλείας και αποτέλεσαν τον ακρογωνιαίο λίθο του όλου οικοδομήματος της ΕΣΑ. Παράλληλα, η ΕΕ προχώρησε στη σύσταση του **Ευρωπαϊκού Οργανισμού Άμυνας (ΕΟΑ) - European Defence Agency (EDA)**, με αποστολή την ανάπτυξη δυνατοτήτων, νέων τεχνολογιών, συνεργασιών και την ενίσχυση της ευρωπαϊκής αμυντικής βιομηχανίας. Ο ΕΟΑ συγκροτήθηκε στις 12 Ιουλίου 2004 και σήμερα διέπεται από την Απόφαση του Συμβουλίου 2015/1835/ΚΕΠΠΑ. Ο ΕΟΑ έχει επιδείξει διάφορες δραστηριότητες μέσα από τη διαδικασία «συγκέντρωση και από κοινού χρήση» (pooling and sharing), όπου δυνατότητες ενός ή περισσοτέρων κρατών τίθενται σε δεξαμενή για να χρησιμοποιηθούν από κάποιο κ-μ όταν υπάρξει ανάγκη, αποτελώντας έναν πολύ σημαντικό κόμβο ευρωπαϊκής αμυντικής συνεργασίας¹⁶.

Στις 17 και 18 Ιουνίου 2004, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ενέκρινε τον «Κύριο Στόχο 2010» (Headline Goal 2010), για τη βελτίωση των στρατιωτικών επιχειρησιακών δυνατοτήτων της ΕΕ, ενσωματώνοντας και παρουσιάζοντας την έννοια των Τακτικών Σχηματισμών Μάχης (Battlegroups), με δυνατότητα ανάπτυξης ταχείας δύναμης μέσα σε δέκα (10) ημέρες από την απόφαση του Συμβουλίου για έναρξη των επιχειρήσεων. Φιλοδοξία της ΕΕ είναι η δυνατότητα να διεξάγει δύο συνεχόμενες επιχειρήσεις επιπέδου Battlegroup σε απόσταση έως και 6000χλμ από τις Βρυξέλες (Μαρτζούκος, 2009).

Όσον αφορά τη μη στρατιωτική δομή του τομέα διαχείρισης κρίσεων, υπήρξαν εξελίξεις με τις αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου τον Ιούνιο του 2000 (Santa Maria de Feira), όπου τέθηκε ο στόχος ανάπτυξης των μη στρατιωτικών δυνατοτήτων στους επιμέρους τομείς: Αστυνομία, Κράτος Δικαίου, Ενίσχυση Πολιτικού Διοικητικού Μηχανισμού και Πολιτική Προστασία (European Council Presidency Conclusions, 2000). Στο πλαίσιο αυτό με απόφαση του Συμβουλίου, έχουμε και τη συγκρότηση της *Επιτροπής Μη Στρατιωτικών Θεμάτων Διαχείρισης Κρίσεων (CIVCOM)*, συμβάλλοντας στην αρτιότερη διαχείριση αυτών μέσα από τη παροχή συμβουλών στην ΕΠΑ. Προεόρτιο της ΚΠΑΑ, των μη στρατιωτικών επιχειρήσεων με τη σημερινή τους μορφή, αποτελεί και δημιουργία του οργάνου για τον Αυτόνομο Επιχειρησιακό Σχεδιασμό Μη Στρατιωτικών Αποστολών (CPCC), η οποία θα λάβει χώρα το 2007. Από το 2003 μέχρι και σήμερα τα ανωτέρω θεσμικά όργανα υπό τη σκέπη των Συνθηκών έχουν αναπτύξει μια πληθώρα αποστολών αυτού του τύπου υποδεικνύοντας τα γνωρίσματα που συναντάμε στη σημερινή μορφή της ΚΠΑΑ.

¹⁶ European Union, 2019

1.2.6 Η Συνθήκη της Λισαβόνας

Ίσως ο σημαντικότερος σταθμός στην ιστορία της εξέλιξης της ΚΠΑΑ, όπως εξετάζεται σε αυτή την εργασία. Μεγάλη ώθηση αλλά και αποφασιστική διάρθρωση στο τομέα της ασφάλειας και άμυνας της ΕΕ αποτέλεσε η **Συνθήκη της Λισαβόνας**, η οποία υπογράφηκε στις 13 Δεκεμβρίου 2007 και τέθηκε σε εφαρμογή την 1 Δεκεμβρίου 2009. Υιοθετήθηκαν καινοτόμες διατάξεις που διευρύνουν και ενισχύουν τη δυνατότητα συνεργασίας των κρατών μελών στον αμυντικό τομέα, αυξάνεται παράλληλα και η διαπραγματευτική της ισχύ, ενεργώντας σε διεθνές πλαίσιο με δραστηριοποιήσεις και σύναψη συμφωνιών με οργανισμούς σε παγκόσμιο επίπεδο¹⁷.

Στην εν λόγω Συνθήκη υπήρξαν, παρά τα κενά σε ορισμούς και καθηκοντολογία¹⁸, προβλέψεις που σηματοδοτούν τις εξελίξεις στις επιχειρήσεις. Η μετεξέλιξη της ΕΠΑΑ σε **Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας - ΚΠΑΑ (Common Security and Defence Policy – CSDP)**, τη ρήτρα αλληλεγγύης (για την παροχή αρωγής σε κ-μ, ώστε να αντιμετωπιστούν οι συνέπειες τρομοκρατικής επίθεσης, καθώς επίσης και σε περίπτωση φυσικής ή ανθρωπογενούς καταστροφής), τη ρήτρα αμοιβαίας συνδρομής (στην περίπτωση που ένα κ-μ δεχθεί ένοπλη επίθεση στο έδαφός του), τη χρήση ειδικής πλειοψηφίας για τη λήψη αποφάσεων, τον καθορισμό του πλαισίου της **«Μόνιμης Διαρθρωμένης Συνεργασίας» (Permanent Structured Cooperation – PESCO)**¹⁹, την επέκταση των αποστολών τύπου Πέτερσμπεργκ, τη δημιουργία της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Εξωτερικής Δράσης (ΕΥΕΔ) – European External Action Service (EEAS) και τη θέσπιση της θέσης του Αντιπροέδρου της Επιτροπής/Υπατου Εκπρόσωπου της Ένωσης για Θέματα Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφαλείας (ΑΕ/ΥΕ)²⁰.

Η Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας (όπως μετονομάστηκε η «Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας» με τη Συνθήκη της Λισαβόνας), αποτελεί τον επιχειρησιακό βραχίονα της ΚΕΠΠΑ. Στο πλαίσιο της ΚΠΑΑ, η ΕΕ αποφασίζει την ανάπτυξη αποστολών διαχείρισης κρίσεων, με στρατιωτικά και μη στρατιωτικά μέσα, οι οποίες συμβάλλουν στην

¹⁷ Ευρωπαϊκή Ένωση, «Συνθήκη της Λισαβόνας για την τροποποίηση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας», Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2007/C 306, Βρυξέλλες, 17 Δεκεμβρίου 2007, <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EL/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2007:306:FULL&from=EL> (πρόσβαση 23 Νοεμβρίου 2019).

¹⁸ Η Συνθήκη της Λισαβόνας αφήνει άλυτα ορισμένα ζητήματα όπως είναι ο ορισμός της Ευρωπαϊκής Άμυνας και η μη ύπαρξη πρόβλεψης για συλλογική άμυνα (Κοππά, Μαριλένα, «Συνθήκη Λισαβόνας και Ευρωπαϊκή Άμυνα», 2016).

¹⁹ Αφορά στη στενότερη συνεργασία μεταξύ των κ-μ που έχουν την πρόθεση να συνεισφέρουν περισσότερο στον τομέα της άμυνας και της ασφάλειας, ιδιαίτερα στις αμυντικές δαπάνες. EEAS, «Permanent Structured Cooperation (PESCO) - Factsheet», https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/34226/permanent-structuredcooperation-pesco-factsheet_en (πρόσβαση 23 Νοεμβρίου 2019).

²⁰ Pianizza, Roberta, «Η Συνθήκη της Λισαβόνας», Θεματολογικά δελτία για την Ευρωπαϊκή Ένωση – 2018, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Μάιος 2018. Ο ΑΕ/ΥΕ έχει διπλό ρόλο ώστε να υπάρχει καλύτερος συντονισμός στα θέματα άμυνας μεταξύ του Συμβουλίου και της Επιτροπής. http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/el/FTU_1.1.5.pdf (πρόσβαση 23 Νοεμβρίου 2019).

υλοποίηση των ευρύτερων στόχων της ΚΕΠΠΑ. Συγκεκριμένα στο άρθρο 42, παράγραφος 1, της Συνθήκης της Λισαβόνας προβλέπει ότι²¹: “Η κοινή πολιτική ασφάλειας και άμυνας [...] εξασφαλίζει στην Ένωση επιχειρησιακή ικανότητα βασισμένη σε μη στρατιωτικά και στρατιωτικά μέσα. Η Ένωση μπορεί να κάνει χρήση των μέσων αυτών σε αποστολές εκτός της Ένωσης προκειμένου να διασφαλίζει τη διατήρηση της ειρήνης, την πρόληψη των συγκρούσεων και την ενίσχυση της διεθνούς ασφάλειας [...]”.

Σύμφωνα με τη Συνθήκη της Λισαβόνας η Ένωση οφείλει να αξιοποιήσει το πολιτικό και στρατιωτικό δυναμικό της για τη διαχείριση διεθνών κρίσεων, μέσα από το φάσμα ενεργειών που αποτυπώνονται στο άρθρο 43 και ειδικότερα την πρόληψη συγκρούσεων, τις ανθρωπιστικές αποστολές και τις αποστολές διάσωσης, τις αποστολές με στόχο την παροχή συμβουλών και αρωγής επί στρατιωτικών θεμάτων καθώς και αποστολές αποκατάστασης της ειρήνης και σταθεροποίησης μετά το πέρας των συγκρούσεων. Συνεπώς, η Συνθήκη της Λισαβόνας, ενισχύει την Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας (ΚΠΑΑ) προσθέτοντας αποστολές στις λεγόμενες αποστολές Πέτερσμπεργκ, όπως παροχή συμβουλών και αρωγής επί στρατιωτικών θεμάτων, πρόληψη των συγκρούσεων και σταθεροποίηση της ειρήνης (άρθρο 43 ΣΕΕ). Επιπλέον δίνει τη δυνατότητα σε Κράτη-Μέλη που πληρούν υψηλότερα κριτήρια στρατιωτικών δυνατοτήτων και έχουν αναλάβει δεσμευτικότερες υποχρεώσεις στον τομέα αυτό να θεσμοθετούν μόνιμη διαρθρωμένη συνεργασία στο πλαίσιο της Ένωσης²²

Με τη παρούσα Συνθήκη, οι αποστολές κατά τις οποίες η ΕΕ μπορεί να κάνει χρήση στρατιωτικών και πολιτικών (μη στρατιωτικών) μέσων, περιλαμβάνουν τις Κοινές δράσεις αφοπλισμού (joint disarmament operations), ανθρωπιστικές αποστολές και αποστολές διάσωσης (humanitarian and rescue tasks), αποστολές με στόχο την παροχή συμβουλών και αρωγής για στρατιωτικά θέματα (military advice and assistance tasks), αποστολές πρόληψης συγκρούσεων και διατήρησης της ειρήνης (conflict prevention and peacekeeping tasks) και τέλος, τις αποστολές μαχίμων δυνάμεων που αναλαμβάνονται για τη διαχείριση των κρίσεων, στις οποίες περιλαμβάνονται οι αποστολές αποκατάστασης της ειρήνης και οι επιχειρήσεις σταθεροποίησης μετά το πέρας των συγκρούσεων (tasks of combat forces in crisis management, including peacemaking and post-conflict stabilization). Το κυριότερο είναι ότι σε απειλή όπως είναι η τρομοκρατία, όπου εξελίχθηκε σε μια από τις πιο δύσκολα αντιμετωπίσιμες, η Συνθήκη συμπληρώνει με το άρθρο 43 ότι: “Όλες οι αποστολές αυτές μπορούν να συμβάλλουν στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας, μεταξύ άλλων με τη στήριξη τρίτων χωρών για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας στο έδαφός τους”.

Συνεπώς, παρά την κατάργηση των πυλώνων της Συνθήκης του Μάαστριχτ, η διακυβερνητική προσέγγιση της Συνθήκης της Λισαβόνας στα θέματα ΚΕΠΠΑ/ΚΠΑΑ παραμένει. Η θέση του κράτους-μέλους συνεχίζει να ισχύει και το κράτος παραμένει ο κεντρικός παράγοντας στα θέματα ασφάλειας και άμυνας, διαθέτοντας την αρμοδιότητα και τα μέσα. Τα ισχυρά κ-μ διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στη διαδικασία λήψης αποφάσεων

²¹ Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, «Ενοποιημένη απόδοση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση», 2010/C 83/01, <http://www2.parliament.cy/parliamentgr/101/codified%2030%20march%202010.pdf> (23 Νοεμβρίου 2019).

²² http://europedia.moussis.eu/books/Book_2/2/2/5/index.tkl?lang=gr&all=1&pos=23&s=1&e=10 .

της ΕΕ στα θέματα πολιτικής ασφάλειας και συμμαχιών, ενώ αναλαμβάνουν το μεγαλύτερο μέρος της ευθύνης για τη συμμετοχή στις στρατιωτικές αποστολές της ΚΠΑΑ²³

Μεταξύ των κυριότερων τροποποιήσεων, στην παρούσα συνθήκη όπως αναφέρθηκε, στο πεδίο της εξωτερικής πολιτικής και ασφαλείας στην Ευρώπη έλαβε χώρα και η θεσμοθέτηση του **Ύπατου Εκπρόσωπου** της ΕΕ για θέματα Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφαλείας²⁴, ο οποίος προεδρεύει του Συμβουλίου Εξωτερικών Υποθέσεων, συμβάλλει στην διαμόρφωση της ΚΕΠΠΑ και διασφαλίζει την εφαρμογή των αποφάσεων του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου²⁵. Ο Υ/Ε διαμορφώνει τα θέματα εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας και προτείνει αυτά στο Συμβούλιο, όπου παίρνονται και οι αποφάσεις²⁶ για την ΚΠΑΑ (άρθρο 42 ΣΕΕ). Μεταξύ των υπολοίπων το ανωτέρω αξίωμα περιβάλλεται παράλληλα και από το αξίωμα του αντιπροέδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, για να διασφαλίζει τη ενότητα και συνεκτικότητα της ολοκληρωμένης εξωτερικής δράσης της ΕΕ²⁷.

Τα θεσμικά όργανα που περιβάλλουν τον Υ/Ε ενισχύθηκαν με τη θέσπιση υπηρεσιών και οργανισμών της Ένωσης. Η **Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Εξωτερικής Δράσης (EYED)**, που αποτελεί το διπλωματικό σώμα της ΕΕ, «Ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Εξωτερικής Δράσης (EEAS: European External Action Service) είναι να υποστηρίξει το έργο του Ύπατου Εκπρόσωπου²⁸. Επιπλέον διαχειρίζεται τις διπλωματικές σχέσεις της ΕΕ με τρίτες χώρες και συνεργάζεται με τις εθνικές διπλωματικές υπηρεσίες των χωρών της ΕΕ με τα ΗΕ και άλλες ηγέτιδες δυνάμεις. Η συγκρότηση της EYED, επιτρέπει μια περισσότερο αποτελεσματική εξωτερική δράση της, αξιοποιώντας το πλήρες φάσμα των μηχανισμών και πόρων της ΕΕ. Συμβάλει περαιτέρω στην ανάπτυξη μιας πραγματικά ολοκληρωμένης ευρωπαϊκής προσέγγισης στο ζήτημα της πολιτικής και στρατιωτικής διαχείρισης κρίσεων, της πρόληψης συγκρούσεων και της εδραίωσης της ειρήνης, παρέχοντας στην ΕΕ τις κατάλληλες δομές, επάνδρωση και οικονομικούς πόρους προκειμένου αυτή να ανταποκριθεί στις παγκόσμιες ευθύνες της σε συμμόρφωση προς τον Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών. Η βασική υπηρεσία της EYED, αρμόδια για τον πολιτικό και στρατηγικό σχεδιασμό σχετικά με την ΚΠΑΑ, είναι η **Διεύθυνση Διαχείρισης Κρίσεων και Σχεδιασμού (CMPD: Crisis**

²³ Κοππά, «Η Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας. Η ιστορία, οι θεσμοί, οι στρατηγικές», 2016.

²⁴ Μέχρι την 1 Νοεμβρίου 2014, τη θέση κατείχε η Βρετανή πολιτικός Βαρόνη Άστον (Catherine Margaret Ashton). Τη διαδέχτηκε η Ιταλή πολιτικός Φεντερίκα Μογκερίνι (Federica Maria Mogherini).

²⁵ Ο Ύπατος Εκπρόσωπος είναι υπεύθυνος για τον συντονισμό και την εκτέλεση της κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας (ΚΕΠΠΑ). Η θέση του Ύπατου εκπροσώπου βασίζεται στα άρθρα 18 και 27 της Συνθήκης της Ε.Ε. <http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EL/TXT/?uri=URISERV%3Aai0009>.

²⁶ Το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν έχει αρμοδιότητα όσον αφορά τις διατάξεις σχετικά με την κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας, ούτε όσον αφορά τις πράξεις που θεσπίζονται βάσει αυτών (άρθρο 275 ΣΛΕΕ).

²⁷ «Όταν μια διεθνής κατάσταση απαιτεί επιχειρησιακή δράση εκ μέρους της Ένωσης, το Συμβούλιο εκδίδει τις αναγκαίες αποφάσεις. Οι αποφάσεις του προσδιορίζουν τους στόχους τους, το πεδίο εφαρμογής τους, τα μέσα που πρέπει να τεθούν στη διάθεση της Ένωσης, τις προϋποθέσεις εφαρμογής τους και, εφόσον είναι απαραίτητο, τη διάρκειά τους. Αυτές οι αποφάσεις δεσμεύουν τα κράτη μέλη όσον αφορά τις θέσεις που υιοθετούν και τη διεξαγωγή της δράσης τους. Κάθε θέση ή δράση κράτους μέλους η οποία σχεδιάζεται κατ' εφαρμογή απόφασης του Συμβουλίου γνωστοποιείται από το ενδιαφερόμενο κράτος μέλος εντός προθεσμίας η οποία επιτρέπει, εάν είναι αναγκαίο, προηγούμενη συνεννόηση στα πλαίσια του Συμβουλίου (άρθρο 28 ΣΕΕ).» Η λήψη αποφάσεων σε θέματα ΚΕΠΠΑ πηγή :

http://www.europedia.moussis.eu/books/Book_2/3/8/2/2/index.tkl?lang=gr&pos=13&term=%CE%9A%CE%95%CE%A0%CE%A0%CE%91&s=1&e=20

²⁸ Πηγή : http://europa.eu/pol/cfsp/index_el.htm (πρόσβαση 25Νοεμβρίου 2019).

Management and Planning Directorate), που είναι επιφορτισμένη με τη διεξαγωγή του στρατηγικού και εκ των προτέρων σχεδιασμού των νέων αποστολών της ΚΠΑΑ, καθώς και με την επανεξέταση της στρατηγικής υφιστάμενων αποστολών της ΚΠΑΑ.

Εικόνα 1. Flow chart EEAS

Πηγή : EEAS, 2019

Με τη πάροδο του χρόνου και της αναπροσαρμογής, μέσα από τις διαβουλεύσεις που λαμβάνανε χώρα στα συμβούλια, η ΕΥΕΔ μετατράπηκε σε μία αυτοτελή ευρωπαϊκή διπλωματική υπηρεσία η οποία διαχειρίζεται τις κοινές διπλωματικές και αμυντικές πολιτικές της Ένωσης. Τα “εργαλεία” που έχει στην διάθεσή της είναι πολλά και περιλαμβάνει μια σειρά από Υπηρεσίες (Agencies) όπως τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Άμυνας (EDA), το Ευρωπαϊκό Κολλέγιο Ασφάλειας και Άμυνας (ESDC), το Ινστιτούτο Μελετών της Ευρωπαϊκής Ένωσης για Θέματα Ασφάλειας (EUISS) και το Δορυφορικό Κέντρο της ΕΕ (EU SatGen).

Το **Ινστιτούτο Μελετών της Ευρωπαϊκής Ένωσης για Θέματα Ασφάλειας - IMEEΘΑ (EUISS)**, το οποίο ιδρύθηκε με την κοινή δράση 2001/554/ΚΕΠΠΑ, και εδρεύει στο Παρίσι, συνεχίζει τις δραστηριότητές του σύμφωνα με Απόφαση του Συμβουλίου (10/2/2014) και έχει ως αποστολή να συμβάλλει στην ανάπτυξη του στρατηγικού σχεδιασμού της ΕΕ στον τομέα της ΚΕΠΠΑ και της ΚΠΑΑ, μέσω της διεξαγωγής αναλύσεων με γνώμονα την πολιτική, της πληροφόρησης, της διάδοσης και της διεξαγωγής συζητήσεων, της οργάνωσης εκδηλώσεων και εργαστηρίων δικτύωσης, της συλλογής σχετικής τεκμηρίωσης για τους υπαλλήλους και τους εμπειρογνώμονες της Ένωσης και των κρατών μελών και της προαγωγής των επαφών με την ακαδημαϊκή κοινότητα, τις ομάδες προβληματισμού και τους οικείους φορείς της κοινωνίας των πολιτών στην ευρωπαϊκή ήπειρο και την ευρύτερη διεθνή κοινότητα διαδραματίζοντας τον ρόλο της διάδρασης μεταξύ των θεσμικών οργάνων και της κοινότητας των εξωτερικών εμπειρογνομένων, συμπεριλαμβανομένων παραγόντων ασφάλειας.

Η ομάδα αναλυτών του IMEEΘΑ απαρτίζεται από το πολύ 9 μόνιμους ανώτερους αναλυτές. Το έργο τους συμπληρώνεται από ένα ευρύ δίκτυο επίκουρων αναλυτών, νεότερων σε αρχαιότητα αναλυτών και εξωτερικών ερευνητών. Το IMEEΘΑ διοικείται από ένα συμβούλιο, υπό την προεδρία του Υπατού Εκπροσώπου της Ένωσης για Θέματα Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας, ο οποίος ορίζει τους δημοσιονομικούς και διοικητικούς κανόνες και εγκρίνει το σχετικό πρόγραμμα εργασίας. Η Επιτροπή Πολιτικής και Ασφάλειας είναι υπεύθυνη για την πολιτική εποπτεία, χωρίς όμως να διακυβεύεται η πνευματική ανεξαρτησία και λειτουργική αυτονομία του οργανισμού. Στο πλαίσιο της αποστολής του, το IMEEΘΑ δημοσιεύει τακτικά εκδόσεις για θέματα και περιοχές καίριας σημασίας για την ΕΕ. Οι εκδηλώσεις που διοργανώνει ενισχύουν την αναλυτική ικανότητα της ΕΕ και βοηθούν στη διαμόρφωση κοινών προσεγγίσεων. Φέρνουν σε επαφή αξιωματούχους της ΕΕ, εθνικούς εμπειρογνώμονες, πανεπιστημιακούς, πολιτικούς ιθύνοντες, μέσα ενημέρωσης και εκπροσώπους της κοινωνίας των πολιτών από τα κράτη μέλη της ΕΕ και άλλες χώρες του κόσμου.

Τον Απρίλιο του 2013 ιδρύθηκε με απόφαση του Συμβουλίου η **Ευρωπαϊκή Ακαδημία Ασφάλειας και Άμυνας (ESDC)**²⁹. Ως αποστολή έχει την παροχή εκπαίδευσης στρατηγικού επιπέδου στον τομέα της ΚΠΑΑ, προκειμένου να διαμορφωθεί και να προωθηθεί μια κοινή αντίληψη περί ΚΠΑΑ στο πολιτικό και στρατιωτικό προσωπικό, καθώς και προκειμένου να προσδιορισθούν και να διαδοθούν, μέσω των εκπαιδευτικών της δραστηριοτήτων, βέλτιστες πρακτικές στα θέματα ενδιαφέροντός της. Οι στόχοι που θέτει η ESDC είναι να ενισχυθεί περαιτέρω η περί ασφάλειας και άμυνας κοινή ευρωπαϊκή νοοτροπία στο πλαίσιο της ΚΠΑΑ· να γίνει περισσότερο κατανοητή η ΚΠΑΑ ως αναπόσπαστο τμήμα της κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ), να στελεχωθούν οι φορείς της ΕΕ με καταρτισμένο προσωπικό, ικανό να ανταπεξέρχεται σε όλα τα θέματα ΚΠΑΑ, να στελεχωθούν οι διοικήσεις και το προσωπικό των κρατών-μελών με καταρτισμένα άτομα, εξοικειωμένα με τις πολιτικές, τα θεσμικά όργανα και τις διαδικασίες της ΕΕ στον τομέα της ΚΕΠΠΑ, να υποστηριχθούν οι συνεργασίες της ΕΕ στον τομέα της ΚΕΠΠΑ, ιδίως συνεργασίες με χώρες συμμετέχουσες σε αποστολές ΚΠΑΑ, να προωθηθούν οι επαγγελματικές σχέσεις και οι επαφές μεταξύ των συμμετεχόντων στην εκπαίδευση ΚΠΑΑ και, όπου χρειάζεται, να δοθεί η δέουσα προσοχή στη συνοχή με άλλες δράσεις της ΕΕ

Μεταξύ των άλλων στην ΕΥΕΔ μεταφέρθηκαν και άλλες θεσμικές υπηρεσίες, όπως η EUMS, CPCC, το **κέντρο ανάλυσης πληροφοριών (EU INTCEN)**³⁰ και Διευθύνσεις αρμόδιες για χωρικά θέματα περιοχών με διεθνή προβληματισμό. Επίσης οι Διευθύνσεις από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή προσχώρησαν στην ΕΥΕΔ, όπως οι Διευθύνσεις της Γενικής Διεύθυνσης Εξωτερικών Υποθέσεων και η Διεύθυνση Ανάπτυξης (Council, 26 July 2010). Η ΕΥΕΔ συγκεντρώνοντας υπό την υπαγωγή της όλα τα αρμόδια κοινοτικά σώματα, σφραγίζει το σκοπό για τον οποίο δημιουργήθηκε, της συνεκτικότητας και ολοκληρωμένης έννοιας της

²⁹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A32016D2382> (ΑΠ. ΚΕΠΠΑ 2016/2382 ...για την ίδρυση Ευρωπαϊκής Ακαδημίας Ασφάλειας και Άμυνας (ΕΑΑΑ) και την κατάργηση της απόφασης 2013/189/ΚΕΠΠΑ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ)

³⁰ Το Ευρωπαϊκό Κέντρο Πληροφοριών και Κατάστασης INTCEN είναι υπηρεσία παροχής πληροφοριών η οποία συστήθηκε το 2003 ως Joint Situation Centre- SITCEN και από το 2011 λειτουργεί υπό την εποπτεία του ΥΕ και παρέχει δράσεις ανάλυσης πληροφοριών, έγκαιρης προειδοποίησης και επίγνωσης καταστάσεων, στην ΥΕ, την ΕΥΕΔ, στα διάφορα όργανα λήψης αποφάσεων της Ένωσης και TVN K-M, στους τομείς ΚΕΠΠΑ, ΚΠΑΑ και αντιμετώπισης της τρομοκρατίας. <http://eu-un.europa.eu/factsheet-on-eu-intelligence-analyses-center-intcen>

εξωτερικής δράσης σε τομείς της ΚΠΑΑ, όπως διαχείριση των κρίσεων και πρόληψη των συγκρούσεων.

Σε διαδικασίες ρουτίνας η ΕΥΕΔ συντάσσει προτάσεις προς υποβοήθηση της ΚΠΑΑ και την πραγματοποιεί την υλοποίηση των αυτών, μέσα από αποφάσεις της Επιτροπής με τη συμφωνία του Συμβουλίου, ως επέκταση των επιθυμιών των κ-μ. Παρατηρείται λοιπόν μια διόγκωση του σώματος της ΕΥΕΔ και η αυτονομία της διακλαδώνεται σε μεγάλης κλίμακας θεσμικού οργάνου. Όμως η συνοχή της δεν είναι ενιαία, με αποτέλεσμα να είναι μειούμενη συνεχώς η δυναμική της με όμοιο αντίκρισμα στο τομέα των εξωτερικών σχέσεων της ΕΕ. Σε αυτό θα βοηθούσε η σύσταση ενός ενιαίου κέντρου λήψεως αποφάσεων (Balfour R. 2012). Στις ανωτέρω δυσκολίες προστίθεται και η πολυπλοκότητα καθορισμού του επιχειρησιακού προϋπολογισμού της, καθώς τα κονδύλια εξαρτώνται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Council, 26 July 2010)³¹. Να σημειωθεί πως όργανο για την εξουσιοδότηση των δαπανών είναι η **Υπηρεσία Μέσων Εξωτερικής Πολιτικής (FPI: Service for Foreign Policy Instrument)**. Αυτή είναι η Υπηρεσία της Επιτροπής που αναφέρεται άμεσα στον Υπάτο Εκπρόσωπο της Ένωσης για θέματα εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας. Μεταξύ άλλων, η FPI διαχειρίζεται τις δαπάνες που εκτελούνται για δράσεις υλοποιούμενες στο πλαίσιο της κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας —περιλαμβανομένων των μη στρατιωτικών αποστολών της ΚΠΑΑ— και του μέσου σταθερότητας. Γενικά οι δαπάνες της ΚΕΠΠΑ/ΚΠΑΑ επιβαρύνουν την Ένωση, πλην των ανωτέρω που βαρύνουν τα κ-μ αναλόγως του παράγοντα του εκάστοτε ακαθάριστου εθνικού προϊόντος. Σημειώνεται πως σε τέτοιες αποφάσεις απαιτείται η ομοφωνία των κ-μ στις περισσότερες των περιπτώσεων. Στο άρθρο 41 της ΣΕΕ γίνεται αναφορά στη δημιουργία μιας δεξαμενής πόρων που ονομάζεται «Ταμείο Εκκίνησης» και γίνεται με τις συνεισφορές των κ-μ και πρότασης από τη Υ/Ε και κατόπιν σύμφωνης γνώμης του Συμβουλίου.

Θεσπίστηκε η **ρήτρα αμοιβαίας βοήθειας και ρήτρα αλληλεγγύης**. Σύμφωνα με αυτές και όπως αναφέρεται «Η ρήτρα αλληλεγγύης θεσπίζει ότι η Ένωση και τα κ-μ της ενεργούν ως κοινό σώμα, με πνεύμα αλληλεγγύης, σε περίπτωση όπου ένα κράτος μέλος δεχθεί τρομοκρατική επίθεση ή πληγεί από φυσική ή ανθρωπογενή καταστροφή. Η Ένωση ενεργοποιεί όλα τα μέσα που έχει στη διάθεσή της, συμπεριλαμβανομένων των στρατιωτικών μέσων που θέτουν στη διάθεσή της τα κράτη μέλη, για: (α) την πρόληψη τρομοκρατικής απειλής στο έδαφος των κρατών μελών, την υπεράσπιση των δημοκρατικών θεσμών και ενεργούν ως ασπίδα για τον άμαχο πληθυσμό, από ενδεχόμενη τρομοκρατική επίθεση και την παροχή συνδρομής σε κράτος μέλος στο έδαφός του, μετά από αίτηση των πολιτικών του αρχών (απαραίτητη ενέργεια), σε περίπτωση τρομοκρατικής επίθεσης και (β) την παροχή συνδρομής σε κράτος μέλος στο έδαφός του, μετά από αίτηση των πολιτικών του αρχών, σε περίπτωση φυσικής ή ανθρωπογενούς καταστροφής (άρθρο 222 ΣΛΕΕ).»³² Ενώ «σύμφωνα με τη ρήτρα αμοιβαίας βοήθειας, σε περίπτωση κατά την οποία κράτος μέλος βρεθεί υπό απειλή ένοπλης επίθεσης στο έδαφός του, τα άλλα κράτη μέλη οφείλουν να του παράσχουν βοήθεια και συνδρομή με όλα τα μέσα που έχουν στη διάθεσή

³¹ Μέχρι το Μάρτιο του 2014 η ΕΥΕΔ απορύθμιζε 3500 προσωπικό, εκ των οποίων 1500 εργάζονταν στα κεντρικά, ενώ τα υπόλοιπα στελέχη σε διπλωματικές αποστολές και εξωτερικοί συνεργάτες. Ο δε προϋπολογισμός της έφτανε τα 530 εκατομμύρια ευρώ, ενώ υπήρξε και συμπληρωματικός που άγγιζε τα 263 εκατομμύρια ευρώ. (EEAS, 29-04-2015).

³² Νίκος Μούσης Ευρωπαϊκή Ένωση : δίκαιο οικονομία πολιτικές Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2011 στο: http://www.europedia.moussis.eu/books/Book_2/3/8/2/3/index.tkl?lang=gr&all=1&pos=107&s=1&e=10 (πρόσβαση 9 Δεκεμβρίου 2019).

τους, σύμφωνα με το άρθρο 51 του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών (άρθρο 42 § 7 ΣΕΕ).»³³

Συνοψίζοντας, η ΚΕΠΠΑ και κατεπέκταση ο επιχειρησιακός της βραχίονας (ΚΠΑΑ), ασκείται υπό χαρακτήρα που απαιτεί μια «βροντερή» ομοφωνία των κρατών μελών, παρά τις όποιες προβλέψεις έγιναν στις συνθήκες για πιο ευέλικτη λειτουργία στη λήψη αποφάσεων, σε θέματα που άπτονται της ΚΠΑΑ. Ειδικές περιπτώσεις, όπως επιχειρήσεις που δεν έχουν στρατιωτικές ή αμυντικές συνέπειες, μπορούν να παρθούν αποφάσεις κατά πλειοψηφία από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Ένα ακόμα χαρακτηριστικό των Συνθηκών είναι η απουσία δικαστικού ελέγχου και την εποπτευμένη συμμετοχή των θεσμικών οργάνων. Ο ρόλος π.χ. της Επιτροπής παραμένει ασθενής, όπου οριοθετείται μέσα σε προτάσεις του Υ/Ε ή δικές του προς το Συμβούλιο³⁴. Σε αυτά ξεχωρίζει το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, όπου ενισχύθηκε σε θέματα ΚΕΠΠΑ, καθορίζοντας τα στρατηγικά συμφέροντα και κατευθυντήριες οδηγίες, εκδίδοντας αποφάσεις στην ολομέλειά του (στις περισσότερες περιπτώσεις).

Η Συνθήκη της Λισσαβόνας εκφράζοντας θεμελιώδεις αρχές, όπως η δημοκρατική ισότητα και η αντιπροσωπευτική δημοκρατία, ταυτοποιείται με νομικό χαρακτήρα και δεσμεύεται μέσα στο καταστατικό Χάρτη των Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Χάρτης που περιλαμβάνει και σε κάθε ευκαιρία προάγει, το σεβασμό της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας, της ελευθερίας, της δημοκρατίας, της ισότητας, του κράτους δικαίου, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η προαγωγή της αλληλεγγύης, της ειρήνης και της ευημερίας μεταξύ των λαών. Αντικειμενικός και πρωταρχικός στόχος της Ένωσης είναι η διαφύλαξη των παραπάνω αρχών και αξιών, των θεμελιωδών της συμφερόντων, της ανεξαρτησίας και της ακεραιότητάς της, μέσα από τις κοινές δράσεις της.

1.2.7 Ο Σχεδιασμός της ΚΠΑΑ έως το σήμερα

Παρότι η ΚΠΑΑ δεν έδειξε σημαντικές αλλαγές κατά τα πρώτα έτη μετά την έναρξη ισχύος της Συνθήκης της Λισσαβόνας το 2009, είχε υψηλές δυνατότητες ανάπτυξης και εξέλιξης, τόσο από πολιτική όσο και από θεσμική άποψη. Σύμφωνα με θεματικό δελτίο του Κοινοβουλίου³⁵ αναφέρεται το εξής για τον σχεδιασμό και την ανάπτυξη της «Αναγνωρίζοντας την ανάγκη να παράσχει στρατηγική ώθηση για τους αρχηγούς κρατών ή κυβερνήσεων, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο καθόρισε έναν αριθμό αρχικών στόχων τον Δεκέμβριο του 2013 για την περαιτέρω εξέλιξη της ΚΠΑΑ: αύξηση της αποτελεσματικότητας

³³ Σύμφωνα με το άρθρο 42 ΣΕΕ : Τα κράτη μέλη θέτουν στη διάθεση της Ένωσης, για την εφαρμογή της κοινής πολιτικής ασφάλειας και άμυνας, στρατιωτικές και μη στρατιωτικές δυνατότητες, προκειμένου να συμβάλουν στους στόχους που καθόρισε το Συμβούλιο. Τα κράτη μέλη που συγκροτούν μεταξύ τους πολυεθνικές δυνάμεις μπορούν επίσης να θέτουν τις δυνάμεις αυτές στη διάθεση της κοινής πολιτικής ασφάλειας και άμυνας. Τα κράτη μέλη δεσμεύονται να βελτιώσουν προοδευτικά τις στρατιωτικές τους δυνατότητες, Νίκος Μούσης Ευρωπαϊκή Ένωση : δίκαιο οικονομία πολιτικές (πρόσβαση 9 Δεκεμβρίου 2019).

³⁴ Dinan Desmond, "The post-Lisbon European Council Presidency: an interim assessment", West European Politics, 36/6, 2013, σσ. 1256-1273.

³⁵ <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/home> (πρόσβαση στις 10 Δεκεμβρίου 2019)

και του αντίκτυπου της ΚΠΑΑ, προώθηση της ανάπτυξης αμυντικών ικανοτήτων και ενίσχυση της ευρωπαϊκής αμυντικής βιομηχανίας. Επίσης, ανέθεσε στην ΑΕ/ΥΕ και στην Επιτροπή να προβούν σε αξιολόγηση του αντίκτυπου των αλλαγών στο παγκόσμιο περιβάλλον της ΕΕ. Βάσει της αξιολόγησης αυτής, τον Ιούνιο του 2015 ανατέθηκε στην ΑΕ/ΥΕ ο σχεδιασμός μιας «*συνολικής στρατηγικής της ΕΕ για την εξωτερική πολιτική και την πολιτική ασφαλείας*» (ΣΣΕΕ) για το 2016, την οποία η ΑΕ/ΥΕ κ. Mogherini παρουσίασε στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο τον Ιούνιο του 2016. Η ΣΣΕΕ προσδιορίζει πέντε προτεραιότητες για την εξωτερική πολιτική της ΕΕ: την ασφάλεια της Ένωσης· την ανθεκτικότητα κρατών και κοινωνιών πέρα από τα ανατολικά και νότια σύνορα της ΕΕ· την ανάπτυξη ολοκληρωμένης προσέγγισης όσον αφορά τις συγκρούσεις· τις περιφερειακές δομές συνεργασίας· και την παγκόσμια διακυβέρνηση για τον 21ο αιώνα. Τα κράτη μέλη εξέφρασαν την ικανοποίησή τους για τη ΣΣΕΕ, τον Ιούλιο του 2016, και συμφώνησαν να προχωρήσουν στο στάδιο της υλοποίησης. Η υλοποίηση αυτή θα επανεξετάζεται σε ετήσια βάση, σε διαβούλευση με το Συμβούλιο, την Επιτροπή και το Κοινοβούλιο.»

Συνεχίζοντας η ανακοίνωση μας κατατοπίζει αναφέροντας, «Στις 16 Σεπτεμβρίου 2016 στη Μπρατισλάβα, τα κράτη μέλη της ΕΕ επανέλαβαν την πρόθεσή τους να ενισχύσουν τη συνεργασία της ΕΕ στους τομείς της εξωτερικής ασφάλειας και της άμυνας. Οι εξελίξεις που έλαβαν χώρα κατά τους επόμενους 12 μήνες κατέδειξαν την ικανότητα όλων των σχετικών θεσμικών οργάνων της ΕΕ να ανταποκριθούν με ταχύτητα και συνέπεια στα αιτήματα των κρατών μελών, καθώς και την έκφραση της πολιτικής θέλησής τους να προχωρήσουν τη διαδικασία.

Τον Νοέμβριο του 2016, υποβλήθηκε στο Συμβούλιο ένα «σχέδιο εφαρμογής για την ασφάλεια και την άμυνα», σκοπός του οποίου ήταν να καταστήσει πλήρως λειτουργικό το όραμα που περιγράφεται στη ΣΣΕΕ όσον αφορά τα ζητήματα άμυνας και ασφάλειας. Για να ανταποκριθεί στις νέες φιλοδοξίες, το σχέδιο παρουσιάζει 13 προτάσεις, μεταξύ των οποίων η *συντονισμένη ετήσια επισκόπηση στον τομέα της άμυνας (CARD)*, με έμφαση στις δαπάνες, η βελτίωση της ταχείας αντίδρασης της ΕΕ, μεταξύ άλλων με τη χρησιμοποίηση των μάχιμων μονάδων της ΕΕ και μια νέα ενιαία ρύθμιση για μόνιμη, διαρθρωμένη συνεργασία (PESCO), για τα κράτη μέλη που είναι πρόθυμα να αναλάβουν υψηλότερες δεσμεύσεις για την ασφάλεια και την άμυνα. Η ΑΕ/ΥΕ κ. Mogherini παρουσίασε επίσης, στις 30 Νοεμβρίου 2016, ένα σχέδιο δράσης για την ευρωπαϊκή άμυνα (EDAP) στα κράτη μέλη, με βασική πρόταση ένα *Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας (EDF)* που θα επικεντρώνεται στην έρευνα στον τομέα της άμυνας και στην ανάπτυξη ικανοτήτων. Επίσης, το Συμβούλιο ενέκρινε συμπεράσματα με τα οποία υιοθετείται ένα σχέδιο για την επιβολή των αποφάσεων που ελήφθησαν στη Βαρσοβία σχετικά με τη συνεργασία ΕΕ-NATO (42 προτάσεις). Από κοινού, τα τρία αυτά σχέδια (που ορισμένοι αποκαλούν «χειμερινή δέσμη μέτρων για την άμυνα») αποτελούν σημαντικό βήμα για την υλοποίηση της Συνθήκης της Λισαβόνας στους τομείς της ασφάλειας και της άμυνας».

Το Κοινοβούλιο έχει αποδείξει, από την πλευρά του, τη θέλησή του να δράσει και να αναλάβει πολιτικές πρωτοβουλίες σε αυτόν τον τομέα. Πρότεινε τη χρηματοδότηση ενός δοκιμαστικού έργου έρευνας στο πλαίσιο της ΚΠΑΑ από τον προϋπολογισμό της ΕΕ του 2015, κάτι που σήμαινε τη μεταβίβαση, για πρώτη φορά, κονδυλίων της ΕΕ στον ΕΟΑ για τη διενέργεια έρευνας σχετικά με τις στρατιωτικές απαιτήσεις. Οι ενέργειες αυτές συνεχίζονται τώρα μέσω μιας προπαρασκευαστικής ενέργειας για την έρευνα στον τομέα της άμυνας, με προϋπολογισμό 90 εκατομμύρια ευρώ για την περίοδο 2017-2019. Οι πιο πρόσφατες

προτάσεις της Επιτροπής για τη χρηματοδότηση μιας πρωτοβουλίας στήριξης της έρευνας και της τεχνολογίας για την άμυνα, για την περίοδο μετά το 2020, δείχνουν ότι η πρωτοβουλία του Κοινοβουλίου είχε αντίκτυπο και αποτελούσε το ξεκίνημα μιας σημαντικής διαδικασίας.³⁶

Τα επόμενα δύο (2) έτη είναι αρκετά κρίσιμα για την υλοποίηση της ΚΠΑΑ. Συγκεκριμένα το Συμβούλιο αναθεώρησε την πρόοδο τον Μάρτιο του 2017 και επισήμανε τη δημιουργία της **στρατιωτικής δυνατότητας σχεδιασμού και διεξαγωγής επιχειρήσεων (MPCC)**, μιας νέας δομής για τη βελτίωση της ικανότητας της ΕΕ να αντιδρά ταχύτερα, αποτελεσματικότερα και με πιο απρόσκοπτο τρόπο, για τον σχεδιασμό και τη διεξαγωγή μη εκτελεστικών στρατιωτικών αποστολών. Επίσης, έλαβε υπό σημείωση την πρόοδο που έχει σημειωθεί σε άλλους τομείς. Για παράδειγμα, τον Νοέμβριο του 2018, επισήμανε την ουσιαστική πρόοδο που σημειώθηκε κατά τα δύο τελευταία έτη σε τομείς όπως το σύμφωνο μη στρατιωτικής ΚΠΑΑ, η ενίσχυση της MPCC, η εφαρμογή της μόνιμης διαρθρωμένης συνεργασίας, η CARD και το EDF, η ενίσχυση της συνεργασίας ΕΕ-NATO, η προώθηση της πρότασης όσον αφορά την Ευρωπαϊκή Διευκόλυνση για την Ειρήνη (EPF) και η στρατιωτική κινητικότητα. Τον Δεκέμβριο του 2018, οι ηγέτες της ΕΕ αναγνώρισαν επίσης την πρόοδο που σημειώθηκε στον τομέα της ασφάλειας και της άμυνας, υπογραμμίζοντας την εξέλιξη της PESCO, τη στρατιωτική κινητικότητα και το σύμφωνο μη στρατιωτικής ΚΠΑΑ.

Στις 7 Ιουνίου 2017, η Επιτροπή εξέδωσε ανακοίνωση με τίτλο «Δρομολόγηση του Ευρωπαϊκού Ταμείου Άμυνας», που περιγράφει λεπτομερώς τις προτάσεις για την τόνωση και τη συγκρότηση των επενδύσεων στον τομέα της άμυνας στην ΕΕ. Πρότεινε την παροχή άμεσης στήριξης για την έρευνα, τη συγχρηματοδότηση της ανάπτυξης και τη στήριξη της απόκτησης αμυντικών προϊόντων από τα κράτη μέλη της ΕΕ. Η στήριξη προς τη βιομηχανία εκφράζεται επίσης στο σχέδιο κανονισμού σχετικά με το ευρωπαϊκό πρόγραμμα βιομηχανικής ανάπτυξης στον τομέα της άμυνας (EDIDP). Όταν η ΣΣΕΕ συμπλήρωσε το πρώτο της έτος, η ΑΕ/ΥΕ κ. Mogherini δημοσίευσε μια έκθεση σχετικά με την εφαρμογή της στην οποία επιδοκίμαζε την ταχεία πρόοδο που είχε σημειωθεί, μεταξύ άλλων και όσον αφορά τη συνεργασία με το NATO και τη δρομολόγηση του Ευρωπαϊκού Ταμείου Άμυνας της Επιτροπής.

Όσον αφορά την πτυχή της ανάπτυξης δυνατοτήτων του EDF, δηλαδή το ευρωπαϊκό πρόγραμμα βιομηχανικής ανάπτυξης στον τομέα της άμυνας (EDIDP), η Επιτροπή Βιομηχανίας, Έρευνας και Ενέργειας του Κοινοβουλίου (ITRE), από κοινού με την AFET και την SEDE ως «συνδεδεμένες» επιτροπές, εξέτασαν την πρόταση κανονισμού που υπέβαλε η Επιτροπή τον Ιούνιο του 2017 για τη δημιουργία του EDIDP. Στις 23 Μαΐου 2018, το Συμβούλιο και το Κοινοβούλιο κατέληξαν σε προσωρινή συμφωνία σχετικά με το νομοθέτημα αυτό.

Το 2018 σημειώθηκε επίσης μεγάλη πρόοδος προς την εφαρμογή της PESCO. Στις 6 Μαρτίου 2018, το Συμβούλιο εξέδωσε έναν χάρτη πορείας για την εφαρμογή της. Αυτό έδωσε στρατηγική κατεύθυνση και καθοδήγηση σχετικά με τον τρόπο που πρέπει να διαρθρωθούν οι περαιτέρω εργασίες όσον αφορά τόσο τις διαδικασίες όσο και τη διακυβέρνηση, μεταξύ άλλων σε σχέση με τα έργα και την αλληλουχία της εκπλήρωσης των δεσμεύσεων. Την ίδια ημέρα, εγκρίθηκε η απόφαση για την επίσημη κατάρτιση του αρχικού

³⁶ <https://www.consilium.europa.eu/el/policies/defence-security> (πρόσβαση στις 10 Δεκεμβρίου 2019).

καταλόγου των 17 συνεργατικών έργων. Στις 19 Νοεμβρίου 2018, το Συμβούλιο ενέκρινε κατάλογο 17 νέων έργων. Ως ένθερμος υποστηρικτής και εμπνευστής αυτών των ζητημάτων, το Κοινοβούλιο, στο ψήφισμά του για την ετήσια έκθεση σχετικά με την εφαρμογή της ΚΠΑΑ (Δεκέμβριος 2018), τόνιζε την πεποίθησή του ότι η θέσπιση μόνιμης διαρθρωμένης συνεργασίας (PESCO) για αμυντικά έργα και η συντονισμένη ετήσια επισκόπηση στον τομέα της άμυνας (CARD) θα βοηθήσει τα κράτη μέλη να εμβαθύνουν τη συνεργασία τους στον τομέα της άμυνας και να δαπανήσουν αποτελεσματικότερα τους αμυντικούς προϋπολογισμούς τους. Στην ίδια έκθεση, το Κοινοβούλιο ζητούσε ακόμη να διατεθούν επαρκείς οικονομικοί πόροι για την εξωτερική δράση της ΕΕ στο πλαίσιο του επόμενου πολυετούς δημοσιονομικού πλαισίου (ΠΔΠ) (2021-2027) και να επικεντρώσει η ΕΕ τους πόρους της στις στρατηγικές προτεραιότητες. Στην έκθεση τονίζεται επίσης η ανάγκη επαρκούς συμμετοχής του Κοινοβουλίου στον έλεγχο και τη στρατηγική καθοδήγηση αυτών των μέσων.

Όσον αφορά τις σχέσεις ΕΕ-NATO, η ΑΕ/ΥΕ ανέφερε πρόοδο στους ακόλουθους τομείς: καταπολέμηση των υβριδικών απειλών, εμπορία ανθρώπων, αμυντικές ικανότητες, αμυντική βιομηχανία και έρευνα, και εταιρικές σχέσεις. Τον Ιούνιο του 2018, το Συμβούλιο εξέδωσε συμπεράσματα για την τρίτη έκθεση προόδου σχετικά με την εφαρμογή των κοινών 74 δράσεων για τη συνεργασία ΕΕ-NATO. Η επόμενη έκθεση θα δημοσιευθεί τον Ιούνιο του 2019. Τον Ιούλιο του 2018, η ΕΕ και το NATO υπέγραψαν νέα κοινή δήλωση, ενόψει της συνόδου κορυφής του NATO στις 11-12 Ιουλίου 2018.

Το Κοινοβούλιο συνεχίζει να ενεργεί στο επίπεδό του και εντός των αρμοδιοτήτων του ως καταλύτης για να βοηθήσει στην επίτευξη των στόχων της ΕΕ ως εγγυητή της ασφάλειας, κατά τρόπο αποτελεσματικό και ορατό, όπως ζητούν οι πολίτες της ΕΕ.

Κεφάλαιο 2: Δομή και πλαίσιο Λειτουργίας της ΚΠΑΑ

2.1 Θεσμικά Όργανα

Η κύρια δομή της διακυβέρνησης της ΚΠΑΑ, για τη λήψη αποφάσεων³⁷ αλλά και εκτέλεση αυτών, είναι συγκροτημένη με τέτοιο τρόπο ώστε να υπάρχει ενίσχυση στο κύρος της. Στις διατάξεις της Συνθήκης για την ΚΠΑΑ το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (άρθρο 42 της ΣΕΕ) λαμβάνουν τις αποφάσεις σχετικά με την ΚΠΑΑ. Οι αποφάσεις αυτές λαμβάνονται ομόφωνα, με ορισμένες σημαντικές εξαιρέσεις για τις οποίες ισχύει η ψηφοφορία με πλειοψηφία και που αφορούν τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Άμυνας (ΕΟΑ, άρθρο 45 ΣΕΕ) και τη μόνιμη διαρθρωμένη συνεργασία (PESCO, άρθρο 46 ΣΕΕ). Ο Ύπατος Εκπρόσωπος της Ένωσης για θέματα Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφαλείας, που έχει επίσης τη θέση του Αντιπροέδρου της Επιτροπής υποβάλλει συνήθως τις προτάσεις αποφάσεων. Η Συνθήκη της Λισαβόνας εισήγαγε την έννοια της ευρωπαϊκής πολιτικής δυνατοτήτων και εξοπλισμών (άρθρο 42 παράγραφος 3 της ΣΕΕ) και καθορίζει, επίσης, έναν σύνδεσμο μεταξύ της ΚΠΑΑ και άλλων πολιτικών της Ένωσης απαιτώντας ο ΕΟΑ να υλοποιεί τις αποστολές του σε συνεργασία με την Επιτροπή, όταν αυτό είναι απαραίτητο (άρθρο 45 παράγραφος 2 ΣΕΕ). Αυτό αφορά ειδικότερα τις πολιτικές της Ένωσης σχετικά με την έρευνα, τη βιομηχανία και το διάστημα, μέσω των οποίων το Κοινοβούλιο απέκτησε τη δυνατότητα να επιδιώκει έναν πολύ ισχυρότερο ρόλο όσον αφορά την ΚΠΑΑ σε σύγκριση με το παρελθόν³⁸. Αναλυτικότερα ως προς τους ορισμούς, των κυριότερων θεσμών που αποτελούν τη ΚΠΑΑ παραθέτονται στη συνέχεια.

2.1.1 Το Ευρωπαϊκό συμβούλιο (ΕΣ)

Αποτελεί το σημαντικότερο θεσμικό όργανο πάνω στη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο καθορίζει τις γενικές πολιτικές κατευθύνσεις και τις προτεραιότητες της ΕΕ. Δεν είναι νομοθετικό θεσμικό όργανο της ΕΕ, επομένως δεν διαπραγματεύεται ούτε εκδίδει νομοθετικές πράξεις της ΕΕ. Αντ' αυτού, καθορίζει το πολιτικό πρόγραμμα της ΕΕ, εγκρίνοντας κατά παράδοση «συμπεράσματα», όπου προσδιορίζονται ζητήματα

³⁷ Νομική βάση : Η κοινή πολιτική ασφάλειας και άμυνας (ΚΠΑΑ) αποτελεί πλήρες τμήμα της κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ) της Ένωσης[1]. Η ΚΠΑΑ καθορίζεται από τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ). Το άρθρο 41 ρυθμίζει τη χρηματοδότηση της ΚΕΠΠΑ και της ΚΠΑΑ, ενώ η πολιτική περιγράφεται περαιτέρω στα άρθρα 42 έως 46, στο κεφάλαιο 2 τμήμα 2 του τίτλου V («Διατάξεις για την κοινή πολιτική ασφάλειας και άμυνας»), καθώς και στα πρωτόκολλα 1, 10 και 11 και στις δηλώσεις 13 και 14. Ο ιδιαίτερος ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στο πλαίσιο της ΚΕΠΠΑ και της ΚΠΑΑ περιγράφεται στο άρθρο 36 της Συνθήκης ΣΕΕ.
http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/el/FTU_5.1.2.pdf (Πρόσβαση 10 Δεκεμβρίου 2019)

³⁸ http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/el/FTU_5.1.2.pdf (Πρόσβαση 10 Δεκεμβρίου 2019)

προβληματισμού και δράσεις προς ανάληψη. Απαρτίζεται από τους Αρχηγούς Κρατών ή νόμιμους αντιπροσώπους και έχουν από το άρθρο 13.1 της ΣΕΕ τη δικαιοδοσία να εκλέγουν Πρόεδρο. Σύμφωνα με το άρθρο 15 παρ. 5 της ΣΕΕ έχει καταργηθεί και ισότιμη εναλλαγή της εξάμηνης Προεδρίας. το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο εκλέγει τον Πρόεδρό του με ειδική πλειοψηφία. Η θητεία του Προέδρου διαρκεί 2,5 έτη και μπορεί να ανανεωθεί μία φορά. Πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου ήταν ο κ. Donald Tusk. Ξεκίνησε την πρώτη του θητεία την 1η Δεκεμβρίου 2014 και επανεξελέγη το 2017. Στις 2 Ιουλίου 2019, οι ηγέτες της ΕΕ εξέλεξαν τον κ. **Charles Michel** ως Πρόεδρο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου. Ο κ. Charles Michel αναλαμβάνει καθήκοντα την 1η Δεκεμβρίου 2019. Το ΕΣ συμπληρώνει, με διπλό ρόλο, η **Γενική Γραμματεία του Συμβουλίου**, όπου είναι η υπηρεσία που παρέχει υποστήριξη στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και το Συμβούλιο της ΕΕ. Το προσωπικό της συμβάλλει στην οργάνωση και τη συνοχή των εργασιών του Συμβουλίου, καθώς και στην εφαρμογή του δεκαοκτάμηνου προγράμματός του.

Στις διαδικασίες οργάνωσης του ΕΣ ορισμένα κράτη, κυρίως ουδέτερα, έφεραν αντιρρήσεις για τη δημιουργία ξεχωριστού Συμβουλίου Άμυνας, με αποτέλεσμα αποφάσεις τέτοιου επιπέδου να παίρνονται σε Συμβούλια Γενικών Υποθέσεων, όπου συναντώνται οι Υπουργοί Άμυνας. Προσθετικά στα ανωτέρω, για το ΕΣ, καταλυτικής σημασίας κατευθυντήριες οδηγίες και στρατηγικές όσον αφορά τους τομείς της ΚΠΑΑ, είναι οι αποφάσεις του Συμβουλίου που εμπεριέχουν στρατιωτικές συνέπειες.

2.1.2 Η Στρατιωτική Επιτροπή

Συγκροτείται από τους αρχηγούς των Γενικών Επιτελείων Εθνικής Άμυνας και είναι το ανώτατο στρατιωτικό όργανο που λειτουργεί στο πλαίσιο της ΚΠΑΑ³⁹. Γενικά ο ρόλος της είναι ασθενής με πρωτοβουλίες και προτάσεις του Υ/Ε προς το Συμβούλιο. Μέσα στις αρμοδιότητές της είναι και η παροχή στρατιωτικών συμβουλών και η κατάδειξη συστάσεων για τα στρατιωτικά θέματα προς την ΕΠΑ. Επιπρόσθετα έχει την ευθύνη και την εποπτεία για τις επιχειρήσεις (με ανάλογους επικεφαλείς, τοποθετημένοι κατά των συστάσεων της), παρακολουθώντας έτσι σε όλη τη διάρκεια της αυτής (ΣΕΕ, Απόφαση 79/2001). Να επισημανθεί πως τη χρονική περίοδο από 6 Νοεμβρίου 2015 έως 5 Νοεμβρίου 2018, η επιτροπή τελούσε υπό τη προεδρία του Έλληνα Στρατηγού Μιχαήλ Κωσταράκου. Από την έκθεση πεπραγμένων του αναγράφεται πως «η ΕΕ μετασχηματίζεται πλέον σε ολοκληρωμένο παγκόσμιο γεωπολιτικό παράγοντα και αξιόπιστο πάροχο ασφαλείας, επισημαίνοντας ότι η ΣΣΕΕ του 2016 σηματοδοτεί μία νέα εποχή στην οποία η ασφάλεια και η άμυνα συγκαταλέγονται στις κορυφαίες προτεραιότητες της ΕΕ⁴⁰

³⁹ Delledonne Giacomo, "The European Council after Lisbon: A review article", Perspectives on Federalism, 6/3, 2014

⁴⁰ Κωσταράκος Μιχαήλ, «Έκθεση Πεπραγμένων 6 Νοεμβρίου 2015 - 5 Νοεμβρίου 2018», <http://www.eaan.gr/images/general/2018/kostarakospepragmena18.pdf> (πρόσβαση 02 Δεκεμβρίου 2019).

2.1.3 Το Στρατιωτικό Επιτελείο

Λειτουργεί υπό τη στρατιωτική καθοδήγηση της Στρατιωτικής Επιτροπής. Όπως αναφέρθηκε η λειτουργία του βασίζεται σε Γενικό Διευθυντή και μαζί με το αποσπασμένο προσωπικό του ενεργεί ώστε να παρέχει έγκαιρη προειδοποίηση, ανάλυση και εκτίμηση της κάθε περίπτωσης και στρατηγικό σχεδιασμό (ΣΕΕ, Απόφαση 80/2001).

2.1.4 Ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Άμυνας (ΕΟΑ)

Δημιουργήθηκε το 2004 και μαζί με τις δραστηριότητες και διαχείριση των κρίσεων, προσδιορίζει τις ανάγκες και συνεπικουρεί στην αξιολόγηση και βελτίωση των δυνατοτήτων μέσων και δυναμικού. Ανέπτυξε ικανότητες στα πλαίσια της παρατήρησης για την ενίσχυση των θεσμικών υπηρεσιών με σκοπό την ενίσχυση ανάπτυξης των στρατιωτικών δυνατοτήτων των Κρατών-Μελών, παρέχοντας καθοδήγηση σχετικά με τον μεσοπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο στρατηγικό σχεδιασμό των στρατιωτικών και μη στρατιωτικών ικανοτήτων που θα πρέπει να αναπτυχθούν και να αποκτηθούν στο πλαίσιο της ΚΠΑΑ. Αποστολή του είναι η υποστήριξη των προσπαθειών για την βελτίωση των αμυντικών δυνατοτήτων της ΕΕ στον τομέα της διαχείρισης κρίσεων, η ισορροπία των επιχειρησιακών αναγκών μέσα από την έρευνα της αμυντικής τεχνολογίας και την ενίσχυση της βιομηχανικής και τεχνολογικής βάσης της άμυνας καθώς και η υποστήριξη της ΚΠΑΑ. Λειτουργικά ο ΕΟΑ εντάσσεται στη σκέπη της ΚΠΑΑ, ενώ επικεφαλής του Οργανισμού ορίζεται ο/η Υ/Ε και πολιτική εποπτεία και εξουσία έχει το Συμβούλιο, με τις αποφάσεις να λαμβάνονται με πλειοψηφία, εκτός ειδικών περιπτώσεων που αναφέρονται στο αντίστοιχο καταστατικό.

2.1.5 Ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου

Το Κοινοβούλιο έχει το δικαίωμα να ελέγχει την ΚΠΑΑ και να λαμβάνει την πρωτοβουλία να απευθύνεται στον ΑΕ/ΥΕ και στο Συμβούλιο για το εν λόγω θέμα (άρθρο 36 ΣΕΕ). Επίσης, ασκεί έλεγχο στον προϋπολογισμό της εν λόγω πολιτικής (άρθρο 41 ΣΕΕ). Το Κοινοβούλιο προβαίνει δύο φορές ανά έτος σε συζήτηση σχετικά με την πρόοδο που έχει επιτευχθεί όσον αφορά την εφαρμογή της ΚΕΠΠΑ και της ΚΠΑΑ και εγκρίνει τις σχετικές εκθέσεις, μία για την ΚΕΠΠΑ, η οποία συντάσσεται από την Επιτροπή Εξωτερικών Υποθέσεων (ΑΦΕΤ) και περιέχει στοιχεία που αφορούν την ΚΠΑΑ, όταν αυτό κρίνεται απαραίτητο, και μία για την ΚΠΑΑ, η οποία συντάσσεται από την Υποεπιτροπή Ασφάλειας και Άμυνας (SEDE).

Από το 2012, το Κοινοβούλιο και τα εθνικά κοινοβούλια των κρατών μελών διοργανώνουν διακοινοβουλευτικές διασκέψεις δύο φορές ανά έτος, προκειμένου να συζητήσουν θέματα που σχετίζονται με την ΚΕΠΠΑ. Η διακοινοβουλευτική συνεργασία στους εν λόγω τομείς προβλέπεται από το Πρωτόκολλο αριθ. 1 στη Συνθήκη της Λισαβόνας, το οποίο περιγράφει τον ρόλο των εθνικών κοινοβουλίων στην ΕΕ.

Οι καινοτομίες στη Συνθήκη της Λισαβόνας επέτρεψαν να βελτιωθεί η συνεκτικότητα της πολιτικής στον τομέα της ΚΠΑΑ. Ο ΑΕ/ΥΕ κατέχει τον κεντρικό θεσμικό ρόλο, προεδρεύοντας στο Συμβούλιο Εξωτερικών Υποθέσεων στη «σύνθεση που συγκεντρώνει τους υπουργούς άμυνας» (το όργανο απόφασης της ΕΕ για την ΚΠΑΑ), και διευθύνοντας τον ΕΟΑ. Το πολιτικό πλαίσιο για τη διαβούλευση και τον διάλογο με το Κοινοβούλιο εξελίσσεται ώστε να επιτρέψει στο Κοινοβούλιο να διαδραματίσει πλήρη ρόλο στην ανάπτυξη της ΚΠΑΑ. Βάσει της Συνθήκης της Λισαβόνας, το Κοινοβούλιο αποτελεί εταίρο στη διαμόρφωση των εξωτερικών σχέσεων της Ένωσης και στην αντιμετώπιση των προκλήσεων που περιγράφονται στην «έκθεση σχετικά με την εφαρμογή της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής Ασφάλειας» του 2008: «Στις σύγχρονες δημοκρατίες, όπου τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και η κοινή γνώμη είναι ζωτικής σημασίας για τη διαμόρφωση της πολιτικής, η λαϊκή δέσμευση είναι ουσιαστική για να υλοποιήσουμε τις δεσμεύσεις μας στο εξωτερικό. Αναπτύσσουμε αστυνομία, δικαστικούς εμπειρογνώμονες και στρατιωτικούς σε ασταθείς ζώνες ανά την υφήλιο. Εναπόκειται στις κυβερνήσεις, τα κοινοβούλια και τα όργανα της ΕΕ να μεταδώσουν με ποιο τρόπο όλα αυτά συμβάλλουν στην εσωτερική μας ασφάλεια».

Το Κοινοβούλιο διεξάγει τακτικές συζητήσεις, ακροάσεις και εργαστήρια, για θέματα όπως μη στρατιωτικές και στρατιωτικές αποστολές ΚΠΑΑ, διεθνείς κρίσεις με επιπτώσεις στην ασφάλεια και την άμυνα, πολυμερή πλαίσια για την άμυνα, ζητήματα ελέγχου εξοπλισμών και μη διάδοσης, καταπολέμηση της τρομοκρατίας και του οργανωμένου εγκλήματος, ορθές πρακτικές για τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας της ασφάλειας και της άμυνας, και νομικές και θεσμικές εξελίξεις της ΕΕ σε αυτούς τους τομείς.

Τέλος μεταφέρθηκαν στην ΕΕ δύο σχετικοί Οργανισμοί που λειτουργούσαν από τη δεκαετία του '90 στο επίπεδο της Δυτικοευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ). Η διαδικασία λήψης αποφάσεων για τα θέματα της ΚΕΠΠΑ υποστηρίζεται από το Ινστιτούτο Μελετών Ασφάλειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης -με έδρα το Παρίσι (Απόφαση 2014/75), **το Δορυφορικό Κέντρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης** -με έδρα την πόλη Μαδρίτη στο Torrejón de Ardoz (Ισπανία) (Απόφαση 2014/401) και συμβάλλουν στην ανάπτυξή της, ιδιαίτερα με τη διεξαγωγή μελετών στη πρώτη περίπτωση και αναλύσεων δορυφορικών εικόνων στη δεύτερη περίπτωση για τους σχετικούς τομείς⁴¹

Μετά τη δήλωση της ΑΕ/ΥΕ, του 2010, για την πολιτική λογοδοσία, το Κοινοβούλιο συμμετέχει σε κοινές συνεδριάσεις διαβούλευσης που οργανώνονται τακτικά για ανταλλαγή πληροφοριών με το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης (ΕΥΕΔ) και την Επιτροπή. Δεδομένου του κεντρικού ρόλου που διαδραματίζει το ΝΑΤΟ στην εγγύηση της ευρωπαϊκής ασφάλειας, το Κοινοβούλιο συμμετέχει στην Κοινοβουλευτική Συνέλευση του ΝΑΤΟ με σκοπό να αναπτύξει μία σχέση ΕΕ-ΝΑΤΟ η οποία θα σέβεται την ανεξάρτητη φύση αμφοτέρων των μερών.

⁴¹ http://www.europedia.moussis.eu/books/Book_2/3/8/2/2/index.tkl?

2.1.6 Χρηματοδότηση και Ειδική Επιτροπή Μηχανισμού «ΑΘΗΝΑ»

Ο μηχανισμός διαχείρισης της χρηματοδότησης των κοινών εξόδων ονομάζεται «ΑΘΗΝΑ»⁴² και δημιουργήθηκε το 2004, συμβάλλοντας στην υλοποίηση των εν λόγω επιχειρήσεων. Λαμβάνει αποφάσεις για την χρηματοδότηση των επιχειρήσεων και μη. Οι τελευταίες χρηματοδοτούνται από την ΕΕ, ενώ οι στρατιωτικές επιχειρήσεις που διεξάγονται στο πλαίσιο της κοινής πολιτικής ασφάλειας και άμυνας (ΚΠΑΑ) δεν αναλαμβάνονται από τον προϋπολογισμό της Επιτροπής ΕΕ. Αυτές χρηματοδοτούνται από τις συνεισφορές των κρατών μελών⁴³. Ο μηχανισμός «Αθηνά» μπορεί να χρηματοδοτεί τις κοινές δαπάνες των στρατιωτικών επιχειρήσεων της ΕΕ, καθώς επίσης τις δαπάνες που βαρύνουν επιμέρους κράτη, οι οποίες περιλαμβάνουν στέγαση, καύσιμα και άλλες ανάλογες δαπάνες για τις συμμετέχουσες εθνικές δυνάμεις. Σε κάθε περίπτωση, οι εν λόγω δαπάνες αφορούν τα εξής:

- Εγκατάσταση στρατηγείου και λειτουργικές δαπάνες, συμπεριλαμβανομένων μετακινήσεων, συστημάτων Η/Υ, διοικητικών δομών, πληροφόρησης του κοινού, πρόσληψης τοπικού προσωπικού, ανάπτυξης και στέγασης στρατηγείου δυνάμεως.
- για τις δυνάμεις συνολικά: υποδομές, ιατρικές υπηρεσίες (επί τόπου), ιατρικές διακομιδές, διακριτικά σήματα, πρόσκτηση πληροφοριών (δορυφορικές εικόνες).
- επιστροφές χρημάτων προς/από το NATO ή άλλους οργανισμούς (π.χ. τα ΗΕ).

Ο μηχανισμός «Αθηνά», εάν το αποφασίσει το Συμβούλιο, μπορεί επίσης να χρηματοδοτήσει δαπάνες για τη μεταφορά και τη στέγαση των δυνάμεων, καθώς και για τα πολυεθνικά στρατηγεία κάτω από το επίπεδο του στρατηγείου δυνάμεως.

Η διαχείριση του μηχανισμού ΑΘΗΝΑ υπάγεται στην Ειδική Επιτροπή, η οποία απαρτίζεται τους εκπροσώπους των χωρών που συμμετέχουν. Στον εν λόγω μηχανισμό συμμετέχουν όλα τα κράτη – μέλη.⁴⁴ Το ύψος της συνεισφοράς καθορίζεται από το ακαθάριστο εθνικό εισόδημα εκάστοτε κράτους και γίνεται σε ετήσια βάση⁴⁵. Το ποσό αυτό καλύπτει ένα μέρος των συνολικών εξόδων⁴⁶ των αποστολών. Οι χώρες που συμμετέχουν στην αποστολή συμβάλουν οικονομικά για το υπόλοιπο ποσό. Ο μηχανισμός διαχειρίζεται τη χρηματοδότηση των κοινών δαπανών των στρατιωτικών επιχειρήσεων της ΕΕ στο πλαίσιο της ΚΠΑΑ. Οι δαπάνες αυτές αφορούν, μεταξύ άλλων, την εγκατάσταση στρατηγείου και τις

⁴² Για τον μηχανισμό την δημιουργία την οργανωτική δομή την ικανότητα και συντονισμό με τρίτους καθώς και τον τρόπο καταβολής συνεισφορών στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης 28.2.2015 L 84/39 ΑΠΟΦΑΣΗ (ΚΕΠΠΑ) 2015/528 του Συμβουλίου της 27ης Μαρτίου 2015.

⁴³ Με σχετική απόφαση του Συμβουλίου (2011/871/ΚΕΠΠΑ).

⁴⁴ Εξαιρέση αποτελεί η Δανία (ΣΑ/ΕΕ, 2017).

⁴⁵ <https://www.consilium.europa.eu/media/21515/athena-financial-rules-2016.pdf>

⁴⁶ Το κόστος της αποστολής EUFOR Tchad/CAR ανήλθε στο ποσό του 1 δις Ευρώ. Ο μηχανισμός συνολικά πρόσφερε 120 εκ. Ευρώ. Επί Γαλλικής προεδρίας (2008) έγινε προσπάθεια αύξησης του ποσού εισφοράς αλλά δεν επήλθε συμφωνία.

δαπάνες λειτουργίας, την υποδομή, την εφοδιαστική και τη στήριξη των αποστολών. Συγκεκριμένα η Επιτροπή απαρτίζεται από έναν (1) εκπρόσωπο για κάθε κράτος, χωρίς δικαίωμα ψήφου κατά τη συμμετοχή τους στις εργασίες της επιτροπής. Ανάλογη συμμετοχή μπορούν να έχουν και οι διοικητές των επιχειρήσεων. Τέλος η διαχείριση του εν λόγω μηχανισμού πραγματοποιείται από τρία (3) όργανα⁴⁷. Ενδεικτικά, το 2008 ο προϋπολογισμός ΚΕΠΠΑ ανερχόταν σε 285 εκατομμύρια ευρώ. Συντριπτικά μεγάλο ποσοστό των πόρων διατέθηκε σε επιχειρήσεις και δράσεις που σχετίζονται με τη μη στρατιωτική διαχείριση κρίσεων και ειδικότερα στην EULEX Κοσόβο (120 εκατομμύρια ευρώ), την EUPOL Afghanistan (45 εκατομμύρια ευρώ) και την EUMM Georgia (35 εκατομμύρια ευρώ).

Στις περιπτώσεις που οι δαπάνες δεν καταλογίζονται στον προϋπολογισμό της Ένωσης, αυτές βαρύνουν τα κράτη μέλη σύμφωνα με την κλείδα ακαθάριστου εθνικού προϊόντος, εκτός εάν το Συμβούλιο λάβει ομόφωνα διαφορετική απόφαση (άρθρο 41 ΣΕΕ).⁴⁸

Τα τελευταία χρόνια ο μέσος όρος για τις αμυντικές δαπάνες μειώθηκε. Συγκεκριμένα από το 2006 έως το 2013 το ποσοστό μείωσης άγγιξε το 15%. Το κόστος του αμυντικού εξοπλισμού όπως και τα λειτουργικά έξοδα αντίθετα αυξήθηκαν. Το μεγαλύτερο ποσοστό εξόδων αναλογεί σε δαπάνες του προσωπικού ενώ οι λειτουργικές δαπάνες είναι η δεύτερη συνιστώσα του συνόλου των αμυντικών δαπανών. Ανάλογη μείωση παρατηρείται και στον αριθμό των εργαζομένων τόσο σε στρατιωτικό όσο και πολιτικό προσωπικό⁴⁹. Το πλαίσιο που ισχύει για την εξωτερική δράση της ΕΕ στον τομέα της ανάπτυξης ικανοτήτων σε θέματα ασφάλειας είναι το πολυετές δημοσιονομικό πλαίσιο (ΠΔΠ) και οι νομικές βάσεις των μέσων εξωτερικής χρηματοδότησης. Συναφή μέσα στο πλαίσιο του προϋπολογισμού της ΕΕ περιλαμβάνουν:

- Τον Μηχανισμό Συμβολής στη Σταθερότητα και την Ειρήνη (ICSP)
- Το Μέσο Προενταξιακής Βοήθειας (ΜΠΒ)
- Τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Γειτονίας (ΕΜΓ)
- Τον Μηχανισμό Αναπτυξιακής Συνεργασίας (ΜΑΣ)
- Το μέσο για τη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα (ΕΙΔΗΡ)
- Τον προϋπολογισμό για την κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας (ΚΕΠΠΑ).

Ένα στοιχείο, που δεν πρέπει να παραλειφθεί, είναι το ότι οι πόροι για στρατιωτικές επιχειρήσεις της ΕΕ διατίθενται επίσης εκτός του προϋπολογισμού της ΕΕ, από τα κράτη μέλη, είτε άμεσα από τους συμμετέχοντες σε επιχειρήσεις ΚΕΠΠΑ/ΚΠΑΑ είτε μέσω του μηχανισμού ΑΘΗΝΑ.

⁴⁷ Τον *Διευθυντή*, όπου εκπροσωπεί τη μόνιμη εκτελεστική εξουσία του μηχανισμού ΑΘΗΝΑ. Εκπονεί και υποβάλλει στην ειδική επιτροπή κάθε σχέδιο προϋπολογισμού και μεριμνά για τη σωστή εφαρμογή των αποφάσεων της επιτροπής, τον *διοικητή* της εκάστοτε επιχείρησης: ασκεί επ' ονόματι του μηχανισμού ΑΘΗΝΑ τα καθήκοντά του, τα σχετικά με τη χρηματοδότηση της επιχείρησης της οποίας έχει το πρόσταγμα και τον *υπόλογο* όπου φροντίζει για την τήρηση των λογιστικών βιβλίων του μηχανισμού ΑΘΗΝΑ, είναι υπεύθυνος για την ορθή εκτέλεση των πληρωμών και την είσπραξη των εσόδων και των βεβαιωμένων απαιτήσεων (Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2011).

⁴⁸ http://www.europedia.moussis.eu/books/Book_2/3/8/2/2/index.tkl?term=%CE%9A%CE%95%CE%A0%CE%A0%CE%91&s=1&e=20&pos=13.

⁴⁹ Ευρωπαϊκός Οργανισμός Άμυνας αναλυτικά : <https://www.eda.europa.eu/info-hub/press-centre/latest-news/2015/03/31/latest-defence-datapublished>

2.2 Παγκόσμια Στρατηγική της ΕΕ

Σε απόδειξη της σημαντικότητας για τη λειτουργία του οικοδομήματος της ΚΕΠΠΑ/ΚΠΑΑ, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ανέθεσε στην ΑΕ/ΥΕ και στην Επιτροπή να προβούν σε αξιολόγηση του αντίκτυπου των αλλαγών στο παγκόσμιο περιβάλλον. Βάσει της αξιολόγησης αυτής, η ΑΕ/ΥΕ παρουσίασε τη **Συνολική Στρατηγική της ΕΕ (ΣΣΕΕ) – EU Global Strategy for Foreign and Security Policy (EUGS)**⁵⁰, στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, στις 28 Ιουνίου 2016, η οποία αποτελεί μια σημαντική παράθεση κειμένων – διαδικασιών για την ΕΕ⁵¹. Η Στρατηγική του 2016 ήρθε να αντικαταστήσει μια παρόμοια πρωτοβουλία του 2003, την Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Ασφάλεια. Σημαντική αλλαγή στο αφήγημα του 2016 είναι η ρεαλιστικότερη παρουσίαση της εν δυνάμει θετικής επιρροής που μπορεί να έχει η ΕΕ στον κόσμο, στις διμερείς της σχέσεις και στους άλλους πολυεθνικούς οργανισμούς. Ουσιαστική αλλαγή αποτελεί και η προσέγγιση ότι η ΕΕ δεν μπορεί να συνεργάζεται, σε βάθος, αποκλειστικά και μόνο με κράτη και οργανισμούς με τους οποίους συνάδει ιδεολογικά και πολιτικά: *“Η εξωτερική δράση μας κατά τα προσεχή έτη θα διέπεται από βασιζόμενο σε αρχές ρεαλισμό”* (EUGS σελ. 6, 2016).

Το κάλεσμα της ΣΣΕΕ για στρατηγική αυτονομία παράλληλα με την ανάπτυξη των αμυντικών δυνατοτήτων από τα κράτη- μέλη με απώτερο σκοπό την άσκηση εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας είναι μία από τις προτεραιότητές της. Πέραν αυτού επιπλέον στόχοι και σκοποί φαίνονται μέσα από τα κείμενα πως είναι η ασφάλεια της ΕΕ, σταθερότητα κρατών και κοινωνιών, κυρίως στα ανατολικά αλλά ιδιαίτερα στα νότια σύνορα της Ένωσης, διαδικασίες και καθορισμός πορείας για τη προσέγγιση και διαχείριση των εξωτερικών κρίσεων και συγκρούσεων, ενώ τέλος υιοθέτηση πλαισίου συνεργασίας με τις περιφερειακές δυνάμεις για το μέλλον και των θέσεων στο παγκόσμια θέατρο επιχειρήσεων. Επιπλέον έννοιες όπως «ανθεκτικότητα» (resilience), «προληπτική ειρήνη» (pre-emptive peace), προληπτικά μέτρα, προληπτική διπλωματία, έγκαιρη προειδοποίηση, ασφάλεια, σταθερότητα, ανάπτυξη, ανθρωπιστική βοήθεια, αμυντική βιομηχανία και ασφάλεια αμυντικών προμηθειών κάνουν την εμφάνισή τους ως μηχανισμοί μιας πολυδιάστατης εξωτερικής πολιτικής. Για την άμυνα η Στρατηγική αυτή προβλέπει ένα Σχέδιο Εφαρμογής για την Άμυνα και την Ασφάλεια (Implementation Plan on Security and Defence), το Ευρωπαϊκό Σχέδιο Δράσης στον Τομέα της Άμυνας (European Defence Action Plan – EDAP) και την εμβάθυνση των σχέσεων ΕΕ-NATO

⁵⁰ Η Συνολική Στρατηγική της ΕΕ αποτελεί τη συνέχεια της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής Ασφαλείας του 2003 (βλ. ενότητα 3.4 ανωτέρω). Η λέξη «Global» αποδίδεται μερικές φορές στη βιβλιογραφία με την ακριβή της μετάφραση, ήτοι «παγκόσμια», ενώ η επίσημη μετάφραση την αποδίδει ως «συνολική». https://europa.eu/globalstrategy/sites/globalstrategy/files/eugs_gr_version.pdf (πρόσβαση 25 Νοεμβρίου 2019).

⁵¹ ΕΕ αποκτά ποικιλία επιλογών για την αντιμετώπιση μιας κρίσης. Εάν η κρίση απαιτεί τη χρήση ευρέων στρατιωτικών δυνατοτήτων, η ΕΕ μπορεί να χρησιμοποιήσει τις δομές διοίκησης και ελέγχου του ΝΑΤΟ. Εάν απαιτείται η χρήση συνδυασμένων στρατιωτικών και πολιτικών μέσων, η ΕΕ διαθέτει την ΚΠΑΑ (Κοιπή, «Η Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας. Η ιστορία, οι θεσμοί, οι στρατηγικές»).

2.2.1 Σχέδιο Εφαρμογής για την Άμυνα και την Ασφάλεια (Implementation Plan on Security and Defence)⁵²

Περιλαμβάνει τρεις (3) χαρακτηριστικές δράσεις όπου φαίνεται η προσπάθεια για αλλαγές και αναδιάρθρωση των δομών και διαδικασιών.

2.2.1.1 Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία (ΜΔΣ ή PESCO – Permanent Structured Cooperation)

Στο πλαίσιο των εξελίξεων συναντώνται σημαντικές καινοτομίες αναφορικά με την ΚΠΑΑ, της οποίας η αποτελεσματικότητα σημείωσε άνοδο. Εισήχθη η **Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία (Permanent Structure Cooperation – PESCO)**⁵³, γνωστή στους κύκλους των Βρυξελλών και ως η μέχρι πρότινος “Ωραία Κοιμωμένη” της Λισαβόνας, μεταξύ των κρατών-μελών που έχουν τη δυνατότητα στρατιωτικών δεσμεύσεων πλην των εθνικών τους υποχρεώσεων⁵⁴. Στις 11 Δεκεμβρίου του 2017 καθιερώθηκε με ειδική πλειοψηφία από το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης απόφαση για την θεσμοθέτησή της. Προσθετικά ρυθμίζει τις διαδικασίες αυτές που στόχο έχουν την αύξηση της επιχειρησιακής ετοιμότητας και απόδοσης στις πολυεθνικές αποστολές. Κύριος στόχος είναι η από κοινού συνεργασία για τη διεξαγωγή επιχειρήσεων, πάνω σε κάθε προγράμματα που αναλαμβάνουν να υλοποιηθούν τα εκάστοτε κ-μ, ώστε να αναπτυχθούν από κοινού οι επιχειρησιακές δυνατότητές τους, η εκπαίδευση και η συνολική ετοιμότητα. Εκτός από την Ελλάδα και τη Γαλλία, που έχουν από δύο προγράμματα⁵⁵, όλες οι άλλες χώρες (στο σύνολο 25) έχουν από ένα (1). Μερικές από τις πράξεις τα τελευταία χρόνια, όπου θεωρήθηκαν σημαντικά βήματα επιτυχίας είναι :

- 22 Ιουνίου 2017 οι ηγέτες της ΕΕ συμφώνησαν να εγκαινιάσουν μόνιμη διαρθρωμένη συνεργασία για την ενίσχυση της ευρωπαϊκής ασφάλειας και άμυνας.

⁵² <http://e-amyna.com/oi-ευρωπαϊκοί-μηχανισμοί-άμυνας-και-η> (Πρόσβαση στις 25 Δεκεμβρίου 2019).

⁵³ Piris 2011,274.

⁵⁴ άρθρο 42, παρ. 6, και άρθρο 46 ΣυνθΕΕ προβλέπει τη δυνατότητα θεσμοθέτησης ΜΔΣ.

⁵⁵ Οι δύο πρωτοβουλίες της Ελλάδας είναι οι ακόλουθες:

1. Πρόγραμμα Αναβάθμισης της Θαλάσσιας Επιτήρησης (Upgrade of Maritime Surveillance). Ενσωμάτωση των χερσαίων, ναυτικών και εναέριων μέσων επιτήρησης, ώστε να λαμβάνουν τα ενδιαφερόμενα Κράτη-Μέλη πληροφορίες σε πραγματικό χρόνο για την έγκαιρη αντιμετώπιση κρίσεων σε διεθνή και Ευρωπαϊκά ύδατα.

2. Ανάπτυξη Πλατφόρμας Κοινής Χρήσης Πληροφοριών Σχετικά με τις Απειλές στον Κυβερνοχώρο και την Ανταπόκριση σε Περιστατικά (Cyber Threats and Incident Response Information Sharing Platform). Ανάπτυξη αμυντικών μέτρων και η περαιτέρω ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των Κρατών-Μελών για κυβερνο-απειλές (ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός για την Ασφάλεια Δικτύων και Πληροφοριών εδρεύει στο Ηράκλειο της Κρήτης) (Μπαρζούκας, 2018).

- 11 Δεκεμβρίου 2017 το Συμβούλιο εξέδωσε απόφαση για τη θεσμοθέτηση της PESCO. Στην PESCO συμμετέχουν όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ, εκτός από τρεις χώρες (Δανία, Μάλτα και Ηνωμένο Βασίλειο). Τα συμμετέχοντα κράτη μέλη συμφώνησαν έναν αρχικό κατάλογο 17 έργων προς υλοποίηση στο πλαίσιο της PESCO. Τα έργα αυτά καλύπτουν τομείς όπως (i) η εκπαίδευση, (ii) η ανάπτυξη δυνατοτήτων, (iii) η επιχειρησιακή ετοιμότητα στον τομέα της άμυνας.
- 25 Ιουνίου 2018 το Συμβούλιο θέσπισε κανόνες διακυβέρνησης για έργα που εντάσσονται στο πλαίσιο της PESCO
- 19 Νοεμβρίου 2018, το Συμβούλιο ενέκρινε ένα δεύτερο κύμα 17 έργων, με αποτέλεσμα ο συνολικός αριθμός των έργων να φτάσει τα 34. Τα έργα καλύπτουν τομείς όπως η εκπαίδευση, η ανάπτυξη δυνατοτήτων και η επιχειρησιακή ετοιμότητα στην ξηρά, στη θάλασσα και στον αέρα, καθώς επίσης η κυβερνοάμυνα.
- Στις 11 Νοεμβρίου 2019, το Συμβούλιο ενέκρινε 13 ακόμη έργα που θα αναληφθούν στο πλαίσιο της PESCO. Συνολικά, αυτή τη στιγμή έχουν δρομολογηθεί 47 έργα. Πέντε από τα νέα έργα εστιάζουν στην κατάρτιση άλλα έργα εστιάζουν στην ενίσχυση συνεργατικών ενεργειών της ΕΕ, καθώς και την ανάπτυξη ικανοτήτων για θαλάσσιες, εναέριες και διαστημικές επιχειρήσεις.

Η καθιέρωσή της έφερε στο προσκήνιο την μελλοντική της ανανέωση και έτσι δόθηκε η δυνατότητα σε όσα κράτη το επιθυμούν και έχουν τις προϋποθέσεις να συμμετάσχουν, αλλά και αυτών που είναι μέσα στην εν λόγω Συνεργασία να αποχωρήσουν. Παράλληλα με απόφαση του Συμβουλίου μπορεί να ανασταλεί η συμμετοχή κάποιου μέλους, εάν αλλάξει κάτι στις προϋποθέσεις και δεν τα πληροί πλέον. Επισημαίνεται ότι δεν υπάρχει στη Συνεργασία ελάχιστος αριθμός συμμετεχόντων κρατών, καθώς είναι ανοιχτός σε όλα τα κράτη⁵⁶.

2.2.1.2 Συντονισμένη Ετήσια Επισκόπηση για την Άμυνα (ΣΕΕΑ ή Coordinated Annual Review on Defence CARD)

Η ΣΕΕΑ αποσκοπεί στον σταδιακό συγχρονισμό και προσαρμογή των εθνικών κύκλων αμυντικού σχεδιασμού για την ενίσχυση της στρατηγικής σύγκλισης μεταξύ των κρατών μελών και τη διευκόλυνση και προώθηση της αμυντικής συνεργασίας μεταξύ τους. Για τα ΚΜ που θα συμμετάσχουν, ο περαιτέρω συντονισμός θα διευκολύνει τις συνεργασίες

⁵⁶ Σύμφωνα με το Άρθρο 20 της Συνθήκης της Λισσαβόνας, δεν υφίστανται συγκεκριμένος και κατώτερος αριθμός κ-μ που υποχρεούνται να συμμετάσχουν. Η PESCO επίσης είναι από τους ελάχιστους τομείς της ΚΠΑΑ που οι αποφάσεις δεν θα λαμβάνονται με ομοφωνία, αλλά με ενισχυμένη πλειοψηφία (Καρατράντος, 2018).

στην υλοποίηση έρευνας και ανάπτυξης μελλοντικών συστημάτων. Τον συντονισμό των εθνικών σχεδιασμών έχει αναλάβει ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Άμυνας.

2.2.1.3 Στρατιωτική Δυνατότητα Σχεδίασης και Διεξαγωγής Επιχειρήσεων (ΣΔΣΔΕ ή Military Planning and Conduct Capability – MPCC)

Τον Ιούνιο του 2017, η ΕΕ απέκτησε Στρατιωτική Δυνατότητα Σχεδίασης και Διεξαγωγής Επιχειρήσεων. Η ΣΔΣΔΕ αποτελεί μια δομή διοίκησης και ελέγχου στις Βρυξέλλες η οποία θα είναι υπεύθυνη για τον σχεδιασμό και την διεξαγωγή στρατιωτικών αποστολών της ΚΠΑΑ (μη εκτελεστικού χαρακτήρα). Η έλλειψη μιας τέτοιας δομής για τις Ευρωπαϊκές επιχειρήσεις, την στιγμή που οι πολιτικές αποστολές της ΚΠΑΑ είχαν το ΠΔΣΔΕ (ή CPCC), οφείλεται εν πολλοίς σε πολιτικές διαφορές των ΚΜ και δη του Ηνωμένου Βασιλείου που θεωρούσε το ΣΔΣΔΕ προανάκρουσμα ενός μελλοντικού αρχηγείου παράλληλου του Νατοϊκού SHAPE.

Εικόνα 2. Σύσταση της δομής του CPCC

Πηγή : (CSDP, Handbook on CSDP The Common Security and Defence Policy of the European Union 2nd edition, 2013).

2.2.2 Ευρωπαϊκό Σχέδιο Δράσης στον Τομέα της Άμυνας (European Defence Action Plan EDAP)

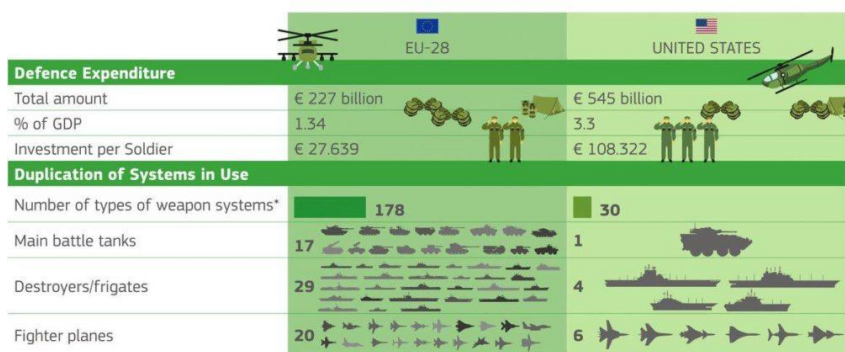
Τον Νοέμβριο του 2016, η Επιτροπή παρουσίασε ένα Σχέδιο Δράσης για τον Αμυντικό Τομέα με σκοπό την ενίσχυση των κοινών ευρωπαϊκών επενδύσεων στην έρευνα και την ανάπτυξη, την επένδυση στις ευρωπαϊκές αμυντικές επιχειρήσεις (κυρίως MME &

νεοφυείς) και την ενίσχυση της ενιαίας αμυντικής αγοράς. Προκειμένου να δοθούν κίνητρα στην κοινή ευρωπαϊκή έρευνα και ανάπτυξη, το σχέδιο της Επιτροπής προβλέπει την δημιουργία ενός Ευρωπαϊκού Ταμείου Άμυνας (European Defence Fund) με ένα ερευνητικό σκέλος και ένα σκέλος για την ανάπτυξη των επιχειρησιακών δυνατοτήτων και από κοινού προμήθεια οπλικών συστημάτων

Εικόνα 3. Σύσταση του European Defence Fund (<https://ec.europa.eu/commission>, 08-01-20).

Απώτερος σκοπός, να λειτουργήσει το ΕΤΑ ως κίνητρο για την από κοινού έρευνα και παραγωγή οπλικών συστημάτων προκειμένου να αποφευχθεί η πλεονάζουσα παραγωγική ικανότητα και να δημιουργηθούν ανταγωνιστικές οικονομίες κλίμακας. Οι πιθανές αρνητικές επιπτώσεις του Ευρωπαϊκού Ταμείου Άμυνας στις πωλήσεις πολεμικού υλικού από τρίτες χώρες δεν έχουν περάσει απαρατήρητες.

* Number of types of weapon systems for selected weapon systems categories

Source: NATO, International Institute for Strategic Studies, SIPRI

Εικόνα 4. Πόροι και δαπάνες του European Defence Fund (<https://ec.europa.eu/commission>, 08-01-20)

2.2.3 NATO και ΕΕ

Η ΕΕ και το NATO καθιέρωσαν τη συνεργασία τους πριν από περισσότερα από 15 χρόνια. Έχει οδηγήσει στην ανάπτυξη μέσω ευρέος φάσματος για την παροχή μεγαλύτερης ασφάλειας στους πολίτες στην Ευρώπη και πέραν αυτής⁵⁷. Οι Βρυξέλες (ως θεσμός) αλλά και τα κράτη-μέλη δεν έδωσαν ιδιαίτερη προσοχή στο γεγονός, διότι συνεχίζοντας την παράδοση του Ψυχρού Πολέμου, οι ΗΠΑ αναλάμβαναν ένα μεγάλο μέρος των βαρών και δυνατοτήτων. Όταν αναφερόμαστε λοιπόν στις σχέσεις NATO και ΚΠΑΑ, κατά βάση αναφερόμαστε στις σύνθετες και πολύπλοκες σχέσεις της ΕΕ με τις ΗΠΑ. NATO και ΚΠΑΑ αποτελούν και τα δύο εργαλεία της ευρωπαϊκής ασφάλειας καθώς το 75% των μελών του NATO ανήκουν στην ΕΕ και το 78% των Κρατών-Μελών ανήκουν στο NATO (Κόππα, 2016).

Την Παγκόσμια Στρατηγική καλείται να εφαρμόσει πλέον η ΕΕ και τα ΚΜ, χωρίς το Ηνωμένο Βασίλειο το οποίο παραδοσιακά παρεμπόδιζε οποιαδήποτε ουσιαστική μορφή αμυντικής και διπλωματικής σύγκλισης που δεν θα εξυπηρετούσε το Νατοϊκό πλαίσιο. Στην ερώτηση κατά πόσο οι εξελίξεις αυτές δύνανται να δημιουργήσουν ένα παράλληλο αμυντικό σύμφωνο με αυτό του NATO, την απάντηση την δίνει εν μέρει η κοινή ανακοίνωση NATO-ΕΕ της Βαρσοβίας (07/2016) που οριοθετεί την σχέση των δύο Οργανισμών. Η θέση των Βρυξελλών είναι ότι η περαιτέρω ενίσχυση της ευρωπαϊκής συνεργασίας συμβάλλει άμεσα στην ενδυνάμωση της ευρώ-ατλαντικής συμμαχίας. Εξάλλου οι διαφορές μεταξύ του άρθρου 5 της συνθήκης του NATO και του άρθρου 42 (7) της Συνθήκης της Λισαβόνας είναι ξεκάθαρες, «NATO Άρθρο 5: *“ Τα Συμβαλλόμενα Μέρη συμφωνούν ότι, ένοπλος επίθεση εναντίον ενός ή πλειόνων εξ αυτών εν Ευρώπη ή Βόρειο Αμερική θέλει θεωρηθεί επίθεση εναντίον απάντων...”* Συνθήκη της Λισαβόνας άρθρο 42 (7): *“ Σε περίπτωση κατά την οποία κράτος μέλος δεχθεί ένοπλη επίθεση στο έδαφός του, τα άλλα κράτη μέλη οφείλουν να του παράσχουν βοήθεια και συνδρομή με όλα τα μέσα που έχουν στη διάθεσή τους [...]. Οι δεσμεύσεις και η συνεργασία στον τομέα αυτόν εξακολουθούν να είναι σύμφωνες προς τις δεσμεύσεις που έχουν αναληφθεί στο πλαίσιο του Οργανισμού Βορείου Ατλαντικού Συμφώνου, η οποία παραμένει, όσον αφορά τα κράτη που είναι μέλη του, το θεμέλιο της συλλογικής τους άμυνας και το όργανο της εφαρμογής της ».*

Στις 10 Ιουλίου 2018, η ΕΕ και το NATO υπέγραψαν νέα κοινή δήλωση. Καθορίζει κοινό όραμα του τρόπου με τον οποίο η ΕΕ και το NATO θα δρουν μαζί για την καταπολέμηση κοινών απειλών για την ασφάλεια. Στη νέα κοινή δήλωση τονίζεται ότι οι πρόσφατες προσπάθειες της ΕΕ να ενταθεί η συνεργασία σε θέματα άμυνας και ασφάλειας ενισχύουν τη διατλαντική ασφάλεια:

« Δεχόμαστε με ικανοποίηση τις προσπάθειες της ΕΕ να ενισχύσει την ευρωπαϊκή ασφάλεια και άμυνα ώστε να προστατεύει καλύτερα την Ένωση και τους πολίτες της και να συμβάλλει στην ειρήνη και τη σταθερότητα στις γειτονικές χώρες και πέραν αυτών. Η μόνιμη διαρθρωμένη συνεργασία και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας συμβάλλουν στην επίτευξη αυτών των στόχων. »

⁵⁷ <https://www.consilium.europa.eu/el/policies/defence-security> (Πρόσβαση 08-01-20)

Η ΕΕ και το NATO θα εστιάσουν τη συνεργασία τους σε τομείς όπως:

- *στρατιωτική κινητικότητα*
- *ασφάλεια στον κυβερνοχώρο*
- *υβριδικές απειλές*
- *καταπολέμηση της τρομοκρατίας*
- *γυναίκες και ασφάλεια*

Η δήλωση βασίζεται στους στόχους της προηγούμενης κοινής δήλωσης του Ιουλίου του 2016. Η δήλωση του 2016 είχε ως σκοπό να ενισχύσει περαιτέρω τη συνεργασία τους σε επτά (7) στρατηγικούς τομείς, και συγκεκριμένα:

- *υβριδικές απειλές*
- *επιχειρησιακή συνεργασία, μεταξύ άλλων σε θέματα θαλάσσιας πολιτικής*
- *ασφάλεια στον κυβερνοχώρο*
- *αμυντικές δυνατότητες*
- *βιομηχανία και έρευνα*
- *συντονισμένες ασκήσεις*
- *ανάπτυξη ικανοτήτων*

Στο πέρασμα του χρόνου και την ανανέωση των διαδικασιών παρήκταν αποφάσεις όπου εδραιώθηκε η συνεργασία των δύο οντοτήτων. Η διαφάνεια και ο αποτελεσματικός διάλογος πρωτοστατούσαν σε επόμενες διαβουλεύσεις. Υπήρξε μεγάλη επιτυχία στο καθορισμό μόνιμων ρυθμίσεων και επαναπροσδιορισμό των εννοιών της άμυνας αλλά κυρίως της ασφάλειας (σε επίπεδο κυρίως σχεδιασμού και ανταλλαγής πληροφοριών). Σημαντικός καταλύτης αυτών ήταν ότι όλα τα κράτη - μέλη μοιράζονταν κοινές αξίες.

Δυστυχώς αποτρεπτικός παράγοντας ήταν ο καθορισμός των ρόλων στο διεθνές σύστημα, καθώς και το πλαίσιο των στρατηγικών και θεσμικών εργαλείων που η απουσία κοινής οπτικής γωνίας μεγάλωνε τη διαφορά μεταξύ των δύο εταίρων. Κυρίως αντίπαλος της κοινής αντίληψης είναι ο τρόπος και τα μέσα που μπορούν να χρησιμοποιηθούν. Η μεν ΕΕ λόγω της ήπιας αντιμετώπισης, κυρίως λόγω της πολυδιάστατης δράσης της και τη συμβατικότητα αυτής, σε σχέση με τη δε σκληρή και πολλές φορές αυταρχική δράση και απολυτότητα των ΗΠΑ, μέσω του NATO, λόγω της θέλησης να διατηρηθεί η πρωτοκαθεδρία της στο διεθνές στερέωμα.

Η στρατηγική σύμπραξη της ΕΕ με την Ατλαντική Συμμαχία στο σύνολό της, αποτελεί θεμέλιο της παγκόσμιας σταθερότητας και ασφάλειας και στηρίζεται στις κοινές αξίες της ελευθερίας και της δημοκρατίας. Στο πλαίσιο αυτό η ΚΠΑΑ της ΕΕ θα πρέπει να αναπτυχθεί συμπληρωματικά και όχι ανταγωνιστικά προς τις ΗΠΑ και κατεπέκταση του NATO, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι θα υπάρξει πλήρης και ανεξέλεγκτη υποχώρηση στα όποια κελεύσματα της Συμμαχίας.

Κεφάλαιο 3: Επιχειρήσεις στο Πλαίσιο της ΚΠΑΑ

Ιδιαίτερη μνεία πρέπει να γίνει στο σημείο της δομής της ΚΠΑΑ, όπου μιλάμε για επιχειρήσεις, υπολογίζοντας μέσα και ανθρώπινο δυναμικό χωρίς αυτά να είναι χρεωμένα κάπου αλλά να συγκροτούνται για την εκάστοτε περίπτωση με εξαιρετικά γρήγορες αλλά και αποδοτικές μεθόδους. Στην ουσία υπάρχει μια παραπλανητική εικόνα με τον όρο «Ευρωστρατός» και την ευρέως χρήση του. Η διαδικασία οικοδόμησης της ΚΕΠΠΑ και κατεπέκταση της ΚΠΑΑ, ως επιχειρησιακό βραχίονα, στηρίχθηκε στην εθελοντική συμμετοχή με ορισμένους όρους δικαιωμάτων και υποχρεώσεων. Στη γενική πραγματική εικόνα μιλάμε για μια «δεξαμενή» δυνάμεων και μέσων, όπου τα κ-μ διαθέτουν για την εκτέλεση συγκεκριμένων αποστολών. Το πώς αποφασίζονται οι αποστολές αυτές αλλά και το είδος αυτών είναι μέρος των διαδικασιών που δομούν το οικοδόμημά της ΚΕΠΠΑ/ΚΠΑΑ.

3.1 Διαδικασίες Λήψης Απόφασης

Τα κυριότερα όργανα τα οποία συμμετέχουν στην λήψη αποφάσεων για την εκτέλεση επιχειρήσεων της Ένωσης είναι το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, κυρίως με σύνθεση Υπουργών Εξωτερικών και Άμυνας, η COREPER ο ΥΕ και η PSC ενώ όλα τα υπόλοιπα όργανα διαχείρισης κρίσεων της Ένωσης έχουν μόνο συμβουλευτικό και υποστηρικτικό ρόλο. Συγκεκριμένα:

- Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και το Συμβούλιο, αποφασίζουν με ομοφωνία, πλην των περιπτώσεων της οποίας οι Συνθήκες ορίζουν άλλως. Η θέσπιση νομοθετικών πράξεων αποκλείεται.
- Τα Κ-Μ θέτουν στη διάθεση της Ένωσης, για την εφαρμογή της ΚΠΑΑ στρατιωτικές και μη στρατιωτικές δυνατότητες, προκειμένου να συμβάλουν της στόχους που καθόρισε το Συμβούλιο, ενώ συγκροτούν μεταξύ της πολυεθνικές δυνάμεις για να της θέτουν στη διάθεση της ΚΠΑΑ.
- Η ΕΠΑ (PSC) ασκεί, υπό την ευθύνη του Συμβουλίου και του ΥΕ , τον πολιτικό έλεγχο και τη στρατηγική διεύθυνση των επιχειρήσεων διαχείρισης κρίσεων ενώ ο ΥΕ συντονίζει όλα τα μέσα.

Επιπλέον αναβαθμίζεται ο ρόλος του του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου το οποίο:

- Ενημερώνεται από Συμβούλιο, Επιτροπή και τον ΥΕ για της νέες εξελίξεις και τα δρώμενα στην ΚΕΠΠΑ και ΚΠΑΑ τακτικώς και εκτάκτως, απευθύνοντας ερωτήσεις ή διατυπώνοντας απόψεις που

λαμβάνονται δεόντως, υπό την μέριμνα του ΥΕ και εγκρίνει ετησίως 2 εκθέσεις για ΚΕΠΠΑ-ΚΠΑΑ που συντάσσει ο ΥΕ.

- Διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην ενημέρωση των πολιτών για της σκοπούς μιας επιχειρησιακής δράσης της Ένωσης και της σημασίας της για της Ευρωπαίους πολίτες.
- Δημιουργήθηκαν οι Κοινές Συναντήσεις Διαβούλευσης της οποίες συμμετέχουν από κοινού μέλη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, του Συμβουλίου και της ΕΥΕΔ όπου γίνεται ενημέρωση επί θεμάτων ΚΕΠΠΑ και ΚΠΑΑ και εξετάζεται η εφαρμογή του κοινοτικού προϋπολογισμούς για αυτά.

Εικόνα 5. Πολιτικές Δομές της ΚΕΠΠΑ

Πηγή : (CSDP, Handbook on CSDP The Common Security and Defence Policy of the European Union 2nd edition, 2013)

Εικόνα 6. Διαδικασία Λήψης Αποφάσεων για αποστολές ΚΠΑΑ

Πηγή : (CSDP, Handbook on CSDP The Common Security and Defence Policy of the European Union, 2013)

Στην ΕΥΕΔ λειτουργεί το **Σύστημα Διαχείρισης και Αντιμετώπισης Κρίσεων** της Ένωσης που υπάγεται απευθείας στον ΥΕ, συντονίζοντας όλες τις αρμόδιες υπηρεσίες, με σκοπό να επιλαμβάνεται σε κρίσεις που μπορούν να επηρεάσουν την ασφάλεια και τα συμφέροντα της ΕΕ που συμβαίνουν εκτός του εδάφους της, συμπεριλαμβανομένων και εκείνων που επηρεάζουν τις αντιπροσωπείες της, ή οποιαδήποτε άλλο περιουσιακό στοιχείο της ή πρόσωπο της ΕΕ σε μια τρίτη χώρα, αλλά και τις κρίσεις που συμβαίνουν στο εσωτερικό της και έχουν μία εξωτερική διάσταση. Η δράση της ποικίλει από πρόληψη και ετοιμότητα έως και αντιμετώπιση και αποκατάσταση με στόχο την επίτευξη μιας συνολικής ολοκληρωμένης ευρωπαϊκής διαχείρισης κρίσεων και διαχείρισης δυνατοτήτων.

Η πλατφόρμα αντιμετώπισης κρίσεων της ΕΕ περιλαμβάνει ένα φάσμα υπηρεσιών σε όλο το σύστημα της Ένωσης ενεργοποιείται και συγκροτείται σε σώμα από τον ΥΕ της Ένωσης ως πρόεδρο, τον εκτελεστικό γενικό γραμματέα της ΕΥΕΔ και τον Managing Director του τμήματος Αντιμετώπισης Κρίσεων της ΕΥΕΔ για την εξασφάλιση της ανταπόκρισης της ΕΕ κατά τη διάρκεια των εξωτερικών κρίσεων παρέχοντας σε ΕΥΕΔ και Commission υπηρεσίες με πολιτικές και στρατηγικές κατευθύνσεις για τη διαχείριση μιας δεδομένης κρίσης. Ανάλογα με τα **ιδιάζοντα χαρακτηριστικά** μιας συγκεκριμένης κρίσης, η πλατφόρμα μπορεί να φέρει σε σύμπλευση:

- Όργανα διαχείρισης και αντιμετώπισης κρίσεων της ΕΥΕΔ :Την CMPD, το τμήμα Αντιμετώπισης Κρίσεων, EUMS,CPCC,INTCEN, EU Situation Room καθώς και τις αρμόδιες γεωγραφικές και οριζόντιες υπηρεσίες της ΕΥΕΔ
- Την EUMC
- Τις αρμόδιες υπηρεσίες της Commission (ECHO, DEVCO, FPI, κλπ).

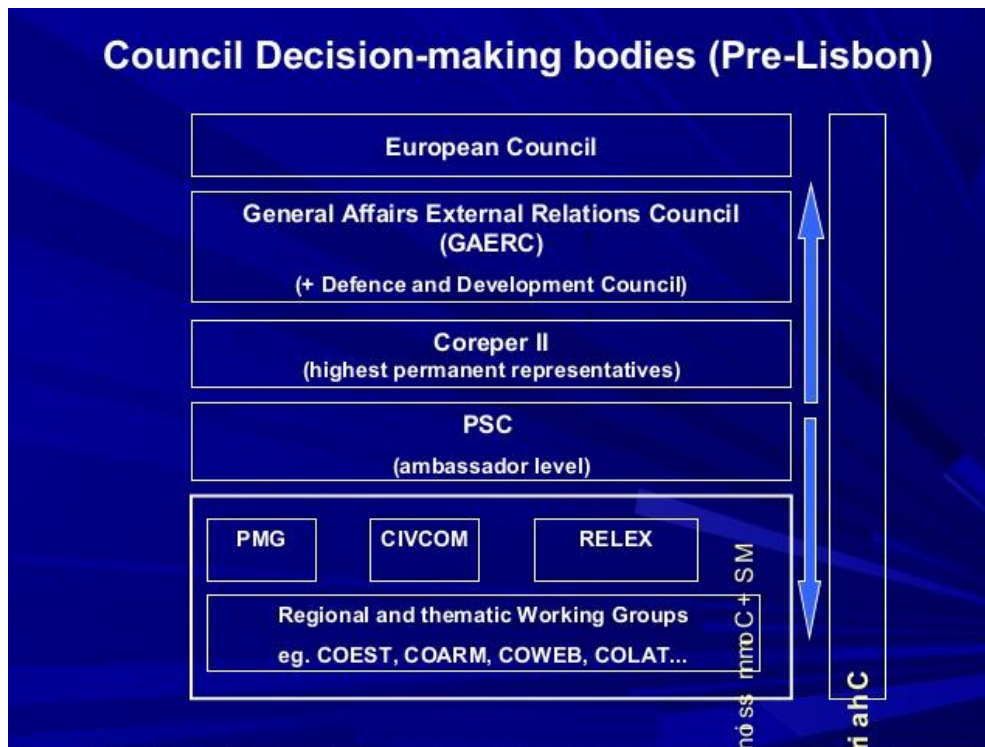

Εικόνα 7. Διαδικασία επεξεργασίας και ανάλυση μιας κρίσης (CRPP)
 Πηγή: (EUMS, EU Concept for Military Planning at the Political and Strategic level, 2008)

Το Crisis Management Board (Σώμα Διαχείρισης Κρίσεων) είναι ένα σώμα το οποίο συγκροτείται σε ad hoc βάση και διευθύνεται είτε από τον ΥΕ είτε από τον εκτελεστικό γενικό γραμματέα της ΕΥΕΔ, φέρνοντας όλα τα τμήματα της ΕΥΕΔ μαζί, για να συζητήσει οριζόντιες οργανωτικές πτυχές της ΕΥΕΔ στους τομείς αντιμετώπισης κρίσεων, διαχείρισης κρίσεων και πρόληψης των συγκρούσεων με απώτερο σκοπό την επίτευξη καλύτερου συντονισμού.

Το EU Situation Room, είναι ένα μόνιμο όργανο που παρακολουθεί παγκοσμίως τα πάντα και παρέχει την τρέχουσα επίγνωση καταστάσεων 24/7, όλο το χρόνο. Αποτελεί το πρώτο σημείο επαφής για όλες τις πληροφορίες που πηγάζουν από καταστάσεις κρίσεων. Συνεργάζεται σε βάση 24/7 με όλες τις αποστολές ΚΠΑΑ και τις αντιπροσωπείες της Ένωσης, τα Κ-Μ διευθύνοντας τα εθνικά κέντρα διαχείρισης κρίσεων και όλα τα θεσμικά της όργανα υποστηρίζοντας τον ΥΕ και την ΕΥΕΔ. Διαδραματίζει συντονιστικό ρόλο σε πολιτικό επίπεδο της ΕΕ για να υποστηρίξει τον πολιτικό συντονισμό και τη λήψη αποφάσεων σε μεγάλες, σύνθετες και πολυεπίπεδες κρίσεις διατηρώντας τακτικά επαφές με άλλα κέντρα διαχείρισης κρίσεων περιφερειακών και διεθνών οργανισμών (UN, AU, ASEAN, LAS, κλπ)

Μέσα στο πλαίσιο από τη ΚΠΑΑ για μια προσεγγίση και ολοκληρωμένη προσέγγιση μιας κρίσεως, τα κ-μ την απαραίτητη δράση της ΕΕ. Συνεπώς μετά τη συναίνεση (ομοφωνία) της ΕΠΑ ξεκινάει η διαδικασία σχεδίασης της αποστολής. Αρχικά εκπονείται η «ιδέα της διαχείρισης της κρίσεως – Crisis Management Concept – CMC). Η δήλωση αυτή περιλαμβάνει κυρίως τα πολιτικά συμφέροντα της ΕΕ στη κρίση, που καλείται να διαχειριστεί, και προτείνονται οι Αντικειμενικοί Σκοποί (ΑΝΣΚ) της ΕΕ. Βασικός παράγοντας τα διατιθέμενα μέσα και τα πολιτικά εργαλεία (EUMS, CMPP, 2008). Μετά την έγκριση της ΕΠΑ γίνεται αποδεκτό και από το ΕΣ με την υψηλότερη σε επίπεδο έγκριση.

Εικόνα 8 : Λήψη απόφασης και συντονισμού για έγκριση CMC για ΚΠΑΑ
 Πηγή: (<https://www.slideshare.net/comcentre/the-politics-and-institutions-of-eu-crisis-management>)

Στο επόμενο στάδιο σειρά έχουν οι επιλογές και οι εξετάσεις αυτών, ώστε να πάρει μια Απόφαση το Συμβούλιο για ανάληψη δράσεων ή όχι. Ανάλογα λοιπόν με τις στρατηγικές που προτείνονται και το θέατρο στο οποίο θα λάβουν χώρα η ΕΠΑ θα τις αποδεχθεί ή θα ζητήσει διαφορετικές προσεγγίσεις και στρατηγικές από το Στρατιωτικό Επιτελείο καθώς και του Πολιτικού Επιτελείου Σχεδιασμού και Διεξαγωγής Επιχειρήσεων. Αφού λοιπόν τεθούν όλες οι επιλογές και προοπτικές θα γίνει η επιλογή της βέλτιστης από την ΕΠΑ. Μετά την απόφαση συντάσσεται από την ομάδα εργασίας RELEX όλη η νόμιμη διαδικασία με την οποία καταρτίζεται η επιχείρηση και το Συμβούλιο διορίζει τον Επικεφαλλή ή Διοικητή, καθορίζοντας στη συνέχεια την οικονομική ρύθμιση - επιδότηση αυτής ώστε να τακτοποιηθούν η κάλυψη των εξόδων.

Επόμενο βήμα είναι η εκπόνηση των σχεδίων της επιχείρησης και η διανομή αυτών. Αυτά είναι η Ιδέα Ενεργείας των Επιχειρήσεων (Concept of Operation – CONOPS) και το σχέδιο επιχειρήσεων (Operation Plan – OPLAN). Το πρώτο είναι μια σύντομη σκιαγράφιση – πλάνο για το πώς θα επιτευχθούν οι στόχοι. Περιλαμβάνει κατευθυντήριες οδηγίες για τη χρήση ή όχι βίας (κανόνες εμπλοκής – Rules of Engagement - -ROE), απαιτήσεις για την εκπλήρωση και τέλος περιέχει τη λίστα με τη δύναμη, μέσα και υλικά που κρίνονται απαραίτητα για τη διεξαγωγή των επιχειρήσεων. Οι κατευθυντήριες οδηγίες γραμμές της ΕΕ σε γενικό πλαίσιο ή εστιασμένες σε συγκεκριμένες περιπτώσεις γεγονότων τονίζουν το σύνδεσμο μεταξύ των αξιών της ΕΕ και του ανθρώπου, όπως Ανθρώπινα Δικαιώματα, Δημοκρατία και Κράτος Δικαίου. Το δεύτερο (OPLAN) περιλαμβάνει μια πιο λεπτομερή ανάλυση της εκδίπλωσης των επιχειρήσεων, σχεδόν σε όλους τους τομείς. Τόσο οι CONOPS όσο και το OPLAN είναι απαραίτητο να έχουν την έγκριση του συμβουλίου.

Σε όλη αυτή τη διαδικασία τα κ-μ διατηρούν τον πολιτικό έλεγχο και ασκούν ανά πάσα στιγμή την εποπτεία όλων των δράσεων της ΚΠΑΑ. Επίσης βήματα στη διαδικασία μπορούν να προστεθούν ή να παραληφθούν, έκτος των εγκρίσεων, αναλόγως της κρισιμότητας των καταστάσεων που αντιμετωπίζονται.

3.2 Στόχοι των αποστολών και επιχειρήσεων

3.2.1 Στόχοι των μη στρατιωτικών Αποστολών της ΚΠΑΑ

Η μη στρατιωτική διαχείριση κρίσεων, είναι ένας τομέας που αποτελεί ένα βασικό μέρος της Κοινής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας (ΚΠΑΑ) της ΕΕ⁵⁸. Ο πρώτος στόχος πολιτικών επεμβάσεων τέθηκε το 2000 κατά την κατά τη σύνοδο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Santa Maria da Feira, στην Πορτογαλία. Τότε προσδιορίστηκαν οι τομείς προτεραιότητας για την ΕΕ όσον αφορά τον τρόπο αστυνόμευσης, του κράτους δικαίου, της πολιτικής διοίκησης και της πολιτικής προστασίας. Στη Διάσκεψη του 2004, στις Βρυξέλλες, αναφέρθηκε ότι οι στόχοι έχουν επιτευχθεί (και μάλιστα υπερέβησαν τα αναμενόμενα). Το 2008 τέθηκαν νέοι στόχοι, οι αποστολές παρακολούθησης και υποστήριξης των ειδικών εντεταλμένων της ΕΕ. Ταυτόχρονα δημιουργήθηκε η ανάγκη για την διεξαγωγή ταυτόχρονων επιχειρήσεων και δόθηκε έμφαση στους τομείς: της Ασφάλειας και αναπροσαρμογής αυτής αναλόγως συνθηκών (SSR), στον αφοπλισμό, την αποστράτευση και την επανένταξη (DDR)⁵⁹.

Το 2010 έθεσαν έναν επιπλέον στόχο την ανάπτυξη των δυνατοτήτων και τον συντονισμό με τους στρατιωτικούς σκοπούς. Προσδιορίστηκαν επίσης νέες δυνατότητες, όπως η διάθεση 285 επιπλέον εμπειρογνομώνων για τη μεταβατική δικαιοσύνη, διάλογο και για την ανάλυση των συγκρούσεων. Τέλος βαρύτητα δόθηκε στη δημιουργία μιας ομάδας αντίδρασης πολιτών, εμπειρογνομώνων, για ταχεία ανάπτυξη.

3.2.2 Στόχοι των στρατιωτικών Αποστολών της ΚΠΑΑ

Οι ανωτέρω στόχοι αποσκοπούν στο να διασφαλίσουν ότι η ΕΕ διαθέτει τις στρατιωτικές δυνατότητες που απαιτούνται για τη διεξαγωγή των αποστολών Πέτερσμπεργκ. Το 2004 στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο διευρύνθηκαν επιπλέον οι στόχοι, για τις αποστολές αυτές. Οι σημαντικότερες αποφάσεις ήταν για την δυνατότητα στο να ενεργεί η ΕΕ προτού

⁵⁸ http://www.eeas.europa.eu/csdp/about-csdp/civilian_headline_goals/index_en.htm

⁵⁹ Συμβούλιο της ΕΕ 10087/09, Θέμα Συμπεράσματα του Συμβουλίου σχετικά με την ΕΠΑΑ, Βρυξέλλες 18 Μαΐου 2009.

ξεσπάσει η κρίση με σκοπό την πρόληψη και αποφυγή επιδείνωσης της κατάστασης. Επιπλέον στόχος, αλλά και απαίτηση, τέθηκε στην διάθεση ΕΕ να διεξάγει ταυτόχρονες επιχειρήσεις, αλλά και να υποστηρίζει συγχρόνως πολλές επιχειρήσεις σε διαφορετικά επίπεδα.

Το 2010 το Συμβούλιο παρόλη την ικανοποίηση του για την πρόοδο που σημείωσαν τα κράτη μέλη στην ανάπτυξη στρατιωτικών δυνατοτήτων, παρότρυνε αυτά για την ενίσχυση των προσπαθειών, με στόχο την προώθηση της δημιουργίας ευρωπαϊκών δυνατοτήτων. Μεγάλης σπουδαιότητας παραμένει η σημασία της διαλειτουργικότητας των στρατιωτικών δυνάμεων, μεταξύ άλλων με μη στρατιωτικούς φορείς, ενίσχυση της ασφαλούς ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ οργάνων της ΕΕ, στρατηγείων επιχειρήσεων (ΣΕ) και κρατών μελών. Υψηλά στην ατζέντα παρέμεινε ο χρόνος αντίδρασης της ταχείας στρατιωτικής αντίδρασης η οποία κυμαίνεται από 5 έως 30 ημέρες. Καταρτίσθηκε το ad hoc σχέδιο MUSIS (Πολυεθνικό Διαστημικό Σύστημα Απεικόνισης), που σχετίζεται με τη δεύτερη γενιά στρατιωτικών γεωσκοπικών δορυφόρων. Η συμβολή των δορυφορικών συστημάτων ήταν καθοριστική κατά την διάρκεια των αποστολών Atalanta και EUFOR Tchad/RCA καθώς και στην Γεωργία. Αναμένεται τα επόμενα χρόνια η μεγιστοποίηση της εκμετάλλευσης των μέσων αυτών⁶⁰

Ο στόχος των αρχηγών κρατών και κυβερνήσεων της ΕΕ, στο Συμβούλιο της Κολωνίας, ήταν μια αυτόνομη στρατιωτική ικανότητα της ΕΕ η οποία θα ανταποκρίνεται σε κρίσεις. Στο Ελσίνκι ειπώθηκαν επιπλέον στόχοι όπως η εθελοντική συνεργασία των χωρών για ανάπτυξη και διατήρηση δυνάμεων για την εκπλήρωση των αποστολών Πέτερσμπουργ, το μέγεθος του σώματος του στρατού να ανέρχεται στις 50 με 60.000 άτομα, με δυνατότητα ανάπτυξης εντός 60 ημερών και διατήρηση αυτής τουλάχιστο για ένα έτος. Μεγάλης σπουδαιότητας παραμένει η σημασία της διαλειτουργικότητας των στρατιωτικών δυνάμεων, μεταξύ άλλων με μη στρατιωτικούς φορείς, ενίσχυση της ασφαλούς ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ οργάνων της ΕΕ, στρατηγείων επιχειρήσεων (ΣΕ) και κρατών μελών.⁶¹

Η συμβολή των δορυφορικών συστημάτων ήταν καθοριστική κατά την διάρκεια των αποστολών Atalanta και EUFOR Tchad/RCA καθώς και στην Γεωργία. Αναμένεται τα επόμενα χρόνια να μεγιστοποιηθούν τα αποτελέσματα από την εκμετάλλευση αυτών των μέσων. Επιγραμματικά μπορούμε να αναφέρουμε το Πρόγραμμα Βελτίωσης και Ενίσχυσης του Βιολογικού Εξοπλισμού - Bio EDEP, η συγκρότηση Ευρωπαϊκού Στόλου Μεταγωγικών Αεροσκαφών (EATF), το μελλοντικό Μεταγωγικό Ελικόπτερο, που βασίζεται σε γαλλογερμανική πρωτοβουλία.

⁶⁰ Αλ. Κολοβός, CSDP and space: Lessons learned from EU Missions and operations, Military Erasmus, HAFA, April 2015.

⁶¹ Συμβούλιο της ΕΕ 10087/09, Θέμα Συμπεράσματα του Συμβουλίου σχετικά με την ΕΠΑΑ, Βρυξέλλες 18 Μαΐου 2009.

3.3 Το Ύφος των Αποστολών της ΚΠΑΑ

Οι Πολιτικές αποστολές της ΚΠΑΑ κατηγοριοποιούνται σε: Επιχειρήσεις Ενδυνάμωσης (Strengthening missions), με έμφαση στην ανάπτυξη δυνατοτήτων στον τομέα επιβολής του νόμου (rule of law) Επιχειρήσεις Ελέγχου (Monitoring missions), που παρέχουν επιτήρηση σε ένα συγκεκριμένο τομέα (π.χ. αστυνομία, δικαιοσύνη, συντοριακός έλεγχος κλπ) ή ελέγχουν το βαθμό υλοποίησης συγκεκριμένων συμφωνιών (κατάπαυση πυρός, ειρηνευτική συμφωνία κλπ) Εκτελεστικές Επιχειρήσεις (Executive missions), οι οποίες διεξάγουν μία συγκεκριμένη λειτουργία για λογαριασμό των κρατών που λαμβάνουν τη βοήθεια. Συνήθως, οι Πολιτικές αποστολές έχουν μεγάλη διάρκεια και μακροχρόνια εμπλοκή στις πληγείσες περιοχές και επικεντρώνονται κυρίως στον τομέα της ασφάλειας και της δικαιοσύνης (SSR- Security Sector Reform & Rule of Law) και απαιτούν μεγάλο αριθμό εξειδικευμένου προσωπικού και δαπανηρή πολυετή χρηματοδότηση, λόγω της πολυπλοκότητας, της ιδιαίτερης φύσης τους και της μακράς παραμονής τους στην περιοχή ενδιαφέροντος.

3.4 Απεικόνιση των Αποστολών και Επιχειρήσεων

Από το 2003 που αποφασίσθηκε η πρώτη μη στρατιωτική αποστολή της ΕΕ στον τομέα της διαχείρισης κρίσεων (αστυνομική αποστολή EUPM στη Βοσνία και Ερζεγοβίνη), η δραστηριότητα της ΕΕ στον τομέα των επιχειρήσεων με στρατιωτικά ή μη στρατιωτικά μέσα διευρύνεται συνεχώς. Μέχρι σήμερα η ΕΕ έχει διεξάγει 35 συνολικά αποστολές και επιχειρήσεις. Από αυτές 18 έχουν ολοκληρωθεί, ενώ άλλες 17 είναι σε εξέλιξη. Η πλειοψηφία των αποστολών είναι μη στρατιωτικού χαρακτήρα, κυρίως συμβουλευτικού χαρακτήρα με έμφαση σε θέματα ενδυνάμωσης του Κράτους Δικαίου και ενίσχυσης δυνατοτήτων (capacity building).

Από τις δέκα επτά (17) εν εξελίξει επιχειρήσεις/αποστολές ΚΠΑΑ η Ελλάδα συμμετέχει επί του παρόντος σε οχτώ (EUFOR Althea, EULEX Kosovo, EUMM Georgia, EUPOL Afghanistan, EUCAP Nestor, EUNAVFOR ATALANTA, EUAM Ukraine, EUTM Mali).

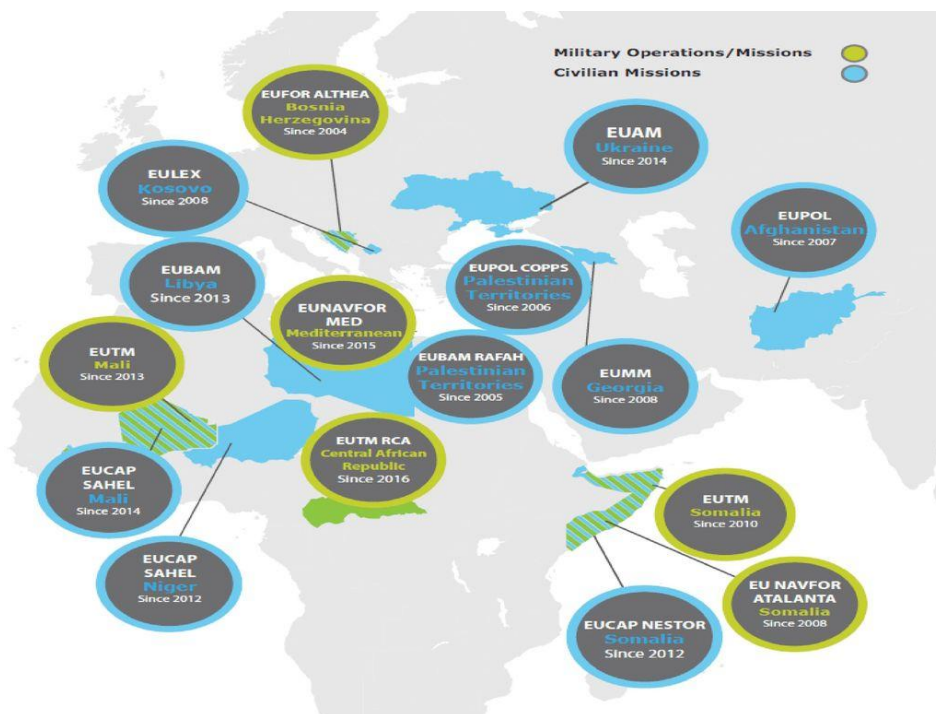
Συνοπτικά στο παρακάτω πίνακα αναφέρονται οι αποστολές που έχουν ολοκληρωθεί.

A/A	Έτος. Ονομασία Αποστολής	Είδος - Σκοπός.	Γεωγραφική Περιοχή
1	2003 - 2011 EUPM BiH	Πολιτική αποστολή έπειτα από αίτημα των αρχών της Β-Ε. σε συνέχεια της Διεθνούς Αστυνομικής Δύναμης των Ηνωμένων Εθνών. Η εκπαίδευση αστυνομικών αρχών και οι μεταρρυθμίσεις του αντίστοιχου υπουργείου.	Βοσνία και Ερζεγοβίνη (Β-Ε)
2	2003 FYROM/CONCORDIA 31	Στρατιωτική επιχείρηση κατόπιν αιτήματος από την FYROM.μετά την συμφωνία της Οχρίδας 2001	Β. Μακεδονία (FYROM)
3	2003 - 2003 ARTEMIS	Στρατιωτική επιχείρηση έπειτα από ψήφισμα του συμβουλίου ασφαλείας του ΟΗΕ και κοινής δράσης με το αντίστοιχο της ΕΕ. Η συμβολή στην σταθερότητα και την ασφάλεια στην περιοχή.	Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό
4	2003 - 2005 EUPOL PROXIMA	Πολιτική αποστολή σύμφωνα με την συμφωνία της Οχρίδας και δέσμευση της ΕΕ να βοηθήσει τις προσπάθειες της κυβέρνησης της ΠΓΔΜ να πλησιάσει προς την ένταξη στην ΕΕ. Η παροχή αστυνομικής βοήθειας για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος και η εναρμόνιση με Ευρωπαϊκά πρότυπα.	Β. Μακεδονία (FYROM)
5	2004-2005 EUJUST THEMIS	Πολιτική αποστολή διαχείρισης κρίσεων. Η πρώτη αποστολή κράτους δικαίου της ΕΕ. Οι μεταρρυθμίσεις στο υπουργείο δικαιοσύνης.	Γεωργία
6	2005 - 2013 EUJUST LEX	Πολιτική αποστολή διαχείρισης κρίσεων. Η πρώτη ολοκληρωμένη αποστολή κράτους δικαίου της ΕΕ. Ο σεβασμός ανθρωπίνων δικαιωμάτων ενίσχυση κράτους δικαίου	Ιρακ
7	2005 - 2006 Aceh Monitoring Mission (AMM)	Πολιτική αποστολή της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μαζί με πέντε συνεισφέρουσες χώρες της ASEAN (Ταϊλάνδη, τη Μαλαισία, το Μπρουνέι, Φιλιππίνες και Σιγκαπούρη), καθώς και με την Νορβηγία και με την Ελβετία. Η παρακολούθηση εφαρμογής ειρηνευτικής συμφωνίας.	Ινδονησία, Περιοχή Aceh

8	2005 - 2006 EUPAT	Πολιτική αποστολή (ολιγάριθμη) εκπαίδευσης προσωπικού αστυνόμευσης στον τομέα της συνοριακής αστυνομίας, της δημόσιας τάξης, της καταπολέμησης της διαφθοράς και του οργανωμένου εγκλήματος. Η εναρμόνιση με Ευρωπαϊκά πρότυπα σε θέματα αστυνόμευσης.	Β. Μακεδονία (FYROM)
9	2005 - 2007 EUPOL KINSHAS	Πολιτική αποστολή υποστήριξης αστυνομικών μονάδων του Κονγκό. Η πρώτη μη στρατιωτική επιχείρηση της ΕΕ στην Αφρική. Η Υποστήριξη και εκπαίδευση τοπικών αρχών.	Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό
10	2005 - 2013 EUSEC RD Congo	Στρατιω-πολιτική επιχείρηση για την υποστήριξη αναδιοργάνωση των ενόπλων δυνάμεων της ΛΔΚ αλλά και δημιουργίας συνθηκών οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης. Αναδιοργάνωση των ενόπλων δυνάμεων της χώρας.	Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό
11	2006 - 2006 EUFOR RD Cong	Στρατιωτική επιχείρηση για την υποστήριξη των δυνάμεων της ΛΔΚ και του ΟΗΕ (MONUC) έπειτα από έγκριση του τελευταίου. Υποστήριξη αποστολής ΟΗΕ.	Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό
12	2007 - 2011 EUPOL RD CONGO	Στρατιωτική αποστολή εκπαίδευσης αστυνομικού προσωπικού, μεταφοράς τεχνολογίας για θέματα κράτους δικαίου. Ακολούθησε μετά την αποστολή EUPOL KINSHASA DRC. Οι μεταρρυθμίσεις του Υπουργείου δικαιοσύνης και θεμάτων ασφαλείας.	Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό
13	2007 - 2016 EUPOL Afghanistan	Πολιτική αποστολή υποστήριξης και μεταφοράς τεχνολογίας για θέματα υπουργείου εσωτερικών. Η βοήθεια στον τομέα των μεταρρυθμίσεων του κράτους δικαίου και στην προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων	Αφγανιστάν.
14	2008 - 2009 EUFOR Tchad	Στρατιωτική επιχείρηση για την προστασία αμάχων και ανθρωπιστικής βοήθειας. Υποστήριξη αποστολής ΟΗΕ και ασφάλεια.	Αν. Τσαντ και το βόρειοανατολικό τμήμα της Κεντροαφρικανικής Δημοκρατίας.

15	2008 - 2010 EU SSR Guinea-Bissa	Πολιτική αποστολή με έμφαση στην οριστικοποίηση της βασικής νομοθεσίας που διέπει τις νέες δομές ασφάλειας στους τομείς της άμυνας, της αστυνομίας και της δικαιοσύνης. Η υποστήριξη των μεταρρυθμίσεων στον τομέα ασφάλειας.	Μπισσάου Γουινέα
16	2012 - 2014 EUAVSEC South Suda	Πολιτική αποστολή, έπειτα από αίτημα του νότιου Σουδάν, συμβουλευτική για την ασφάλεια της πολιτικής αεροπορίας. Οι μεταρρυθμίσεις υπουργείου μεταφορών	Νότιο Σουδάν – αεροδρόμιο Τζούμπα
17	2014 - 2015 EUFOR RC	Στρατιωτική επιχείρηση για την δημιουργία ασφαλούς περιβάλλοντος στην περιοχή. Ασφάλεια και ανθρωπιστική βοήθεια.	Κεντροαφρικανική Δημοκρατία.
18	2015 - 2016 EUMAM RCA	Στρατιωτική (συμβουλευτική) επιχείρηση για την δημιουργία τακτικού στρατού. Οι μεταρρυθμίσεις των ενόπλων δυνάμεων.	Κεντροαφρικανική Δημοκρατία.

Πίνακας 1. Ολοκληρωμένες αποστολές και επιχειρήσεις της ΕΕ (EEAS, 2020).

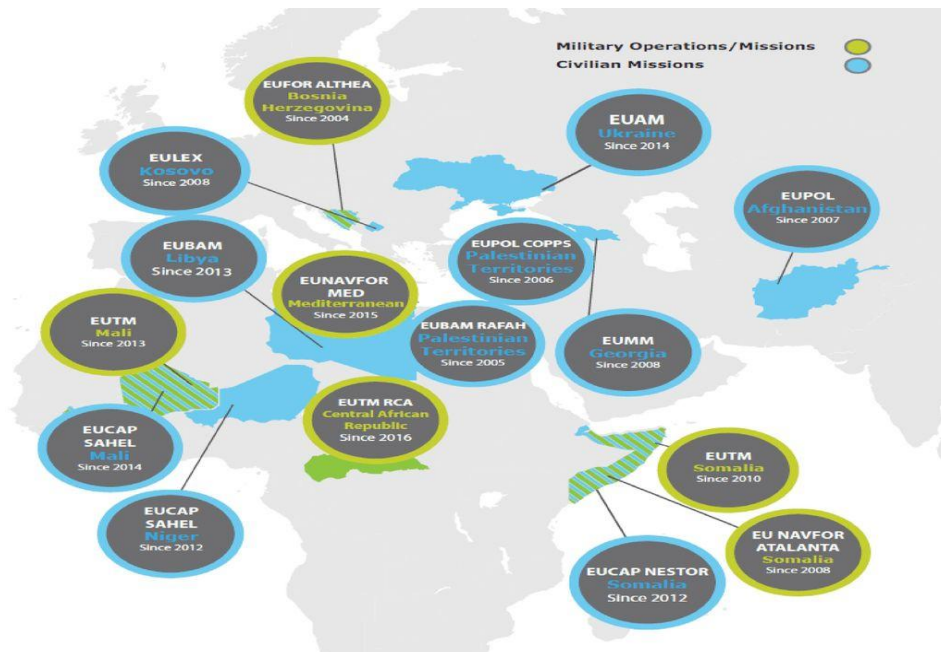
Εικόνα 9 . Συνοπτική απεικόνιση ολοκληρωμένων αποστολών και επιχειρήσεων της ΕΕ (<http://www.eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/> Νοέμβριος 2019).

Στο πίνακα που παρατίθεται παρακάτω φαίνονται με χρονολογική σειρά οι τρέχουσες αποστολές και επιχειρήσεις της ΕΕ.

A/A	Έτος. Ονομασία Αποστολής	Είδος - Σκοπός.	Γεωγραφική Περιοχή
1	2004 EUFOR ALTHE	Στρατιωτική αποστολή. Η συμβολή για την διατήρηση της ειρήνης	Βοσνία και Ερζεγοβίνη (B-E)
2	2005 EUBAM Moldova and Ukraine	Πολιτική αποστολή συνεργασίας ΕΕ με τη Μολδαβία και την Ουκρανία. Στην αποστολή αυτή δεν χρησιμοποιούνται οι δομές της ΚΠΑΑ. Η εναρμόνιση προτύπων ελέγχου των συνόρων και τελωνείων και διαδικασίες εναρμόνισης εμπορείου με εκείνες των κρατών μελών της ΕΕ.	Μολδαβία - Ουκρανία
3	2005 EUBAM Rafah	Πολιτική αποστολή συνεργασίας ΕΕ με το Ισραήλ και τις Παλαιστινιακές αρχές. Ο κοινός έλεγχος σημείου διέλευσης της Ράφα.	Ράφα Περιοχή Γάζας.
4	2005 EUPOL COPPS	Πολιτική (αστυνομική) αποστολή υποστήριξης αστυνόμευσης και του κράτος δικαίου. Η διατήρηση της ειρήνης στην Μέση Ανατολή και μεταρρυθμίσεις σε θέματα δικαιοσύνης.	Παλαιστίνη
5	2008- EULEX Kosovo	Πολιτική αποστολή υποστηριζόμενη από τις 28 χώρες της ΕΕ και των πέντε συμβαλλόμενων μελών (Καναδά, τη Νορβηγία, την Ελβετία, την Τουρκία και τις Ηνωμένες Πολιτείες). Η βοήθεια στον τομέα των μεταρρυθμίσεων του κράτους δικαίου και στην προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.	Κόσοβο
6	2008 EUMM Georgia	Πολιτική αποστολή για τον έλεγχο τήρησης εκεχειρίας. Η οικοδόμηση εμπιστοσύνης των μερών σύγκρουσης.	Γεωργία – Αμπχαζία – Νότια Οσσετία
7	2008 - EU NAVFOR Somalia	Ναυτική (στρατιωτική) αποστολή για την προστασία και την ασφάλεια θαλάσσιων οδών. Η καταπολέμηση πειρατείας και οργανωμένου εγκλήματος	Σομαλία
8	2010 - EUTM Somalia	Στρατιωτική αποστολή εκπαίδευσης ενόπλων δυνάμεων της Σομαλίας. Η σταθερότητα στην περιοχή και η ενίσχυση της μεταβατικής κυβέρνησης.	Σομαλία

9	2012 - EUCAP Sahel Niger	Πολιτική αποστολή, έπειτα από αίτημα της Νιγηρίας λόγω αστάθειας στη περιοχή. Η μεταφορά τεχνογνωσίας για την καταπολέμηση οργανωμένου εγκλήματος και παράνομης μετανάστευσης	Σαχέλ - Νιγηρία
10	2012 - EUCAP Somalia (Nestor)	Πολιτική αποστολή για παροχή τεχνογνωσίας σε θέματα ασφάλειας. Η ανάπτυξη δυνατοτήτων σε θέματα ασφάλειας θαλάσσιων μέσων.	Κέρας της Αφρικής και Δυτικού Ινδικού Ωκεανού.
11	2013- EUTM Mali	Στρατιωτική αποστολή έπειτα από αίτημα των αρχών του Μαλί για την εκπαίδευση των στρατιωτικών μονάδων της χώρας. Η συμβολή στην καταπολέμηση του εγκλήματος και της τρομοκρατίας.	Μάλι
12	2013 EUBAM Libya	Πολιτική αποστολή υποστήριξης των αρχών της Λιβύης. Η βελτίωση και η ανάπτυξη της ασφάλειας των συνόρων της χώρας.	Λιβύη
13	2014 EUCAP Sahel Mali	Πολιτική αποστολή στον τομέα της κατάρτισης και παροχής στρατηγικών συμβουλών της αστυνομίας, της χωροφυλακής, της Εθνικής Φρουράς και των σχετικών υπουργείων. Η βοήθεια στον τομέα των μεταρρυθμίσεων- εσωτερικής ασφάλειας.	Σάχελ / Μάλι
14	2014 EUAM Ukraine	Πολιτική αποστολή, συμβουλευτική για θέματα ασφάλειας των πολιτών και μεταρρυθμίσεων. Η βοήθεια στον τομέα των μεταρρυθμίσεων της αστυνομίας και του κράτους δικαίου.	Ουκρανία
15	2015 EU NAVFOR MED / SOFIA	Ναυτική (στρατιωτική) επιχείρηση για διαχείριση κρίσης. Η εξάρθρωση των δικτύων παράνομης διακίνησης και εμπορίας ανθρώπων.	Νότια – Κεντρική Μεσόγειος
16	2016 EUTM RCA	Στρατιωτική αποστολή για την ανάπτυξη στον τομέα της άμυνας. Η βελτίωση και η ανάπτυξη των ενόπλων δυνάμεων της χώρας	Κεντροαφρικανική Δημοκρατία.
17	2017 EUAM Iraq	Πολιτική αποστολή υποστήριξης των αρχών του Ιράκ. Η βελτίωση και η ανάπτυξη των δομών της χώρας	Ιράκ

Πίνακας 2. Τρέχουσες αποστολές και επιχειρήσεις της ΕΕ (EEAS, 2020)

Εικόνα 10 . Συνοπτική εικόνα τρεχουσών αποστολών και επιχειρήσεων της ΕΕ (<http://www.eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/> Νοέμβριος 2019).

Συνοπτικά οι γεωγραφικές θέσεις των αποστολών σε εξέλιξη της ΕΕ φαίνονται στην παρακάτω εικόνα όπως τη χρησιμοποιούν στον επίσημο ιστότοπο της σελίδας της ΚΕΠΠΑ.

Εικόνα 11 . Συνοπτική απεικόνιση των τρεχουσών αποστολών της ΕΕ (EEAS, 2020).

Πηγή: CSDP, Handbook on CSDP The Common Security and Defence Policy of the European Union, 2016).

Από το είδος, τη γεωγραφική θέση και τα προβλήματα των περιοχών που λαμβάνουν χώρα οι επιχειρήσεις τις ΕΕ στα πλαίσια της ΚΠΑΑ, φαίνεται ότι η ενεργή συμμετοχή αλλά και η προσπάθεια για πρωταγωνιστικό ρόλο στις δομές και διαδικασίες της ΚΠΑΑ είναι κάτι παραπάνω από συμφέρουσα θέση και επιλογή για την Ελλάδα. Λαμβάνοντας υπόψη τον «προβληματικό περίγυρο» της χώρας μας, συνάγεται ότι πρέπει να ανήκουμε σε ένα καλά, οργανωμένο και αξιόπιστο οργανισμό, όπου μπορεί να αντιμετωπιστεί κάθε είδος προβληματική κατάσταση που γεννιέται από αυτόν (σ.σ. τον χώρο).

3.5 Η Προοπτική της Ελληνικής Ευρωπαϊκής Πολιτικής στη ΚΠΑΑ

Η ασφάλεια για την Ελλάδα διαχρονικά θεωρείται και αποτελεί ένα υψίστης σημασίας ζήτημα. Η χώρα βρίσκεται σε ένα ιδιαίτερα ασταθές περιφερειακό υποσύστημα, το οποίο έχει γνωρίσει αρκετές συγκρούσεις, ενώ την ίδια στιγμή βιώνει έντονα και τις νέες απειλές, όπως η λαθρομετανάστευση, λόγω της γεωγραφικής της θέσης (Τσάκωνας, 2005). Παράλληλα, συνεχή πηγή απειλής για την Ελλάδα αποτελεί η γειτονική Τουρκία. Οι δύο χώρες έχουν έρθει πολλές φορές κοντά σε καταστάσεις σοβαρής κρίσης ή ακόμα και στα πρόθυρα ένοπλης αντιπαράθεσης (Ντόκος & Τσάκωνας, 2005). Ένα επιπρόσθετο ζήτημα ασφάλειας για τη χώρα πηγάζει από τα βόρεια σύνορα, όπου τα μειονοτικά προβλήματα των Βαλκανίων, εάν συνδυαστούν με εξωγενείς κρίσεις, θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε ευρύτερες ανακατατάξεις με απρόβλεπτα αποτελέσματα (Βαληνάκης, 1998). Φυσικά, παρόμοιοι κίνδυνοι ελλοχεύουν και από το ξέσπασμα συγκρούσεων σε πιο απομακρυσμένες περιοχές που εμμέσως επηρεάζουν την Ελλάδα, όπως η Μέση Ανατολή, η Ανατολική Μεσόγειος και ο Καύκασος, οι οποίες θα μπορούσαν να λειτουργήσουν ως «ντόμινο». Αποτέλεσμα αυτής της μοναδικής θέσης της Ελλάδας, σε συνδυασμό με τα 3000 περίπου νησιά και βραχονησίδες και την τεράστια ακτογραμμή που διαθέτει είναι να της έχει δοθεί ο ορισμός της 'ευρωπαϊκής πύλης' για την Ασία και την Αφρική (Καυχίτσας, 2016).

Συνεπώς, σύμφωνα με την Ελλάδα η δημιουργία και το πλαίσιο λειτουργίας της ΚΠΑΑ θα πρέπει να αποσκοπεί στην προστασία από εξωτερικούς κινδύνους και συγκεκριμένα στην προστασία από την τουρκική απειλή ως αναθεωρητικής δύναμης στο Αιγαίο και στην Κύπρο. Αυτό συνιστά και τον πυρήνα των επιδιώξεων της ελληνικής ευρωπαϊκής πολιτικής στην ΚΠΑΑ, αλλά επίσης αντικατοπτρίζει την οπτική, τις θέσεις και τη στρατηγική επιλογή για το συγκεκριμένο τομέα.

Η επίτευξη των επιδιώξεων της Ελλάδας και η προώθηση των στόχων της είναι άμεσα συναρτημένες με την ευρωπαϊκή πολιτική που ακολουθεί, αλλά και με την εθνική θέση που υιοθετεί και υπερασπίζεται. Στην Ελλάδα σε αυτόν τον τομέα βασικός είναι ο ρόλος του υπουργείου Εξωτερικών, καθώς, ταυτόχρονα σχεδόν με την ένταξη της χώρας στην ΕΟΚ, ανέλαβε τη λειτουργία του συνολικού συντονισμού της ευρωπαϊκής πολιτικής και της παρουσίασής της στα όργανα της Κοινότητας / Ένωσης (Ιωακείμης, 1998). Ως προς την ΚΠΑΑ, μια επιπρόσθετη αρμοδιότητα του υπουργείου Εξωτερικών πηγάζει και από το γεγονός ότι η εξωτερική πολιτική, ως θεσμικός πυλώνας της Εθνικής Ασφάλειας,

αναλαμβάνει το χειρισμό του συμβατικού και πολιτικού πλαισίου συμμετοχής της Ελλάδας σε σχήματα αμοιβαίας συλλογικής ασφάλειας. Φυσικά, ο επιχειρησιακός τομέας και διάφορα τεχνικά ζητήματα αποτελούν σφαίρα ευθύνης του υπουργείου Εθνικής Άμυνας. Ως προς το υπουργείο Εθνικής Άμυνας, αυτό που θα πρέπει να επισημανθεί είναι ο αναχρονιστικός τίτλος της Διεύθυνσης που ασχολείται με τα θέματα της ΕΕ, δηλαδή η Γενική Διεύθυνση Πολιτικής Εθνικής Άμυνας και Διεθνών Σχέσεων. Μέρος της Διεύθυνσης αυτής αποτελεί το Τμήμα Διεθνών Οργανισμών, στο οποίο λειτουργεί Γραφείο για την ΕΕ που εισηγείται προτάσεις πολιτικής και για την ΚΠΑΑ

Η ευρωπαϊκή πολιτική της Ελλάδας και η συμμετοχή της στην ΚΠΑΑ εμπεριέχει και ένα πολύ σημαντικό πρακτικό μέρος, το οποίο και ουσιαστικά αποτελεί την εφαρμογή της πολιτικής αυτής. Αυτό δεν είναι άλλο από τη συνεισφορά και τη συμμετοχή της Ελλάδας στην επιχειρησιακή λειτουργία της ΚΠΑΑ.

Όσον αφορά στις αποστολές, η Ελλάδα συμμετέχει στις πέντε από τις δεκατρείς εν εξελίξει επιχειρήσεις της ΚΠΑΑ. Συγκεκριμένα, στη στρατιωτική επιχείρηση στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη (EUFOR Althea) με τριανταένα (31) στρατιωτικούς. Επίσης, στη ναυτική επιχείρηση κατά της πειρατείας στη Σομαλία (ATALANTA). Μάλιστα, η Ελλάδα στην αποστολή αυτή έχει ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο, καθώς, κατά τους πρώτους μήνες τις επιχείρησης, ανέλαβε τη διοίκηση της Δύναμης της ΕΕ. Ακόμα, συμμετέχει και στην εκπαιδευτική επιχείρηση με έδρα την Ουγκάντα για την καταπολέμηση της πειρατείας (EUTM Somalia). Ως προς τις αποστολές που γίνονται με μη στρατιωτικά μέσα, η Ελλάδα συμμετέχει με τον αριθμό των τριάντα (30) αστυνομικών στην αποστολή κράτους δικαίου στο Κόσοβο (EULEX Kosovo), αλλά και στην αποστολή επιτήρησης στη Γεωργία με οχτώ παρατηρητές (EUMM Georgia).

Συμβάλλοντας στην επιχειρησιακή λειτουργία της ΚΠΑΑ και για την επίτευξη του Πρωταρχικού Στόχου 2010 (Headline Goal)⁶² η Ελλάδα είχε διαθέσει το στρατηγείο της Λάρισας για τη διεξαγωγή αυτόνομων στρατιωτικών επιχειρήσεων της ΕΕ, αλλά και το Πολυεθνικό Συντονιστικό Κέντρο Στρατηγικών Θαλάσσιων Μεταφορών για την ενίσχυση της ναυτικής της διάστασης (Υπουργείο Εξωτερικών, 2012). Στον τομέα του στρατού ξηράς συνεισφέρει με μία ταξιαρχία 3.550 ανδρών με δυνατότητα διπλής χρήσης, δηλαδή μηχανοκίνητη ή ελαφρά ταξιαρχία πεζικού, και με μία μοίρα MLRS, ενώ έχει ευρεία συνεισφορά σε ναυτικές και αεροπορικές δυνάμεις. Επίσης, ηγείται ως έθνος-πλαίσιο πολυεθνικού τακτικού σχηματισμού μάχης της ΕΕ (HELBROC), στον οποίο συμμετέχουν η Κύπρος, η Βουλγαρία, η Ρουμανία, η Σλοβενία, αλλά και η Ουκρανία, ενώ μαζί με την Πορτογαλία συμμετέχει και στον ισπανό-ιταλικό αμφίβιο τακτικό σχηματισμό μάχης (SIAF).

Η Ελλάδα, λόγω του ενδιαφέροντός της για την ΚΠΑΑ αλλά και των αυξημένων δαπανών της για εξοπλιστικούς σκοπούς, αποτελεί ένα από τα πιο ενεργά κράτη-μέλη της συμβάλλοντας ουσιαστικά στην περαιτέρω ενίσχυσή της. Παρά το υψηλό ποσοστό της ελληνικής συνεισφοράς στην επιχειρησιακή ικανότητα της ΚΠΑΑ, που μάλιστα την κατατάσσουν στις πρώτες χώρες μετά τη Γαλλία, το Ηνωμένο Βασίλειο, την Ιταλία και τη

⁶² Ο οποίος αντικατέστησε τον Στόχο του Helsinki για το 2003 και στρέφεται κυρίως στην κάλυψη υφισταμένων ελλείψεων. Ο Στόχος του Helsinki όριζε ότι έως το 2003 θα πρέπει να δημιουργηθεί μία “δεξαμενή” στρατιωτικής δύναμης μεγέθους 60.000 ανδρών, που θα μπορεί να αναπτυχθεί στην περιοχή όπου συντελείται η κρίση μέσα σε εξήντα ημέρες και να είναι ικανή να παραμείνει στο “θέατρο επιχειρήσεων” επί ένα έτος.

Γερμανία, η Ελλάδα, έως σήμερα, δεν έχει καταφέρει να ενταχθεί στο 'σκληρό πυρήνα' της πολιτικής αυτής. Ο κύριος λόγος για αυτό εδράζεται στη μη συμμετοχή της χώρας σε σημαντικές κοινοτικές πρωτοβουλίες, όπως στην Ευρωπαϊκή Δύναμη Στρατοχωροφυλακής (European Gendarmerie Force-EUROGENDFOR), στην Ευρωπαϊκή Δύναμη Ταχείας Ανάπτυξης (European Rapid Operational Force-EUROFOR) και στην Ευρωπαϊκή Δύναμη Αεροπορίας (European Air Group-EAG), ενώ περιορισμένος παραμένει ο ρόλος της στο Σώμα Eurocorps, όπου από το 2003 συνεισφέρει αποστέλλοντας προσωπικό, όπως δηλαδή και η Τουρκία. Βέβαια, η ελληνική θέση στην ΚΠΑΑ περιορίζεται και λόγω της ποιότητας και του είδους των ελληνικών οπλικών συστημάτων. Συγκεκριμένα, τις περισσότερες φορές, τα υψηλά ποσά που ξοδεύονται από τις ελληνικές κυβερνήσεις για αμυντικούς σκοπούς, δεν αντιστοιχούν σε πραγματική αποτρεπτική ισχύ, καθώς σε πολλές περιπτώσεις επιλέγονται μεταχειρισμένα ή/και προβληματικά οπλικά συστήματα (Ντόκος, 2007).

Η χώρα μας, με σταθερό πνεύμα ευρωπαϊκής αλληλεγγύης, συμμετέχει στις πρωτοβουλίες στο πλαίσιο της ΚΕΠΠΑ και συμβάλλει ουσιαστικά στην διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής της Ένωσης, ιδιαίτερα σε περιοχές του γεωγραφικού της περιγύρου (Δυτικά Βαλκάνια, Μέση Ανατολή, Μεσόγειος, Βόρειος Αφρική, Νότιος Καύκασος), με στόχο την αντιμετώπιση των υφισταμένων εστιών συγκρούσεων, την εδραίωση της ειρήνης και ασφάλειας, την ανάπτυξη σχέσεων καλής γειτονίας και την δημιουργία συνθηκών βιώσιμης κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης μέσα σε ένα σταθερό περιφερειακό περιβάλλον. Η Ελλάδα τάσσεται υπέρ της συνολικής προσέγγισης στην αντιμετώπιση των κρίσεων σύμφωνα με την οποία οι δύο πτυχές της ΚΠΑΑ (στρατιωτική και μη στρατιωτική) θα πρέπει να αναπτύσσονται παράλληλα και ισόρροπα, με συνεκτική χρήση όλων των εργαλείων που διαθέτει η ΕΕ. Η συμβολή της Ελλάδας στην ανάπτυξη των ευρωπαϊκών στρατιωτικών και μη στρατιωτικών δυνατοτήτων για τη διαχείριση κρίσεων είναι ουσιαστική και έχει κατατάξει τη χώρα μας μεταξύ των κυριότερων υποστηρικτών της ΚΠΑΑ. Η συνεισφορά μας αυτή δεν περιορίζει βεβαίως τις αμυντικές δυνατότητες της χώρας μας, αλλά αντίθετα συμβάλλει στην ενίσχυσή τους.

Υπό αυτό το πρίσμα, η συμμετοχή της Ελλάδας στην ΚΠΑΑ και στους τακτικούς σχηματισμούς μάχης προσφέρει τη δυνατότητα υποστήριξης των ελληνικών θέσεων, αύξησης των διαπραγματευτικών ερεισμάτων και απόκτηση πολλαπλασιαστών ισχύος. Επομένως, απαιτείται μία πιο ενεργή συμμετοχή της χώρας και έμπρακτη υποστήριξη στο συγκεκριμένο μηχανισμό, καθώς αναμένεται ότι σε βάθος χρόνου θα βοηθήσει στη βελτίωση της αμυντικής της λειτουργίας.

Κεφάλαιο 4: Συμπεράσματα – Προοπτικές

Τα τελευταία χρόνια η κατάσταση ασφαλείας μέσα και γύρω από την Ευρώπη έχει επιδεινωθεί σημαντικά και έχει δημιουργήσει επίπονες και πρωτοφανείς προκλήσεις, που καμία χώρα ή οργανισμός δεν είναι σε θέση να αντιμετωπίσει μόνος της. Σήμερα η Ευρώπη αντιμετωπίζει την απειλή της τρομοκρατίας στο έδαφός της, περισσότερο από ποτέ, ενώ η τρομοκρατία και η μάστιγα της συνεχούς βίας στη Βόρεια Αφρική και τη Μέση Ανατολή συνεχίζουν να επεκτείνονται. Οι πολιτικό-στρατιωτικές αποστολές ΚΠΑΑ αποτελούν ίσως ένα από τα μεγαλύτερα εφόδια της ΕΕ για την εξασφάλιση των στόχων που τέθηκαν στην EU Global Strategy του 2016 και αφορούν την εξωτερική δράση της ΕΕ ήτοι η ασφάλεια και άμυνα, η καταπολέμηση της τρομοκρατίας, η ασφάλεια στον κυβερνοχώρο, η ενεργειακή ασφάλεια και οι στρατηγικές επικοινωνίες⁶³.

Αναλύοντας τις ολοκληρωμένες αποστολές παρατηρείται ότι περιέχουν αντικρουόμενα στοιχεία. Από τη μία πλευρά προβάλλεται ο ισχυρισμός ότι η ΚΠΑΑ έχει επιτύχει στις αποστολές της, από την άλλη, υπάρχουν πολλές παρατηρήσεις και δυσλειτουργίες οι οποίες δεν έχουν εξαλειφθεί και επαναλαμβάνονται. Πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι η θεωρία απέχει πολύ από την πράξη, τα αποτελέσματα δεν μπορούν να είναι μετρήσιμα και πάντα θα διαφέρουν λόγω ετερότητας των γεωγραφικών περιοχών, των ανθρώπων αλλά και των συγκυριών. Η ανάδειξη των δυσχερειών και δυσλειτουργιών ανά περίπτωση συμβάλει στην δημιουργία μιας ολοκληρωμένης εικόνας του τρόπου λειτουργίας της ΕΕ και εξάγει χρήσιμα συμπεράσματα για μελλοντικές αποστολές, τόσο για την ασφάλεια και την αποτελεσματικότητα αυτών όσο και για την εξοικονόμηση πόρων. Ειδικότερα όσον αφορά τις πολιτικό-στρατιωτικές αποστολές σημαντικά βήματα πρέπει να επιτευχθούν για την βελτίωση της ανταπόκρισης και της αποτελεσματικότητας τους στην αντιμετώπιση των νέων απειλών ασφαλείας σε παγκόσμιο επίπεδο ήτοι:

- Η βελτίωση της πολιτικής ταχείας αντίδρασης και την εξασφάλιση πιο αποτελεσματικής και ταχείας παραγωγής ισχύος και γρήγορης ανάπτυξης, συμπεριλαμβανομένης των προ-ρυθμισμένων ειδικών ομάδων εμπειρογνομόνων και την επανεξέταση του πολιτικού μηχανισμού ταχείας αντίδρασης (CRT)
- Η διερεύνηση των δυνατοτήτων γρήγορης ανάπτυξης μικρού αριθμού εμπειρογνομόνων για περιορισμένο χρονικό διάστημα, προκειμένου να ασχοληθούν με συγκεκριμένα ζητήματα με στοχευόμενο τρόπο
- Η ενίσχυση των ικανοτήτων για τις γενικές κοινές λειτουργίες όλων των αποστολών και αξιοποιώντας τη δημιουργία Πλατφόρμας υποστήριξης της αποστολής, περιλαμβάνοντας και την ενίσχυση της ικανότητας διαχείρισης των ανθρώπινων πόρων
- Η βελτίωση της εκπαίδευσης του προσωπικού των αποστολών μέσω της επικείμενης εκπαιδευτικής πολιτικής της ΚΕΠΠΑ αλλά και των εκπαιδεύσεων του δικτύου της Ευρωπαϊκής Ακαδημίας Ασφάλειας και Άμυνας ESDC και

⁶³ Παγκόσμια Εκστρατεία ΕΕ, 2016 Κοινό Όραμα Κοινές Δράσεις, Μία Ισχυρότερη Ευρώπη, Μια συνολική στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την εξωτερική πολιτική και την πολιτική ασφάλεια.

- Η συστηματική μελέτη των μαθημάτων και διδαγμάτων από τις προηγούμενες αποστολές ΚΠΑΑ με στόχο την αποφυγή λαθών και παραλείψεων στον σχεδιασμό νέων αποστολών⁶⁴.

Το διαρκές μεταβαλλόμενο Ευρωπαϊκό περιβάλλον ασφάλειας με την συνεχιζόμενη αστάθεια και τις συγκρούσεις στις νότιες και ανατολικές πλαγιές της Ευρώπης αλλά και στην Αφρική αυξάνουν την ζήτηση για λύσεις μέσω των επιχειρήσεων της ΚΠΑΑ, με αποκορύφωνα την άμεση ανάγκη εξασφάλισης εξειδικευμένων λύσεων και πρακτικών.

Η επιχειρησιακή ικανότητα της ΕΕ έχει βασικό πυλώνα τα στρατιωτικά και μη στρατιωτικά μέσα, τα οποία παρέχονται από τα κ-μ. Έτσι η ΕΕ έχει ποικιλία επιλογών για την αντιμετώπιση μιας κρίσης. Εάν λοιπόν είναι απαραίτητη η χρήση μεγάλων στρατιωτικών δυνατοτήτων, υπάρχει πιθανότητα να χρησιμοποιηθούν οι δομές διοίκησης και ελέγχου του NATO. Σε κάθε Συμβούλιο αναφέρεται η ανάγκη για συνεργασία⁶⁵ με το NATO στην ανάπτυξη των στρατιωτικών δυνατοτήτων, κάτι που αποτελεί μια συνεχή προσπάθεια από μέρους της ΕΕ λόγω της τεχνογνωσίας αλλά και της αποτελεσματικότητας των δυνάμεων του NATO. Επιπλέον καταλύτης συνεργασίας αποτελεί η δια λειτουργικότητα, η κοινή χρήση μέσων. Συνεπώς στο πλαίσιο της συνολικής προσέγγισης διατίθενται οι κατάλληλες δυνατότητες και ικανότητες για να ανταπεξέλθει, η ΕΕ, σε αποστολές πρόληψης συγκρούσεων και διατήρησης της ειρήνης, ειδικότερα σε συνεργασία με τον ΟΗΕ και το NATO. Εάν είναι απαραίτητη η χρήση συνδυασμένων στρατιωτικών και πολιτικών μέσων, η ΕΕ κάνει χρήση τη ΚΠΑΑ.

Τα συμπεράσματα από θέατρο επιχειρήσεων σε παγκόσμιο επίπεδο, στον οποίο απαιτείται τις περισσότερες φορές να έχει πρωταγωνιστικό ρόλο η ΕΕ, είναι πως η άμυνα και η ασφάλεια είναι συνδεδεμένες σε ένα διευρυμένο πλαίσιο στόχων και δεν όπου δεν προσεγγίζονται απαραίτητα αποκλειστικά με στρατιωτικά μέσα. Η κρίση σε πολλούς τομείς, όπως ενέργεια και οικονομία, που θα επηρεάσει την ΕΕ τα επόμενα χρόνια αντιμετωπίζεται μέσα από τις αποφάσεις που θα παρθούν ώστε να υποστηρίξει με μη στρατιωτικά μέσα, δύο μέλη της όπως είναι η Ελλάδα και η Κύπρος, με πλήρη κατανόηση από όλα τα κ-μ ότι τα συμφέροντα της ΕΕ είναι ταυτόσημα με αυτά τα δυο κ-μ. Οι αποφάσεις που απαιτούνται άμεσα θα υποδείξουν σε μεγάλο βαθμό τις προοπτικές της ΚΠΑΑ στο μέλλον αλλά κυρίως θα δείξουν τη θέση της ΕΕ, ή όχι, σε πρωταγωνιστικό ρόλο στις διεθνείς εξελίξεις. Ο συνδυασμός των πολιτικών και των στρατιωτικών επιλογών κάτω από τη σκέπη της ΚΠΑΑ θα πρέπει να είναι τέτοιος ώστε με τα ελάχιστα κόστη, να παίρνει η ΕΕ το μεγαλύτερο δυνατό κέρδος.

Οι έννοιες της «επιτυχίας» ή «αποτυχίας» των επιχειρήσεων της ΕΕ συζητούνται ευρέως, το τελευταίο χρονικό διάστημα, σε πολιτικούς κύκλους και «think tanks». Υπάρχουν τρεις (3) κατηγορίες παραγόντων που λαμβάνονται υπόψη κατά την αξιολόγηση μιας αποστολής της ΚΠΑΑ. Επιγραμματικά η πρώτη κατηγορία αναφέρεται στην πρόοδο της αποστολής η δεύτερη στον χρόνο ανάπτυξης και την επιτυχία αυτής, κατά την διάρκεια τους

⁶⁴ Council of the EU, 2016, 14149/16, C conclus on impl the EU Glob Strat.

⁶⁵ Στα περισσότερα Reports γίνεται αναφορά για κοινές δράσεις και στόχους με τις ΗΠΑ. Χαρακτηριστικό παράδειγμα η μετάβαση του Υπατού Εκπροσώπου κ. Javier Solana στη Βοσνία Ερζεγοβίνη στις 19 Μαΐου 2009 μαζί με τον κ. Joseph R. Biden, Αντιπρόεδρο των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής, με σκοπό να υπογραμμιστούν εκ νέου οι κοινός στόχοι ΕΕ και ΗΠΑ.

και η τρίτη κατηγορία στο κατά πόσο ενισχύθηκε η προβολή της ΕΕ ως πάροχος ασφαλείας. Η μεταβλητή ΜΜΕ (μέσα μαζικής ενημέρωσης) δύναται να επηρεάζει άμεσα τον χαρακτηρισμό των επιχειρήσεων δημιουργώντας μια εικόνα στο κοινό που δύσκολα, στην συνέχεια, μπορεί να αλλάξει.

Η ενίσχυση συνεργασιών με ΟΗΕ, ΝΑΤΟ, ΟΑΣΕ και όλους τους άλλους διεθνείς και περιφερειακούς οργανισμούς ασφάλειας και άμυνας αλλά και με τρίτα κράτη για την αντιμετώπιση των νέων απειλών ασφάλεια και η εφαρμογή παράλληλων ή συμπληρωτικών πολιτικών (αναπτυξιακών, οικονομικών, κ.α.) στα πλαίσια της ολοκληρωμένης προσέγγισης της ΕΕ θεωρούνται απαραίτητα εργαλεία για την επίτευξη των στόχων της Ένωσης στα πεδία δράσης των αποστολών ΚΠΑΑ⁶⁶.

Η πορεία της ΚΠΑΑ θα συνεχίζει με αργά αλλά σταθερά βήματα να βελτιώνεται με την πάροδο των ετών, με την προϋπόθεση ότι το παρόν πολύπλοκο σύστημα δεν θα αλλάξει, η οικονομική κρίση θα ομαλοποιηθεί και δεν θα εμφανιστούν μεγάλες συγκρούσεις. Μεσοπρόθεσμα, οι περικοπές στις αμυντικές δαπάνες θα προκαλέσουν συρρίκνωση και μετακίνηση μέρους της αμυντικής βιομηχανίας, η οποία στηρίζεται από τις χώρες της ΕΕ εκτός γεωγραφικής επικράτειας. Αποτέλεσμα αυτού η συνεχής εξάρτηση της ΕΕ από τρίτους, σε αμυντικό υλικό το οποίο μεσοπρόθεσμα θα δημιουργήσει προβλήματα εσωτερικής Ευρωπαϊκής ασφάλειας και σε βάθος χρόνου απώλεια τεχνολογικής πρωτοπορίας λόγω της μη ανάπτυξης πλέον νέων τεχνολογιών για την άμυνα.

Πάνω από όλα οι αποστολές ΚΠΑΑ της ΕΕ μετά τις συγκρούσεις ή την έκβαση των προβλημάτων και διαφορών, πρέπει να εμβαθύνουν στην ανθρώπινη ασφάλεια, προστατεύοντας τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις αρχές του κράτους δικαίου σε συνεργασία εκτός από τις τοπικές κυβερνήσεις και με τις τοπικές κοινωνίες, τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών και τις διάφορες τοπικές ΜΚΟ, έτσι ώστε οι πολίτες των περιοχών δράσης να νιώσουν το πραγματικό ενδιαφέρον της ΕΕ για βοήθεια και αλληλεγγύη και όχι την αίσθηση επεκτατικών αποικιακού χαρακτήρα πολιτικών και συμπεριφορών, με αποτέλεσμα αφενός μεν να κερδίσουν την αποδοχή και την εμπιστοσύνη από τις τοπικές κοινωνίες ενισχύοντας την ασφάλεια και την αποτελεσματικότητα των λειτουργιών των αποστολών και αφετέρου να καταστήσουν την Ένωση παγκόσμιο εγγυητή ασφάλειας, ευημερίας και δημοκρατίας στα κράτη που το έχουν πραγματικά ανάγκη βελτιώνοντας την παγκόσμια ασφάλεια.

⁶⁶ Barry Linda, 2012, European Security in the 21st Century: The EU's Comprehensive Approach, Institute of International and European Affairs, 2012.

Βιβλιογραφία

Αρβανιτόπουλος Κ. - Ήφαιστος. Π., (2009), Ευρωατλαντικές Σχέσεις, εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα

Αυγουλέας, Μ. (2018). Ευρωπαϊκή Άμυνα και Ασφάλεια. Ανακτήθηκε Δεκ 5, 2019, from <https://olympia.gr/2018/02/27/ευρωπαϊκή-άμυνα-και-ασφάλεια-του-πυρά/>

Asseburg M, Kempin R (eds.), (2009), The EU as a Strategic Actor in the Realm of Security and Defence? A Systematic Assessment of ESDP Missions and Operations, SWP Research Paper 2009/RP 14, Berlin.

Βαληνάκης, (1998), Το Ζήτημα των Σκοπίων, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα .

Βικιπαίδεια. (2018). Ευρωπαϊκή Αμυντική Κοινότητα (ΕΑΚ). Ανακτήθηκε Δεκ 20, 2019, from https://el.wikipedia.org/wiki/Ευρωπαϊκή_Αμυντική_Κοινότητα

Bloching, S - Gya, G, (2010), CSDP and EU mission updates - July 2010, ISIS European Security Review, no. 50.

CSDP Missions and Operations: Lessons Learned Processes, (2012), European Parliament, SEDE, Directorate-General For External Policies Of The Union Directorate B Policy Department Study, EXPO/B/SEDE/FWC/2009-01/Lot6/16.

EEAS. (2019). Military and civilian missions and operations. Retrieved May 14, 2019, from https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/430/military-and-civilianmissions-and-operations_en

European Union Global Strategy (EUGS), (2016) article on official page 6, <https://eeas.europa.eu/topics>.

Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. (2011). ΑΠΟΦΑΣΗ 2011/871/ΚΕΠΠΑ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 19ης Δεκεμβρίου 2011 για τη δημιουργία μηχανισμού διαχείρισης της χρηματοδότησης των κοινών εξόδων των επιχειρήσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης που έχουν στρατιωτικές συνέπειες ή συνέπειες στον τομέα της άμυνας (Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ανακτήθηκε στις 23 Νοε 2019, <https://eurlex.europa.eu/legalcontent/EL/TXT/?uri=CELEX32011D0871>

European External Action Service. (2016). Shaping of a Common Security and Defence Policy. Retrieved Nov 6, 2019, from https://eeas.europa.eu/topics/common-security-and-defencepolicy-csdp/5388/shaping-of-a-common-security-and-defence-policy_en

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Ελσίνκι / Συμπεράσματα της Προεδρίας. (1999). Ανακτήθηκε 20 Δεκ 2019 from http://www.europarl.europa.eu/summits/pdf/hel1_el.pdf

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Κολωνίας / Συμπεράσματα Της Προεδρίας. (1999). Ανακτήθηκε from <https://www.consilium.europa.eu/media/21063/91438.pdf>

Καραμπέκιος, Ν. (2012). Η συμμετοχή της Ελλάδας στον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Άμυνας Πολιτικά και Τεχνολογικά Ζητήματα, ΕΛΙΑΜΕΠ Κείμενο Εργασίας Νο 28/2012 Αθήνα

Καρατράντος, Τ. (2018). Η Ευρωπαϊκή Σχολή Πληροφοριών, η PESCO και η Ελλάδα. Retrieved Oct 13, 2019, from <http://www.kathimerini.gr/996335/article/k-blogs/security-bulletin/hegrwpaikh-sxolh-plhroforiwn-h-pesco-kai-h-ellada>

Καυχίτσας, Λ. (2016). Τα Ελληνικά Διλήμματα Ασφαλείας υπό το Πρίσμα της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας, Ανώτατη διακλαδική σχολή πολέμου, Θεσσαλονίκη.

Κόττπα, Μ. (2016). Η Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας. Η ιστορία, οι θεσμοί, οι στρατηγικές. Εκδόσεις Πατάκη. Αθήνα

Grevi G, Helly D, Keohane D, (2009), European Security and Defence Policy, The First 10 Years (1999-2009) European Union Institute for Security Studies, Paris.

Howorth J, (2014), Security and Defence Policy in the European Union, Macmillan, UK.

Ήφαιστος Π, (1999), Θεωρία Διεθνούς και Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης , Βιβλιοθήκη Ιστορίας, Θεωρίας και Πολιτικής Φιλοσοφίας των Διεθνών Σχέσεων Νο . 4, Εκδόσεις Ποιότητα , Αθήνα.

Ήφαιστος Παναγιώτης, Ευρωπαϊκή Άμυνα και Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση, *Η Ευρώπη των πολλών ταχυτήτων και κατηγοριών κατά της ευρωπαϊκής ιδέας*, Αθήνα: Οδυσσεάς, 1994.

Ιωακειμίδης, (1998), Η Ευρωπαϊκή Ένωση και το Ελληνικό κράτος, εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα.

Koenig N, (2016), EU Security Policy and Crisis Management: A Quest for Coherence, Routledge Studies.

Konstantina E. Botsiou , K. S. (ed.) (2013) *The Founders of European Integration/Les fondateurs de l' integration européenne* (1 vol). Athens: Patakis (Social and Political Sciences, 5).

Κουσκουβέλης Ηλίας, (2004), *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις* , Βιβλιοθήκη Θεωρίας Πολιτικής Φιλοσοφίας των Διεθνών Σχέσεων Και Φιλοσοφίας του Δικαίου, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα.

Κουσκουβέλης Ηλίας, (1996), *Διπλωματία και Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης ενόψει της Διακυβερνητικής του 1996*, Παπαζήσης, Αθήνα:

Legrand, J. (2018). Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας | Θεματολογικά δελτία για την Ευρωπαϊκή Ένωση | Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Ανακτήθηκε 20 Νοε, 2019, from <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/159/common-security-and-defence-policy>

Markantonatou Maria, "Effects of the 'European Security and Defence Policy' in Greece", *European Research Studies*, vol. XIII, n. 2, 2010

Μαρτζούκος, Β. (2009). Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΚΑΙ ΑΜΥΝΑΣ. Retrieved Nov 30, 2019, from http://www.elesme.gr/elesme/periodika/t52/t52_07.html

Μελακοπίδης Κ., (1998), Λεξικό Διεθνών Σχέσεων και Εξωτερικής Πολιτικής. Ιστορία, Θεωρία, Ορολογία, εκδ Σιδέρης, Αθήνα.

Μούσης Ν, (2011), Ευρωπαϊκή Ένωση : δίκαιο οικονομία πολιτικές, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα .

Μπαρζούκας, Γ. (2018). Οι ευρωπαϊκοί μηχανισμοί άμυνας και η Ελλάδα - e-Amyna. Ανακτήθηκε 20 Nov, 2019, from <http://e-amyna.com/oi-ευρωπαϊκοί-μηχανισμοί-άμυνας-και-η/>

Naert, F, (2007), "ESDP in Practice: Increasingly Varied and Ambitious EU Security and Defence Operations", in Martin Trybus & Nigel D. White (eds.), *European Security Law*, Oxford.

Ντόκος Α. & Τσάκωνας Π., (2005). ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ Οικοδομώντας το ελληνικό μοντέλο στον εικοστό πρώτο αιώνα, Αθήνα.

Παπαστάμκος Γ. – Γκίκας Β. – Λιάκουρας Π., *Εθνική και Ευρωπαϊκή Ασφάλεια και Διαχείριση Κρίσεων*, Αθήνα –Κομοτηνή: Αντ. Σάκκουλα, 2002.

Παρίσης, Ι. (2013). Η ανάπτυξη της Κοινής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας. Retrieved March 7, 2019, from <https://parisis.wordpress.com/2013/12/09/η-ανάπτυξη-της-κοινής-πολιτικής-ασφάλ/>

Πλατιάς Α.– Κολιόπουλος Κ., (2015), Η τέχνη του πολέμου του Σουν Τσού, εκδ. Δίαυλος, Αθήνα.

Πλατιάς Α., (1995) Το νέο διεθνές σύστημα, Ρεαλιστική προσέγγιση των διεθνών σχέσεων. εκδ. Παπαζήση, Αθήνα.

Rehri, J. (2017). Handbook on csdp the Common Security and Defence Policy of the European union. Vienna. <https://doi.org/10.2855/14292>

ΣΑ/ΕΕ. (2017). ΣΑ/ΕΕ - Μηχανισμός χρηματοδότησης στρατιωτικών επιχειρήσεων «ΑΘΗΝΑ». Ανακτήθηκε 25Μαι, 2019, from <http://www.geetha.mil.gr/media/SAEE/athina.html>

Σαραντάκη, Α.-Μ. (2015). Η Ελληνική Ευρωπαϊκή Πολιτική: Η Περίπτωση της Κοινής Πολιτικής Ασφάλειας & Άμυνας (ΚΠΑΑ). Ανακτήθηκε from http://www.jmc.uoa.gr/fileadmin/jmc.pspa.uoa.gr/uploads/PDFs/CSDP_Sarantaki.pdf

Σιούσουρας, Πέτρος, (2011) «Η Δυτικοευρωπαϊκή Ένωση», Οι Διεθνείς Οργανισμοί του Ευρωπαϊκού Χώρου, εκδόσεις Σιδέρης, Αθήνα.

Τσακίριδης, Ι. (2017). Εξελίξεις στην Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας της ΕΕ μετά τη Συνθήκη της Λισαβόνας: Μηχανισμός Λήψης Αποφάσεων. Πάντειος, Αθήνα.